

2325X
„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“.

Biblioteca populară

~~~~~  
Editura „Asociațiunii“.  
~~~~~


—{♦♦♦♦♦}—
SIBIIU,
Tipariul tipografiei archidieceesane.
1900.

ÎNSCIINȚARE.

„*Biblioteca Poporală*“ al cărei început îl formează „*Povestirile*“ de față, a fost inițiată prin conlusul Nr. 106 din 4 Maiu 1899 al comitetului central al „*Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*“. Ea urmărește scopul de a da poporului dela țeară o lectură bună și ieftină, care să desvoalte în el gustul de cetire, să-i dea distracție și instrucțiuni folositoare și totodată să-i ridice și nobilizeze simțul și judecata morală.

Pentru provederea „*Bibliotecii Poporale*“ cu scrieri corespunzătoare trebuințelor poporului, *Asociațiunea publică* din timp în timp concurs. Scrierile ce întrunesc condițiunile concursului, se premiază și se tipăresc pe spesele *Asociațiunii*.

Numere din „*Biblioteca Poporală*“ se pot procura dela biroul *Asociațiunii* în Sibiu, strada *Morii* Nr. 8 și prin toate librăriile românesci.

Sibiu, în August 1900.

«*Asociațiunea*»

pentru literatura română și cultura
poporului român.

Povestiri

din

viața țăranilor români

de

IOAN POP RETEGANUL.

BĂLTOSUL.

Lumea asta-i tare rea ; dacă dă cineva de o pagubă, apoi ea-i mai scoate și nume slab. Așa s'a întâmplat cu mulți și așa s'a întâmplat și cu Pavel Păscuțu dela noi din sat.

Până n'a ajuns la noi focuita asta de comasare, toți îi diceau Pavel Păscuțu, fiind-că pe el îl chema Pavel, iar pe tată-so-l chema Pascu ; dela comasare 'n coace însă toți îi dic „Băltosul“. La început se cam necăjea, când îi diceau oamenii băltosul, dar acum s'a obicinuit cu acest nume, și-l poartă bun bucuros. Și nu era modru să nu se necăjască la început de acest nume, că numele acesta l'a căpătat din o pricină, de care bietul creștin se scărpină mult în cap.

Adecă lucrul fu așa :

Înainte de comasare avuse bietul om cam 3 jugere de loc, veți bine nu tot la olaltă, ci în vre-o 10 parcele, unele mai mici, altele mai mari, unele de fân, altele de bucate, dar toate bine grijite, bine gunoite și lucrute omenesce. Din comasare i-se veniră în loc de 3 jugere chiar 7, dar ce și cum ? În locul pământului celui bun ce-l avusesese, acum i-se veni o pustietate goală, pe care nimeni n'a lucrat'o de când lumea. Pân' la comasare fusese loc grofesc, sub nume de loc stêrp, dar acum pustietatea ceia

se veni oamenilor; grofului îi deteră inginerii pentru ea locul cel bun al oamenilor. Tabla de loc, ce o căpătă Pavel Păscuțu din comasare, era aproape de tēul (lacul) cel fără fund, spre mieață noapte dela el. Țermurele tēului, ca de 3—400 de pași, era un podereiu spinos, nelucrat din veci, acoperit de nesce spini mici împungători, de nici vitele nu intrau pintre ei. Dela podereiu acestă spre miață-și e tēul cel fără fund: un lac rotund, fără trestie ori papură pe margini, pururea limpede, nu scade și nu crește 'n veci. Țic oamenii, că tēul acestă n'are fund, și ce scapă odată acolo, nu mai poate eși 'n veci, fiind țermurii tare nalți. Se spune, că aci, unde-i lacul acestă, să fi fost cândva „mănăstirea patorilor“ (oare nu patērilor, dela patēr, cum se numesc călugării catolici?), din care pricină și la locul din giurul lacului îi țic pator-dēmb. Dar mănăstirea s'a confundat deodată 'n pământ și în locul ei s'a ivit tēul cel fără fund. Poate pentru păcatele oamenilor, poate pentru ale călugărilor, a făcut Dșeu aceasta minune. Cine mai scie?

Dela tēul cel fără fund, cum am mai țis, spre mieață-noapte este un podereiu spinos ca de 3—4 sute pași de lat, și lung până 'n vale și până mai la tren. Dela podereiu spre miață-noapte se întinde o baltă mare ca de 6 jughere. Baltă aceasta cu podereiu cel spinos ce-i între ea și între tēul cel fără fund, o deteră inginerii lui Pavel Păscuțu drept moșie pentru locurile cele bune, ce le avuse. Acum ține-te Pavele! Trăesce ca broascele în baltă, că numai cu porumbrele de pe spinii cei pitici nu-i putea trăi, ear locșorul tēu cel bun e în mâna altora!

Necăjitu-sa de moarte bietul om când s'a vățut pus cu moșia-n baltă, recurat'a, plānsu-sa-n dreapta, jeluitu-sa-n

stānga, dar fără de folos. Dreptatea o mănecase lupul de mult, ear oamenii, în loc să-l mângăie, i-au mai pus și poreclă „Băltosul“, că nu-i era destul de mare necazul și paguba.

Băltosul avea trei ficiori și o fată. Feciorul cel mai mare chiar venise din cātane, când au dat inginerii balta în samă la tată-so. Și vățend el, că tată-so nu ajunge la nimic cu tânguelile și cu jalbele, a țis cātă el așa: tată, nu mai umblă înzădar vățându-te, ca o babă, că nici un folos nu avem din toate vățările dtale; cu jalbe și cu advocați încă nu umbla, că de nu altă, ni-om mânca și vă-țuțele și tot cu balta vom rămănea, fără hai să chibsuim noi, n'ar fi modru și puțință să facem din balta dracului loc ca locurile, să ne facă, de nu bucate, barem fēn bun, că acela-i ca și bucatele: vindem fēn și cumpărăm bucate de nu avem alt modru să ținem, pentru pildă, vite multe și bune, să le dăm cu preț și din ele să ne ținem casa de bucate. Am vățut eu, tată, pe unde am cātănit, multe de toate, și bune și rele; am vățut hotară bune, făcēnd roadă slabă, din lenea celor ce le aveau; și am vățut hotară slabe, făcēnd roade bune, dacă omul muncesce din inimă. Că parcă dta ne învățai, că pământul tot e al lui Dșeu sfântul, și Sfinția Sa poate da roade bune, și în pământul ce ni se pare slab, numai să-l muncim cum să cade.

Așa-i, dragul tati, răspunse badea Pavel amărit, dar balta numai broasce face și spinii numai porumbrele; apoi eu broasce și cu porumbrele greu ții casă.

Din vorbă-n vorbă veniră la hotărirea să-și cerce no-rocul cu balta, doar de pot face din ea loc roditor; de n'or putea — să nu se căiască, cel puțin, că n'au cercat; apoi fie mila Domnului!

Aceasta era toamna, după culesul bucatelor, când au intrat oamenii în noauşele lor pământuri, după comasare. Era o toamnă bună, caldă, sbicită. Cei ce căpătase ceşicevaşi loc mai bunişor, arau şi sēmănau bucate de toamnă, grâu şi sēcără. Deci se luă şi badea Pavel cu cei trei feciori ai lui, cu sēcuri şi cu sape, şi merşeră la tabla lor cea noaună. O incungiurără de câteva ori înjurând pe ingineri şi pe judecători şi în urmă veniră la convingerea, că cu înjurături locul nu s'a face mai bun. Deci se pusēră pe muncă.

Țermurele cel spinos îl lăzuiră, scoteau spinii cu rădăcină cu tot şi rămănea pământul săpat şi gras de-ți era mai mare dragul a te uita la el. Şi munciră, bătrânul cu cei trei feciori, vre-o trei săptămăni de a rëndul şi făcură țermurele ca un strat şi adunară vre-o 8 grămeđi mari de spini cu cioate. Vremea ținea tot bună. Era aproape de postul Crăciunului şi gândiai că-i în luna lui Maiu, atăta era de frumos. Numai noaptea brumă de se aspria câte o leacă, dar preste ți era ca-n dricul verei. După ce gătară de lăzuit țermurele bălții, ochiră şi chibşuiră ei, că oare care-i mai jos, tăul cel fără fund, ori balta lor? Şi li se parea că totuşi tăul cel fără fund e mai jos de cât balta. Vremea era tot bună. Deci să hotăriră să facă ei un şanț afund din marginea tăului până-n marginea bălții, să împreune adecă tăul cu balta. Şi se pusēră la muncă numai ei patru. Şi munciră bărbătesce, şi când erau trecute doauē săptămăni din postul Crăciunului, şanțul fu gata, lat ca de un jumătate de stângin şi afund cât cerea trebuința. Şi pământul, care cum îl scoteau feciorii din şanț, bătrânul îl tot ducea cu carul cu vacelē şi-l deşerta-n baltă. Când era şanțul gata, vędură

cu multă bucurie, că đeu balta lor este cu un metru bun mai sus decât tăul cel fără fund. Atunci şi începură vëndtoasele tomnii, cu ele ploii şi viscole, şi într'o bună dimineață pământul fu acoperit de omēt.

Sătēnii se minunau de munca cea proclētă¹⁾, ce pusēră badea Pavel cu feciorii lui, şi dedeau din cap; unii điceau că înzădar şi-au frânt cele oase; alții 'şi dau însă cu părerea, că munca şi răbdarea le rēsplătesce Dumneđeu cu inbelşugare.

Căt fu iernița de lungă, badea Pavel cu feciorii lui tot cărară gunoiu şi-l făcură grămeđi pe lângă baltă. Pe la blagoveştenii oamenii prinşeră a eşi cu plugurile şi a sēmăna măzărchie, orz şi cucuruz, că la noi nu prea samănă nimenia ovēs. Badea Pavel încă eşi la balta lui, dar fără plug, numai cu carul şi cu grapa şi cu cei trei feciori vinjoşi. Şi tot țermurele cel lăzuit din toamnă îl sēmănară cu păpuşoiu şi-l grăpară bine, de-l făcură ca un strat de legume. Ear gunoiul îl imprăşciară frumos cu furcile cele de fier în balta — care acum era scursă, de ai fi jurat că n'a fost baltă. O greblară feciorii şi o asēmēnară şi făcură aşeđătura ca palma, apoi o lăsară în scirea Domnului.

Când fu coela pe la Stul-George eşise cucuruzul lor din pământ gras şi negru de verde, iar balta era ca o holdă de verde. Când fu pe la Ispas cucuruzul lor era săpat de întâia oară, iar coela în săptămăna Rusalelor nu sciau de ce lucru să se apuce mai întâiu: apucas'ar să sape cucuruzul de a doaua oară, ori băgas'ar cu coasele în iarבă, că în baltă — Doamne — era iarba până-n genunche,

¹⁾ proclētă = crāncenă, foarte mare, grozavă.

iarbă grasă și frumoasă, numai cam rară. Deci s'au pus și dimineața până către prânz doborău iarbă cu coasa, dela prânz până la ugină săpau la cucuruz, dela ugină până pe însărate iar doborău la iarbă. Astfel că ei, când fură gata cu sapa de a doaua, erau gata și cu cositul și făcutul fênu-lui, și pe Stul Petru fênul lor era claie la șură, o claie mare-mare, ca cele boeresci. Și era fên bun — Doamne — verde și moale ca mêtasa. Au băgat însă de seamă că ploile le spală balta și duc gunoiul în tăul cel fără fund. Deci șanțul l'au astupat cu spini, iar spinii i-au bătut cu pisulugul. De atunci, de câte ori plouă prea mult, tot deauna se strecura apa încet-încet printre spini, și așa locul lor rămânea nici prea jilav, nici prea sêc, iar gunoiul nu mai puté fugi în tău.

Toamna, cine mai avea ciucalăi frumoși ca Băltosul? Ciucalăi mari, decât un jumătate cot și groși ca mâna. Avu vre-o șese cară de cucuruz, cât nu avuse nici într'o toamnă până atunci. Apoi în baltă adună două rënduri de otavă, de avu atâta potop de nutreț, cât ar fi fost de ajuns la trei gazde ca el.

Acum nu mai era supărat Băltosul, ca acu-i anul; acum mulțămia lui Dđeu, că a dat gând inginerilor, de l'au pus în baltă cu moșia.

Pe țermurele cel lăzuit, după ce culeseră cucuruzul, sêmănară grâu de toamnă. Și se făcu — Doamne — mai *buiac*¹⁾ decât ori la cine dela noi din sat, că era pământul nou, hodinit.

Ađi nu mai e nici un spin pe țermurele bălții; în locul

¹⁾ buiac = gras, mare și gros.

spinilor veđi holde frumoase. Nici baltă nu mai e; în locul bălții e trifoște, cât să mai ai doi ochi să te uiți la ea.

La Pavel Păscuțu însă i-a rămas numele Băltosul. Și nu se supără, că balta-i dă nutreț de poate ținea vite multe și bune, iar țermurele-i dă bucate cu-mbeșugare.

Vedeți ce face munca îndelungată cu ajutorul lui Dđeu? Luați pildă dela Băltosul!

POVESTEA MĂRULUI.

Dice că erau odată doi oameni de curând căsătoriți, un bărbat și o muiere. Erau tineri și frumoși amândoi și ședeau numai singuri într'o căsuță la marginea satului. Era iarna prin Februarie, când plesniau și copacii de frig. Ei ședeau într'o seară amândoi la foc și povestiau, ca tinerii de curând luați, că numai în cășlegile acelea se luară.

— Tu Floare, dice Mitru, — că așa le era numele, — tu Floare, după cum n'am avut nici unul parte de părinți cu stare, ci din slujit ne-am făcut ce biată avem, hăinicile și bucăcioare, noi tot nu suntem tare sëraci. Un reu e mai mare, că ni se găta lemnele și numai în spate ori cu săniuța de a mână cu greu e de adus; chiar mie unuia-mi vine tare peste mână, că am fost datat a căra lemne tot cu carul ori cu sania, că n'am slujit la calici. De te invoesci și tu, eu ȳic să tãem mărul cel mare din grădină, că numai umbră face, de nici cucuruz nu s'a face în *aretul*¹⁾ lui, cât își aruncă umbra. Din el avem lemne p' o săptămână, iar pân atunci intrăm în Mărțișor și doară va mai muia Dumneȳeu focuitul ȳest de frig; ce ȳici și tu?

— Ce să ȳic? rȳesurse Floarea, tu trebuie să sci mai bine, că doară ești bărbat. De gȳndesci, că așa va fi mai bine, taie-l, că-n aretul lui drept și mai drept că bucatele

nu s'or putȳ face de umbră. Dar și fără pomi e rȳu, că veȳi tu, că n'avem numai mărul acela, nici un prun, nici un cireș, nimic în lume. Vai, și — după cum îmi spunea mătușa, mulți pomi au fost în grădina asta, când au murit ai mei de coleră. Dar de atunci e mult, în casă tot Jidani au ședut, apoi Jidanii nu pun pomi, ci-i taie și pe cari îi află. Ei au ars și grajdurile și gardurile și pomii, numai mărul acesta l'au cruțat, — semn, că-i neam bun de pomi.

— D'apoi tu nu i-ai gustat poamele nici odată?

— Nu, Mitre, nu i le-am gustat, că eu am ramas mică la țită de mama. Până am fost de vre-o ȳece ani, m'a crescut mătușa Frăsina din Valea dosului, atunci a murit și ea și am tot slujit în sate strȳine până acum la Crăciun, iar după Bobotează ne-am luat și ne-am tras aci, că casa era părăsită din toamna albă, precum scii. N'am dar de unde sci, ce pȳame face, că nici n'am întrebat pe nimenea. Deci, tu fă cum creȳi că-i mai bine, ori îl taie, ori îl lasă. Dar par că mi-ar fi jele după el, că numai singur a rȳemas din căți spun că au fost. Altcum, de-l tai, avem din el lemne pe vre-o săptămână, că-i mare; de nu-l tai, i-om vedea poamele la cea veară. Lemne-i mai aduce și cu săniuța de a mână, îi mai și plăți la cele gazde să ne aducă, ori că ni-or da sania și vitele să ne aducem lemne, și la cea vară noi le-om face ȳile de lucru.

Așa povestiau ȳemenii nostri, cari erau îngroziți de greul iernei, că nu aveau lemne, nici vite cu ce să-și aducă, și nici bani nu prea aveau, că amȳndoi fuseseră băiați sëraci. Ce-i drept, îi drept, ea avea căsuța aceea, cu grădina pe care sta, dar el nu avea nici atăta, că nici nu scia de unde se trage. Unii ȳiceau că-i Rus, a rȳemas p'aci

¹⁾ în aretul = în preajma, în apropierea.

de când a fost pe la ei foamete, l-au adus părinții în brațe și l-au lăsat la o babă. Baba l-a crescut până a fost de 5—6 ani, atunci ea a murit, iar el, Mitru, a rămas pe ulițele oamenilor. Neamurile babei împărțiră ce biată rămase de ea, dar lui Mitru nu-i făcură parte, destul că „l-a scos din penele cele rele“, diceau ele. Așa a crescut ca copilul nimăruî până a fost ca de 8—9 ani. Atunci îl luă un om la miei, apoi la oi, în urmă slugi când la unul, când la altul, până s'a făcut cât oamenii. La asentare nu-l strigară nicăiri. Harnic de lucru era, dar și ușorel era, că simbria o scotea duminicile cu *țirăita*,¹⁾ ați 1 fl. mâne altul; banii-i bea cu feciorii, iar când venia Crăciunul, se trezia cu hăinicetele. Dacă și cel din urmă stăpân i-ar fi dat simbria cu țirăita, cum cerea el, atâta ar fi avut și când s'a însurat, de a luat pe Floarea, hainele de pe el și un rënd nouă nouțe, mai mult nimica. Dar acela nu i-a dat până la Crăciun mai nici un ban și așa avu cu ce-și face nunta și să cumpere un purcel gras de tăiat.

Ea avea căsuța aceea și bani cruțați din slujit vre-o 80 fl. cari erau la popa spre păstrare, și la care nu voia a se întinde până i-a căde o fărîmă de loc să cumpere, că loc la câmp nu avea.

Acum el ar fi ăis bucuros cătră ea să scoată 2—3 fl. dela popa, să cumpere lemne, dar îi era „oare cumva pe la nas“²⁾, deci își puse carul în pietrii să taie mărul cel mare

¹⁾ cu țirăita = tot câte puținel.

²⁾ îi era „oare cumva pe la nas“, în loc de: îi era rușine; i-ar putea fi oare cumva la nas; mă mir că nu-ți-i oare cumva. . . .

din grădină. Dimineața după ce mănca mămăliguță cu costițe de porc, își aprinse pipa, își trase mânușile cele de pănură pe mâni, luă toporul de sub laviță și merse ată la măr. Mărul era chiar în mijlocul grădinei. Omătul era mai de un stat de om, iar crengile mărului, încărcate de omăt, erau chiar până jos la pătura cea albă, ba vîrfurile crengilor erau îngropate de tot în zăpadă. Străbătū Mitru până lângă măr, prin cel omăt mare, cum străbătū, dar printre crengi, să se apropie de trupină, ba să mai poată. Cercă pe ici, cercă pe dincolo, — nu poate și pace, că crengile de giur împregiur erau până la fața omătului, ba chiar îngropate în omăt, și omătul înghețat în giurul lor. — Atunci îi plesni lui Mitru prin minte: de ce am eu topor în mână, să nu-mi pot face cu el loc până lângă trupină? Și ridică toporul, dar — minune! Atunci auđi un glas lămurit, care parcă venia din vîrfu mărului:

„Stai, să nu cutezi să tai, c-ăți tai norocul“. Și se înfioră Mitru și-i cădū pipa din gură de spaimă, și toporul din mână încă-i cădū și-și ridică în nescire căciula de pe cap și-și făcū cruce ăicend în gândul seu: „Doamne miluesce-ne!“ Dar cuvânt din gura lui nu putū scoate de frică și de spaimă.

Incet cu-ncetul se desmeteci, își luă toporul și pipa și se duse îndărēt acasă. Când era pe pragul tinđii se mai uită odată la măr, ear la urechi-i sunau tot vorbele: „De-l tai îți tai norocul“. Când ajunse în casă era galbin ca ceara. Floarea se uită la el mirată, și îl întrebă: Dar ce ești așa galbin, doară ți s'a întemplat ceva?

Ear el îi spuse întemplarea din fir în pěr și-i spuse și aceea că: „n'a tăia mărul pentru cât bine-i în lume, chiar

mere pădurețe de ar face, că numai ați câtă frică și spaimă l'a mâncat, apoi adause: „De bună seamă-i cel necurat sub rădăcinele lui, și acela n'a lăsat nici pe Jidani să-l taie, după ce toți pomii ceilalți i-au tăiat“.

Preste câte-va zile scia satul tot de pățania lui Mitru și merse vestea până la moș popa, a cărui grădină mare mergea și da cu fundul de grădina lui Mitru. Cum auți popa, de una ca asta, îndată chemă pe Mitru cu soția lui la el și le țise: Fiule Mitre! Am auțit și eu svonul ce-i prin sat, unii cred că mēru-i nezdravēn, el ți-a țis că de-l tai, iți tai norocul; alții cred că cel necurat ți-a strigat vorbele acelea și că el e sub rădăcina mērului: alții spun alte bazaconii, dar uită fētul meu adevērul:

Când mergeai tu cu toporul pe umēr la mēr, eu eram la claiă cea de fēn din fundul grădinei; mă gândiam, că oare să încep claiă aceia, ori pe una dela șură. Eu ți-am gācit gāndul, că adecā tu vrei să tai mērul, și ți-am strigat: „De-l tai — iți tai norocul!“ Și ție bag sama ți s'a nāzārit că din mēr ai auțit glasul. Ai făcut bine, că nu l'ai tăiat, și uite de ce: Mēr, să facā mere scumpe ca acela, nu-i în tot satul. Voi nu sciți, dar sciu eu. Jidanii, ce șețuserā acolo în casa voastră, le culegeau cu mână mēr de mēr, și le vindeau pe bani scumpi. Apoi cât e de mare face în alt an și 40 și 50 de mierțe. Și face mai în tot anul. Și mierța de mere de acelea se vinde atunci toamna câte cu 2 fl., că-s frumoase și bune și se țin pân la Rusale. Eu am câte-va mere de acelea, mi-a dat Jidanul o mierță întregā astā toamnă, eatā vē dau câte 2 la fie-care din voi, să sciți ce comoară-i în grădina voastră.

Așa le spusē moșu popa. Ear ei se bucurară foarte, sărutară mâna domnului părinte, și-și luarā remas bun dela el făgăduindu-i, că vor grijī de pomul acela.

Așa și făcurā, il ingrijirā, ca nu cumva să i se întâmple ceva, ear primăvara ingrādirā grādina omenesce, ca să nu poată străbate la mērul lor cel scump capre ori alte dobitoace. Dar și avură fericirea de a se bucura de roadele lui. Că primăvara înflori ca un struț, care-i mai frumos, apoi făcu mere multe-multe și cresceau ca din poveste. Și grijia Mitru de ele, dormia nopțile tot sub mēr, ca Arghir din poveste sub mērul cel cu mere de aur, ca nu cumva să vinā nesce prășcāi ¹⁾ întrecuți să le doboare. Și veni toamna și merele erau frumoase, de te-ai fi tot uitat la ele, ci.... nu erau bune de nimic; cine-și incleșta dinți-n unul, îl arunca cât colo și-n ziua aceea nici pāne nu-i trebuia, atāta-i strepeția dinții. Mitru prindea a trage la indoeală vorba lui moș popa, dar Floarea-i spunea să aibā răbdare până s'or coace. Și Floarea avū dreptate. Că odatā, cam pe la Sān-Mihaiu, când prind oamenii a culege cucuruzele, chemā moș popa pe Mitru la el și-i țise: Mā Mitre, a sosit vremea să mai și capeți ceva pentru osteneala ta de o varā, ce ai pus'o grijind mērul. Aci a venit un domn din țāri depārtate, el adunā mere și le duce în țara lor, pachetate în lāți ca oauēle. Cum trecea prin satul nostru cu căruța să meargā la Ardeal în Sāsime după mere, a vēđut și mērul tēu cel încārcat și mi-a lāsat vorbā că de vrei să le vinđi să nu

¹⁾ Prășcāi = juni, holtei; cu deosebire la cei ulicariți și gārduariți, cari nopțile umblā prin grādinile oamenilor, furānd poame și făcēnd alte nāzdrāvenii, se dice la Someș — prășcāi, sing. prășcāu.

te grăbesci cu culesul lor că, el preste 8 zile e înapoi și s'a abate nesmintit pe la tine; ce Țici, vinde-i merele ori ba?

— D'apoi cum să nu le vind, domnule părinte, numai nu sciu de-i vor plăcea ori ba, că sunt tari ca piatra și amare leșioase. Veți dta cât se vęd de frumoase și de lăcomoase, dar — de mi-i crede — eu nici unul n'am putut mânca, parcă nu-s de un neam cu cele ce ni le ai dat dta astă earnă.

— Așa-i Mitre, acum sunt tari ca piatra, dar chiar de aceea sunt mai scumpe, că se pot ținea până la primăvară când nu mai este nici o poamă. O să-i placă Neamțului, le cunoaște el, că-i speculant de poame, și ți le-a plăti bine.

Preste vre-o opt zile, când s'apropia de amiazi, se opri înaintea casei lui Mitru o trăsură și-n ea Moș-popa cu doi domni streini. Mitru cu Floarea erau acasă, le deschisă poarta și intrară cu trăsura înlăuntru.

— Ți-am adus cumpărători la mere, Mitre, Țise popa.

— D'apoi bine ai făcut, părinte, DȚeu te țină — respunsă Floarea cu Mitru de-odată. Placă-vē-n casă ori în grădină.

— Vom merge-n grădină, Floare, să vedem mai de aproape merele, Țise Moș popa.

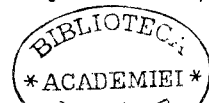
Și intrară în grădină și căutară Nemții merele, ear unul din ei Țise „gut“, și Mitru înțelese că „gut“ nu poate fi rău, și deteră la tērg și vindu merele de pe mēr cu mierța, câte mierțe vor fi de mere culese cu mâna, de atâtea ori să capete câte 2 fl., ear cele ce vor cădea jos să rămână lui Mitru, dar și el și nevasta lui să dea ajutor la cules.

Și se apucară bărbătesce la cules. Nemții mai aduseră patru culegători și se puseră jur împrejurul mērului și culeseră bărbătesce. Fie-care avea o traistă de grumazi cu baiera îndērpt în cât traista sta dinainte și cu mâna lua merele de pe mēr, tot mēr de mēr, și le punea în traistă, ear traista, care cum era plină, o deșerta în saci mari câte de patru mierțe. Când sacul era plin, îl legau și-l puneau cu băgare de seamă pe carul popii, care venise să ducă merele Nemților până-n satul vecin, unde aveau magazin, și de unde le pachetau în lădi și le trimeteau cu trenul în țara lor. Și după ce nu mai ajungeau de jos, să culeagă merele, se urcară pe scaune, apoi pe scări și în urmă se urcară în mēr sus. Și umplură 25 de saci tot de mere culese cu mâna, și ca 3 saci culese Mitru cu Foarea de cele ce cădură pe jos și și le puseră bine, sē le aibă când vor fi bune.

Și leau dat Nemții pe mere de 25 de ori tot câte 8 fl., adecă 200 fl. și le-au spus așa: grijiți mērul acesta, că-i un pom scump, și vedeți de mai creșteți mulți meri de neamul acestuia, că numai rar căpătăm așa bun fel de mere.

Mitru cu Floarea se uitară uimiți la grămada de bani ce le venise din senin, ca de pomană. Eară preotul le Țise: Veți, Mitre, că-ți tăiai norocul, de tăiai mērul acesta, că el este o comoară, care de-i lua-o odată — mai nici un folos nu ai; dar de-i lăsa-o și-i griji-o bine, ți-a da camētă bună mai în tot anul, câte zile vei avea, ba. de-i fi cu-minte, și copii de copiii tēi pot trage camătă din comoara aceasta, numai să o scie griji.

Mulțumiră deci lui Moș Popa de învățatură, și povățuți de el, cumpărară pământ pe banii căștigați atât de ușor,

iși măriră grădina, o umplură de pomi tot din cei mai aleși și trăiră zile multe și bune.

La multă lume a spus Mitru povestea lui cu mărul; multă lume luă pildă din povestea lui și în scurtă vreme satul întreg se umplu de meri, și lumea prinsă a nu mai dice satului aceluia altcum, de cât „Mărul“, și așa-i dice până în ziua de azi; de alt nume nimenea nu scie.

Cine nu crede, meargă numai în Bănat și întrebe unde-î satul acela, la care-i dice „Mărul“, și toți l'or îndrepta.

MIHAIU PUȘCAȘUL.

Doamne, Doamne! Cum să mai schimbă toate în lume! Bine a ȕis, cine a ȕis, că Dumnezeu tot incarcă și descarcă, ia dela unul și dă la altul.

De s'ar scula morții din groapă și ar vedea, cine-i azi în lăcașurile lor de odată, cei mai mulți ar muri numai decât de necas și de jale, vedând într'acui mână a ajuns agonisita lor. Dar de s'ar scula moș Mihnea, tatăl lui Mihaiu pușcașul dela noi din sat, s'ar *pocozi*¹⁾ lumea, ce ar face el, când'ar vedea, că în casa lui și în lăcașul lui, care el le-a lăsat la Mihaiu al lui, azi șed streinii, ear Mihaiul lui, e puștiit prin lume, despărțit de binele lui, *zărăstit*²⁾ din satul lui.

Hm! Săracul moș Mihnea, cu mare greu s'a mai despărțit el de lume; jale-i mai era de agonisita lui cea multă, par că simția, că harnicul său de fecior nu i-a lua folosul. A și ȕis pe patul de moarte, cătră cei ce erau atunci în casă: „ȕineți minte, oameni buni, că Mihaiul meu, din tot binele ce-il las, cu nimica s'a alege; ii ved eu firea, îi cunosc *agodul*³⁾, că om din el nu va fi în veci, măcar că mi-am dat toată truda să-l fac om și să-l las călduț“.

¹⁾ pocozi = mira, minuna, spăimēnta.

²⁾ zărăstit = a să zărăsti = a-și pierde urma, a lua lumea-n cap.

³⁾ agodul = năravul, învățatul, firea.

Cu aceste vorbe închise Mihnea ochii, ear prorocia lui de pe patul de moarte, s'a implinit intocmai.

Vai, și ce om mai era moș Mihnea, și ce nemernic s'a mai ales din feciorul lui! Apoi să mai dică omul, că ce sameni, aceea răsare? De unde?! S'au rēit vremile, sameni grâu ales și seceri tăciune! Vorba ăluia:

De când is crășmele-'n lume
Sameni grâu, seceri tăciune!

Moș Mihnea era unul din Românii ce slugise la domni tot câte două zile 'n săptămână, fiind-că avea moșie mare și-i era casa chiar in fruntea piațului. Era om bun *mă-nântălu*¹⁾, dar sprinten ca un prisnel și lucrător, Doamne, cât nu l'ar fi intrecut om in lume și de ar fi fost cât un deal. Apoi păstrător era moș Mihnea ca o furnică și bișericos și postelnic ca un călugăr. Lega banul cu șapte ațe, dacă-i intra 'n mână și nu era Duminecă ori sērbătoare lăsată de Dumneșeu sfântul, să nu mērgă la biserică, totdeauna cu prescuri legate într'o merindare albă ca omēțul, cu vergi roșii pe margini, cu vin din viea lui într'o glajă, cu tămăie in hărtiuță și după șerpar cu luminărică de ceară, făcută 'n casă din ceară curată dela stupii lui.

La vecernie încă mergea moș Mihnea in toate Sămbetele și Duminecile seara, și in toate sērbătorile. Drept și mai drept că p'atunci și făcea popa vecernia ori de câte ori se cădea, adecă in toate Sămbetele și Duminecile seara, in toate sērbătorile seara și in ajunul tuturor sērbătorilor. Dar acum s'a lăsat acel obicei bun bētrānesc, nu

¹⁾ mănântălu = măruntel, mic de statură și subțirel.

mai face vecernie, ii pare bine că gată cu slujba de dimineța, care încă — Doamne iartă-mē și nu mē scrie 'n osēndă — numai cât o indrugă, nu o face cum s'ar cădea, cu glas respicat, ca să priceapă creștinii toată vorba.

Apoi, când intră posturile? și cari sunt zilele de ajun preste an? Moș Mihnea scia din cap mai bine de cât popa din carte. Și postia moș Mihnea toate posturile: postul mare, postul sfinților apostoli Petru și Pavel, postul sântă Măriei mari, postul sântă Măriei mici, postul Crucii, postul Crăciunului, apoi postia Vinerea și Miercurea, că așa-i scris in carte, că Românul să postească aceste două zile in săptămână, ear moș Mihnea — pre lângă acestea — mai postia și Lunia, ca să-i dea Dumneșeu noroc in sēmēnături și sănătate 'n oase.

Apoi cucernic ce era moș Mihnea! Cum se scula, el dicēnd ocinașele (rugăciunile) se 'mbrăca, rugându-se se spăla, rugându-se își punea trebile dimineții la rēnd, cât cei sglobii¹⁾ și nebuni il luase 'nainte și diceau, că moș Mihnea dimineța umblānd prin curte ori pe la grajd in-cepe: „Tatăl nostru, care ești in ceriu... mē Mihai, mē, data'i la vife?... sfințască-se numele tēu... mē, meri de le scoate apă!... viie împērăția ta... dă mai iute mē!“

Și nu eșia nici odată cu carul din ogradă până nu-și ridica pālăria și făcēndu-și cruce cu fața cătră rēsărit de soare dicea: „Doamne sfinte și sfânt rēsărit de soare, ajută-mi“.

Și-i ajuta D-deu, că holdele lui erau rodite, viile in-cărcate, stupii plini, și vitele-i umpleau staulul și grajdul.

¹⁾ sglobii = intrecuți, nepreceptui.

După ce a dat Ddeu sfântul de scăpară bieții oameni de iobăgie, moș Mihnea de bucurie a dat un an închiat liturgii la 7 biserici din giur în toate Joile.

Și lucra moș Mihnea de când se scoală ciocărlia până prinde a cânta priveghitoarea, și lucra și se ruga, și postia și cruța, și se înavuți de era ca un boer,

Dar nici el, nici lelea Solomie, fie ertată și mâie pe unde-a însărat, nu-și lepădară portul, nici datinile. Cu opinci l'am apucat și cu opinci a îmblat până a închis ochii, și cu cioareci albi din lână dela oile lui, și cu suman cernit de lelea Solomia, și cu pieptar alb fără podoabe, din piele de pe miorile lui, și cu căciulă neagră de miel din mieii lui și cu cămașe de pânză de cânepă, groasă, țiuțoare, făcută la el în casă. Ear lelea Solomie încă tot cu catrință a umblat și din'ainte cu șurt de pânză făcut de mâna ei. Numai năframa din cap și ciubotele din picioare erau pe ea haine de cumpărat, celelalte toate erau făcute de mâna ei.

Avut'a moș Mihnea cu lelea Solomia și copii, dar n'au avut noroc de ei, unul după altul le-a murit vre-o 5—6 copii, tot când erau mai drăguți, de prindeau a îmbla în picioare. Dat'au slujbe, fost'au pe la mănăstiri: Chiar și la mănăstirea din *Nicula* au fost, doară-doară s'a milostivi Ddeu să le dee noroc la copii, dar pace! Care copil cum îl avea, trăia doi-trei ani, și muria.

În urma urmelor — după ce-și luase mandatul¹⁾ de a mai avea copii, ear cei ce-i avuseră le muriră — când erau luați de vre-o 20 de ani, le mai dăruî Ddeu un pruncuț,

¹⁾ a-și lua mandatul = a-și lua nedejdea; iați mandatul = puneți pofta-n cui = culcă-te p'aceea ureche = renunță la acel plan.

parte bărbătească, chiar pe la arhangheliî Mihail și Gavril. Bucuria lor era mare, dar și o țir¹⁾ de îngăimăceală se întâmplă, când veni vremea să-i pună numele. Moș Mihnea ar fi vrut că la pruncuț să-i fie numele Gavrilă, c'apoi i-ar fi ținut Gavriși ca la tată-so; lelea Solomia ținuse, că să-i pună numele Mihăilă, ca să-i poată ține Mihaiu, doar'a fi cântăret mare ca diacul Mihaiu, pe care lelea Solomia totdeauna-l ascultă plângând când cânta din strană „fericirile“ și alte cântări sfinte. În urmă, spunându-le popa că și-n carte Mihăilă-i pus întâiu, apoi Gavrilă, îi puseră numele Mihăilă și-i țineră Mihaiu, ca la diacul.

Și purtă lelea Solomia pe Mihaiu pe la toate mănăstirile și-l închină la toate icoanele, și dădu slujbe pentru el să fie sănătos și să aibă viață-ndelungată. Și creștea băiatul ca din apă și era ținut cu ce-i vrea inima și era scutit ca lumina din ochii lor. Și veni vremea de era Mihaiu de șese ani, și-l duse moș Mihnea la dascălul din sat la învățătură. Și lelea Solomie da mai în fiecare zi câte un ban la dascălul, ca să-l dee lui Mihaiu, doară-doară va 'ndrăgi școala. Ear moș Mihnea îi da dascălului cași, urdă și mierțe de grâu, ca să-l învețe mai pe pont²⁾ de cât pe ceialalți copii. Nu l'ar fi pus la ceva lucru, pentru cât bine-i în lume. „Va avea el vreme și de lucru, după ce va mai crește; amu, până împlinesce 12 ani, nu-l rup dela învățătură“. Așa ținea moș Mihnea, ear lelea Solomia își da cu părerea că ea a scos din gură mai întâiu acea vorbă rumăgată.

¹⁾ o țiră, o țir, un pic, un picuț, o leacă = puțin.

²⁾ mai pe pont = mai cu tragere de inimă, mai pe sus, mai ales.

Și, ce să zică omul, în școală făcea Mihaiu spor mai bun de cât alți copii de vręsta lui, că dascălul sta mai mult de el, de cât de alții și avea cărți și hârtii de tot felul, că lelea Solomia-i cumpăra ori ce ar fi poftit. Când era de 12 ani, cânta în strană lângă dascălul și zicea apostolul, ear lelea Solomia și moș Mihnea, când îl auđiau, plâneau de bucurie, și ziceau: Doamne ține-ni-1!

După ce trecu de 12 ani, îl ținură acasă, să învețe trebile găzdășagului, că numai pe el îl aveau și lui trebuia să-i rămână toată agonisita. Dar p'acasă puțină treabă făcea. De-l trimetea măsa să dea nutreț la un vițel, el se juca cu vițelul, de-l învăța împungător; de-l trimetea la tăietor după vre-o două lemne, sta și se juca cu sęcurea, ciocărtind unde numai nimeria; de-l trimetea p'un ceas-două la vite, el âmbლა după cuiburi de pasere prin păduri, iar vitele le lăsa în ierburile oamenilor, de avea ce plăti moș Mihnea, după el, ori le ținea la vale în *staniște*, ¹⁾ moarte de foame, și el se scâldea cât era ȓiulița de mare; de-l ducea tată-so la plug ca pogănicu, să mâie vitele, cum da căldura începea a se *scânci*, ²⁾ mai că-i e foame, mai că-l stringe opinca, mai că-l doare capul, până-n urmă-l lăsa tată-so acasă și mai bine ara singur, de cât să-l auđă *scâncindu-se* lângă el.

Când vedea moș Mihnea marafeturile lui Mihaiu, zicea cătră lelea Solomia: Tu muiere hăi! Tu, din copilul ăsta al nostru s'a alege un pierde-vară; tu, veđi că-i mai cât mine de mare și nimic nu prinde, nimic nu lucră. Eu când

¹⁾ staniște = locul unde se odihnesc vitele de amiađi în căldurile verii.

²⁾ a se scânci = aș-i aręta neplăcerea în mod de jumătate plângętor.

eram de vręsta lui, săpam în brazda domnească și seceram și adunam fân; ear el nici să mâie boii la plug nu vrea; oare ce s'a alege din el?

— D'apoi lasă-l, moșnege — începea lelea Solomia — lasă-l în treaba lui, avem din darul lui Dđeu argați destui cari să lucreze și pentru el; îi tinęr, săracul, veđi-l că-i numai ca o canură, lasă-l că s'a sătura el de lucru, numai să-l țină Dumneđeu.

Sătura sătura! zicea moș Mihnea, dar de nu s'a deprinde de mic la lucru, cum vom închide noi ochii, va prăpădi tot ce i-a rămănea de noi, apoi sciu că s'a sătura de lucrat în brazdă străină.

— Puștea pe limbă-ți! răspundea lelea Solomia repede; ce și cutezi a grăi așa posne! Ai grije că-i grăi într'un ceas reu! Cui are să seamene, ca să se facă prăpădit? Că neam de neamul nostru tot oameni harnici au fost și oameni de omenie. Nu cobî a rēu, că-i păcat de moarte vijule! ¹⁾

Așa trecu ȓi după ȓi, săptămână după săptămână, lună după lună, an după an și Mihaiu se făcu cât oamenii de mare, dar nu scia nici săpa cum să cade, nici seceră, nici cosi, nici mulge oi, nici stringe caș, nici fierbe o jintită, nici îmblăți, nici sēmăna, nici chiar ținea de coarnele plugului nu scia omenesce, ci umbla de colea până colea, iar bietul tată-so *zlotia* ²⁾ și se *zolia* din noapte-n noapte. Încă vara tot mai mergea și Mihaiu la câmp cât de silă-cât de milă, cât de voie, cât mai mult de rușine, dar sporul cel

¹⁾ vij = om bătrân, moșneag.

²⁾ a zloti = a umbla cu toată rīvna, a lucra cu tot zelul.

făcea, l'ar fi făcut și dormind la umbră. — La căratul bucatelor de pe câmp și a nutrețelor, atunci era harnic și Mihaiu, că mergea pocnind din sbiciu a fală pe lângă cei patru boi cât patru cămile de mari, dar cu furca nu arunca în car, nici pe stog, ca să nu i se scurmezuească¹⁾ cumva junghiurile; să clădească carul oristogul încă nu se încumêta, că nu scia, nici nu-și bătea capul să-nvețe a clădi. Deci tot sporul ce-l făcea, era, că ținea codoriștea sbiciului în mână, ca să nu se pieardă; sluga arunca cu furca, ear bătrânul clădia.

Dar Duminecele și sărbătorile nime nu era mai întâiu decât el, — gătat colea găzdăcește, — la biserică; cânta în strană de mângăia pe părinți pentru *năsărângurile*²⁾ de preste săptămână, apoi după prânz tot el era cel dintăiu la joc. El începe jocul iuind:

Cine m'o făcut pe mine
Dee-i Dđeu tot bine,
Că m'o făcut om frumos
Fetelor de bun folos,
Și m'o făcut după șură
Să-mi dee fetele gură!

Și fetele rideau și se cotiau și se uitau numai pe sub gene la el, care de care se-mbulzia să joace cu el, care de care să-i între-n voie, că ori cum, dar era feciorul lui Mihnea, singur singurel la părinți, apoi Mihnea era numai unul singur la noi în sat, iar ca Mihnea puțin se aflau și prin satele vecine, numai ici colea câte unul, ca de sēmênță.

¹⁾ scurmezueasca = ivească. scormonească, se nu-l apuce.

²⁾ năsărânguri = bazaconii, lucruri nedemne de cel ce le face.

Serile nime nu *horia*¹⁾ frumos ca Mihaiul lui moș Mihnea, în ședători nime nu era opșegos²⁾ ca el, că cetia opșagurile de pe scrisoare și mai spunea și din cap. Așa trecu vremea până era de doauăzeci de ani de-l scriseră să meargă la asentare. Dar atâta s'a sbătut moș Mihnea, împins de lelea Solomie, până l'au văduț scăpat, cu drept de-al insura. — „M'o suit la patru sute bune scoaterea lui Mihaiu“, ăicea lelea moș Mihnea cătră oameni, „dar ce să fac, imi era jale să-l sciu dus cătană, că numai pe el îl am.“

„Amu ești cât oamenii, dragul mamii“, ăicea lelea Solomiă cătră Mihaiu, „amu veți de-ți află o fată potrivită și te insoară, că amu numai cu muiere ți-i detor Dđeu. Noi suntem bătrâni și am dori să te vedem aședat, până nu ne mutăm în ceea lume.“

Și Mihaiu nu așteptă mult imbiat. Dar la noi în sat nici o fată nu i se părea destul de potrivită pentru el. Deci merse tocmai în al șeptelea sat, cale de o ăi, preste apă dela noi, în satul numit Prăbușita. Dar este o ăicătoare:

„Prăbușita-i peste apă,
Nu mai afli-un om de treabă!“

Și ăicala asta se potrive de minune cu Melania cea frumoasă, cu nevasta lui Mihaiu, la care s'ar fi potrivit și mai minunat cântecul:

Lesne a fi lelea frumoasă,
Podu-i țese, podu-i coasă,
Podu-i face și cămașă;
Cămașa din brău în sus,
Făcută-i pe cucuruz:

¹⁾ a hori = a cânta cântece populare hori.

²⁾ opșegos = sfătos, drăcos, care scia multe ori că iscodesce multe drăcii, comedii, faime.

Poalele din brâu în jos,
 Făcute-s pe grâu frumos;
 Dar fuiorul cum l'a tors?
 Coborând pe scară-n jos
 C'un blid mare de fărină
 Și c'un dărab de slănină!"

Că frumoasă era Melania, nu-i vorbă, ba încă era prea frumoasă și făloasă; tot gătată âmbra și tot riđend, dar nici să fi umblat Mihaiu cu opinci de fier și cu bătă de oțel, n'ar fi aflat o fată după firea lui, ca pe Melania.

După ce-și cunoscù moș Mihnea bine nora, dicea clătind din cap: „și-a aflat sacul-petecul!"

Nu-i vorbă, până trăi bētrâna, lelea Solomie, mergeau lucrurile casei strună; și până trăi moș Mihnea, mergea găzdășagul, că-l mână el cum scia; dar lelea Solomia muri, că omul nu poate trăi cât lumea, și cum muri lelea Solomia, îndată se cunoscù că ea nu mai este; laptele nu mai era așa smântânos, găinile încetară de a se oua, brânza trecea mai repede, puii-i mâncau ciorile, pe cocoș il omori uliul, stupii nu mai roiau, porcii nu mai dau atâta grăsime, ear bucatele le mâncau mai tare șoarecii, se treceau de n'apucau să se încuibeză gărgărița 'n ele; se vede că baba dusese *mana* dela toate. Ear după-ce muri și moș Mihnea, gândiai, că apa mână averea rămasă de el.

Mai întâiu și 'ntâiu de toate, după-ce muri bētrânul, se puse Mihaiu și-și cumpără pușcă. De atunci l'a poreclit satul: *Mihaiu Pușcașul*, că până 'ntrăcea Român dela noi nu ținea pușcă'n casă. Și umbla Mihaiu cu pușca pe „dealul viilor“ după iepuri, pe la „boerescul“ și pe la „tēul cel fără fund“ după rațe, pe miriștii și pe ogoare după porumbi sēlbatici. O ți ca alta era tot dus. Dimineața-și umplea

traista de merinde și plosca de vinars, își făcea fișaguri¹⁾ și hai, cu un căpău după el. Că, deodată cu pușca, cumpărase și un căpău și o traistă vânătoarească dela o ungueroaică vėduvă, al cărei bărbat fusese vânător; dăduse pe ele câteva mēsurile de grâu, mai ceva brânză și slănină. Când il vedeau bētrânii dela noi omorind vremea cea scumpă cu pușca, clătinau numai din cap și diceau: sērace Mihne, cum ți-a pușca Mihaiu tot binele, ce i l'ai lăsat.

Âmblând Mihaiu tot cu pușca cât fu vėruța de mare, nu putea să-și vadă și de lucrul câmpului, deci moșia și-o dete 'n parte; cucuruзу 'n două, una la cel ce lucră și una la gazdă; fēnul în trei: una la lucrător și două la gazdă; otava 'n două, grăul în două; ear când fu toamna să trezi că n'are nici pe jumătate atâta strânsură, după cum avea tată-so. El vedea acest lucru, dar se mângăia singur: Nu mi se plătesce sē lucrez eu moșia; singur — is singur; lucrătorii-s scumpi, trebuie să stai tot cu mâna 'n pungă; apoi de ce să-mi frâng cele oase și să mă frământ, când pot trăi de a gata?

Dar din bucatele adunate, cea mai mare parte se ducea în boltă și la crișmă cu legăturița și cu cupa, de cât la moară cu sacul; și din nutrețul adunat mai mult mergea cu legătura pe la Jidani, decât cu furca la vitele lui. Astfel, când fu de cătră primăvară, trebui să cumpere bucate pentru casă și nutreț pentru vite. Dar de unde să iee bani? Că banii nu fug pe câmp ca iepurii, să poată pușca după ei.

¹⁾ fișaguri = umpluturi de pușcă.

Dar omul cu avere nemișcătoare, moșierul, de unde n'a căpăta bani, numai de și-a căsca gura? Prepănația era numai a treia casă dela el, prepănatorul era om de omenie, da bani împrumut pe camătă puțină, numai o pițulă (dece cruceri) lua pe săptămână după 5 fl. Deci merge la prepănatorul: Jupâne, mi s'au ciuntat bucatele și fân încă am cam puțin, să mă folosesci pân la Sân-Georz de vre-o doi bani, parte pe camătă, că atunci vind mie și ți-i dau omenesce.

— Bucuros, Mihaiu, ție-ți dau ori când, că te știu cine ești și din ce oameni te tragi. Ba bucate-ți pot da chiar eu, grâu, cucuruz, săcară, ce doresci, și la cea vară 'mi vei da ceva camătă după ele.

Așa făcură târg cu Jidanul, după dece mierțe de grâu jumătățit, să-i dea la vară după ce a-mblăti, doauă-deci de mierțe de grâu curat, ori prețul lor, după cum va fi în târg. Și-i dădu dece mierțe de cucuruz, ca la cea toamnă să-i dea doauă-deci de mierțe, ori prețul lor cum va fi în târg; și-i dădu 20 fl. bani gata, după care avea să-i dea pe toată săptămână patru pițule camătă, până-i va putea da capul banilor.

Mihaiu merse voios acasă cu bani și cu bucate: „Veți Melanie, ce omenie am eu ori unde! Nici n'am apucat a dice bine, și mi-a și dat jupânul Juda bani și mi-a umplut sacii de bucate. Apoi bani eftini, că ce-s patru pițule pe săptămână? Ear bucatele i le-om da tot bucate, colo la cules. Acum merg și cumpăr pe banii aceștia fân, că numai pe câte-va țile mai avem.

— „Ba tu lasă banii să stee, că doară ne trebuiesc în casă, dute tu și ia fân în credință, că așa ia toată lumea, ear la cea vară i-om plăti“.

Așa-l învăță scumpa lui Melania, ear el fu bun bucuros, că-i deschise ochii să vadă, că și fără bani în mână poate avea fân la vite. Deci merse ată la armanul *Patrubani* care avea jireți de fân adunate pe o nimica din vară, ear acum le da pe prețuri indoite și întreite. Intră în casă la arman.

— Bună ziua domnișor!

— Să trăești Mihaiu, vino de ședi. Oare în ce să 'nsemn, că abați și dta odată pela noi? Amu trebuie să bei un păhar de vin cu mine. Adă Roji, o litră de vin, să închinăm cu Mihaiu, că-i om și-i din oameni de frunte. Doamne, bine mai trăiam cu moș Mihnea, fie ertat.

Și aduse armanca Roji o litră de vin, și armanul umplu două păhare, unul lui și unul lui Mihaiu. Când luă Mihaiu păharul în mână, aude dela spate: „cucu!“ „cucu!“ Și mai scăpă păharul din mână, așa se întoarsă de repede să vadă cine a cântat ca cucul? Că era încă omăt p'afară și vremea cucilor nu venise, ear el aușia: „cucu!“ „cucu!“ Adecă un ceas de celea cu cuc bătea ceasurile și cânta ca cucul.

Aușise Mihaiu, că sunt ceasuri cu cuc, dar de vădut nu văduse nici unul. Deci se înholbă lung timp mirat, apoi dișe:

— Domnișor, scump e ceasul acesta?

— Ba, numai 20 fl. am dat pe el, doar ai vrea să ai și dta așa unul? Îți aduc eu, când merg la Cluj.

— Dacă-ți n'ar strica să am unul, că dău e lucru frumos să auți tu cucul în toată una vreme, dar amu nu mi să vijesc ¹⁾ bani; fără, îndată ce fac samă de bani, îți aduc să-mi cumperi unul chiar ca ăsta.

¹⁾ a se viji = a se întempla dar și a se potrivi d. e. nu mi se vijesc bani; nu mi se vijesc ciorecii (= mi-s prea mari ori prea mici), au ne vijim în vorbe = nu ne înțelegem.

— Știi ce, Mihaiu, dacă dumniata chiar vrei să ai ceas cu cuc, ți-l dau pe ăsta, mi-l vei plăti dta, că mult e până-i lumea. Ear până-mi vei putea plăti banii îmi vei da câte o felicea de lapte în toată ăiua, că nu-i cel lucru mare, ești gazdă, ai vaci cu lapte în toată una vreme.

Și târgul fu gata. Făcu Mihaiu o obligațiune cu mâna lui — că doară șcia carte — și de părere de bine că are ceas cu cuc, cum nime nu mai are în sat, era cât p'aci să uite că el a venit după fân la Arman. Dar aruncând ochii pe fereastră afară, zări stogurile cele mari de fân ale Armanului și-și aduse aminte. Apoi dîse: Era cât p'aci să uit, domnișor, după ce venii la dta, aș avea lipsă de o clăiță de fân, așa de vre-o 4—5 cară, nu m'ai putea folosi până la cea vară?

Cum să nu, Mihaiu, că doară ești din oameni?! Așa-i la gazde, cu ierna asta lungă, li se ciuntă nutrețele, și vitele ar fi păcat de moarte să le lepede ori să le năcăjească cu foamea. Hai să vedem, ce clăie ai socoti că ți-ar fi deajuns.

Și merg la fân și din două vorbe fu târgul gata. Luă o clăie de fân ca de 5 cărucene de mare, cu 70 fl. pe acceptare până la Ilie prorocul. Apoi dădu și pe acei bani însemnătură scrisă de mâna lui, că doară de aceea șcia scrie, să nu mai trebuească să alerge pe la scriitori și să le mai dee și lor plată pentru scrisoare și să-i înfunde de beutură.

Mihaiu era acum om în pace. Avea nutreț la vite, avea bucate pentru căseni și avea și bani în casă; ba mai avea un lucru de care nime nu mai avea la noi în sat, avea ceas cu cuc, care minteni-minteni cânta: cucu, cucu!

Deci putea lua pușca de a umăr și să meargă în dragă voia lui. Și mergea mai în toată ăiua, și aducea, când un iepure, când o rață sălbatică, pe care le da îndată pe vinars ori pe tutun, dar de cele mai multe ori nu aducea nimic. Era pururea voios, pururea opșegos, de casă vedea muierea cum șcia ea, cu sluga, că fără slugă cum s'o lăsa el, feciorul lui moș Mihnea?

Fiindu-i casa aproape de prepănatie și fiind el om cu carte, om care șcie scrisoare, Dumineca era la el târg întreg, de când a-nchis tatăso ochii. Unul venea să audă cucul în casă, un lucru care la început nu-l prea creșură oamenii, dar dupăce vădură, se minunară și se stringeau la el ca la minune; alt om venia să-i facă Mihaiu o leacă de scrisoare, că a luat fân în credință dela armanul și-i trebue să dee contrătuș; altul venia să-i scrie o carte la fecior în cătane, și care cum intra, cerea mai întâiu glaia și aducea o feliță¹⁾ de vinars, cât la el în casă era crișmă-ntreagă. Veți bine, din vinarsul adus trebuia să bee și Mihaiu și Melania, ear ei nu se lăsau mult îmbiați, astfel că pe când venia seara, ei erau curcă ca curcile de beți. Lunea apoi trebuia să bee din pungă, ca să se vindece. — Așa mergea și de și, ear vitele erau lăsate în grija slugii.

A dat Dđeu și-a venit primăvara. Altă lume a prins a căra gunoiu și a eși la plug. Mihaiu vindu gunoiul, iar pământul îl dete-n parte. Veni vremea de slobozit stupii, ai lui nu voiră să iese din coșnițe, că ingețase preste iarnă fiind lăsați descoperiți și cu vrana slobodă. — Melania dîcea, că ei n'au noroc la stupi, că socră-sa a fost strigoie

¹⁾ o feliță = o jumătate de litră.

pe stupi, de aceea s'au tot înpuținat după moartea ei, până în urmă s'au scăpat cu totul de ei. — Veni vremea ca Melania să pună clocse — că alte mueri aveau pui mărișori, — și puse, dar nu-i scoase nici un puiu, că cocoșul l'a fost tăiat la lăsarea de séc. — Veni timpul să fete oile că trecuse cei patruzeci de sfinți, oile lui Mihaiu era așa de slabe, de nu-și puteau hrăni mieii, n'aveau lapte și-și pierdeau lânile de hămișite, ce erau. Mulți mei îi și muriră de foame. — „N'am noroc la oi“, țicea Mihaiu, „în zădar m'oiu trudi ținându-le, n'am noroc la ele și pace“. Își și vindu oile cu un preț de nimic, ear banii dădu pei *pere-mere*¹⁾. Dar nu plăti din bani nici Jidanului nici Armanului, că-i trebuiau banii-n casă, mai pe carne și beutură, mai pe haine scumpe lui și la Melania lui cea frumoasă; aceia încă nu-i cerură banii, că la el erau banii la om de omenie, puteau sta cât de mult, că nu era primejdie de a se păgubi.

Dar veni vremea secerei. Secerișul în acel an preste tot fu slăbuț, iar holdele lui Mihaiu nu puteau fi mai bune, decât ale altora. Pe lângă aceea, el avea să capete numai jumătate din strinsură, ca locul îi era dat în parte. — Când fu la imblătit, vădu, că de dă jidanului douăzeci de mierțe, pentru cele țee, ce le luase imprumut, atunci lui nu-i mai rămâne nimic. Deci merse la jidan și schimbă grăul în bani, dădu adecă obligație jidanului, că-i detoresce 40 fl. prețul a 20 mierțe de grău, cu adaosul că după ei are de dat pe toată săptămâna patru pițule²⁾ usură; acum îi scădu

¹⁾ pere-mere = nimicuri, lucruri fără ceva valoare practică.

²⁾ pițula, un ban de metal în valoare de 10 cruceri.

usura numai la o pițulă pe săptămână după 10 fl. Tot așa făcu și cu Armanul. Pițulele, ce trebuia să i le dee pe săptămână, dar nu i le a dat, le adună la capital și se făcu o sumă mare — mare. Dar lui Mihaiu ce-i păsa? Avea pușcă și ceas cu cuc! De oi se desbăraseră,¹⁾ încet încet vendu și din vite, până rămase cu o singură vacă, dar pentru aceea tot voios era atât el, cât și Melania lui cea frumoasă, care în tot anul îl dăruia cu câte un copil, ba odată chiar cu doi gemeni.

După câțiva ani era Mihaiu Pușcașul fără pic de coadă de vită în ogradă, și la Jidan și la Arman era până în grumazi înglodat în datorii.

Acum nu mai mergea el la ei, dar prinseră a veni ei la el. Odată veni Armanul să-și vadă ceasul cel cu cuc, care încă nu era plătit, dar pentru el socotia pe toată ziua 5 creițari, prețul unei felite de lapte după cei 20 fl. cu care-i vindu ceasul. Nu-i vorba, ceasul minteni-minteni făcea „cucu“, „cucu“. Dar la Mihaiu nu-i mai scăpa să-l asculte, începuse a-i intra apă rece în urechi. Cu Armanul se împăcară lesne, făcură socoata pentru banii fênului și pentru ai ceasului, cu camete cu tot și — ca să-i dee Armanul obligațiile îndărăt — îi dădu un loc de trei țile de plug, ce-l avea chiar în capul satului, lângă drumul cel mare. Acolo și-a și făcut Armanul casă, și poartă negoț cu beuturi, fên, ovės, piei ș. a. negoațe.

Mai greu putu face pace cu Jidanul, că lui îi trebuiau numai bani, și încă bani mulți, că usura crescuse de era

¹⁾ a se desbăra = a se lipsi, a se despărți; d. e. de abia m'am putut desbăra de el.

cu mult mai mare de cât capul banilor. Dar în urmă și cu el făcù pace, că vindù o holdă de grâu ca de 6 Țile de plug, arată și sëmănată gata, plăți pe Jidanul și-i mai rămaseră și lui două sute bune.

— Cu banii aceștia o să-mi cumpër căruță cu cai, me fac cărauș, că căraușul e tot cu banu în mână; apoi calu-i bun și de aceea, că — cum Țice în colindă :

„El te duce și te-duce
Și în treȚie și în beȚie
Poartă oase pęcătoase“!

Deci se puse și-și cumpëră doi cai și hamuri și biciu, iar carul și-l prefăcù în căruță și hi! băiate. Dar lucrul naibii! El nu se pricepea la cumpërarea de cai, el scia numai vinde vite și locuri pe patru șuștaci ¹⁾ dar agodul ²⁾ cailor nu-l pricepea. Un cal, din ce-i ce cumpërase, era cu suspin, iar celalalt bętrân, de odată cu Ciceul; unul nu putea mânca bine, iar celalalt, cum da o leacă la fugă, se ostenia și găfăia de gândiai că trage de moarte. În scurtă vreme se alese cu două pei de cal.

— N'am noroc nici la cai! — Țicea el, „apoi dacă na-i noroc, dă-le în trăsnet dobitoace“!

Se lăsă deci de căraușit; âmbla cu cea pușcă și asculta cum îi cântă cucul din păriete. Feciorii, când treceau sara pe lângă casa lui, cântau :

„Cucul cântă, mierla Țice
Nu-ți bea banii męi voinice“!

¹⁾ pe patru șuștaci = sub prețul cel adevărat, opus de „în focul vënëat“ = sus peste prețul cel adevărat.

²⁾ agodul = nęravul, rëndul.

Iar el, de nu era culcat, deschidea fereastra și-i petrecea din înjurături, sciind că lui i sună cęcteca.

Dar toate ca toate, odată trebui să o pățească și cu pușca. Dreptul de vënëat la câmp îl ținea el în arëndă dela sat, pentru puținică plată, dar prin pădurile grofesci n'avea drept să vineze, acolo vină numai groful cu prietiniului. Se întemplă însă odată iarna, că mergënd tot pe o urmă de epure, se apropie de tufiș, iar din tufiș iasă un *godin*¹⁾ sęlbatic ca de un an, atât de aproape de el, cât cu o pușcătură îl și dobori la pământ. Bucuria lui! Face ce face și-l duce acasă și-l pune la fum. Dar „câmpu-i cu ochi, și pădurea cu urechi“! Nu trecù nici o sęptămână și-i chemat la lege la scaunul cel mare. Se miră, că oare de ce-i chiebat? Dar cum ajunge acolo i se spune. Tu ești Mihaiu Pușcașul?

— Eu, Măria ta!

— Dar dacă ești pușcaș, nu scii tu, că în pădurea grofului nu-i iertat să puscii?

— Că n'am fost prin pădure.

— Dar porcul cel sęlbatic de unde l-ai pușcat, din baltă?

Gă teacă, că pungă, dă să indruga la minciuni, dar scaunul îl judecă la o sută bună *gloabă* și la închisoare de 14 Țile.

Inchisoarea o suferi, cum amarul lui o suferi, dar de unde să dees suta? De asta nimeni nu-l întreba, ci în timp de 30 Țile trebuia să ducă suta la groful acasă. Vindù deci un finaț scump și duse suta la groful.

¹⁾ godin = mascu de un an.

„Aceasta-i bună de capul meu“, socotea Mihaiu Pușcașul. „O las în trăsnet pușcă“... Dar totuși se mai socotî că pe hotar poate merge și pe lângă lacuri. Și iarăși prinse a âmbra cu pușca. Dar acasă sărăcia prindea a-și arăta ghiarële, deci el era îngândurat. Odată însă venî Mihaiu voios acasă dela vinat. Doară vinase ceva? Ba! Dar se întilnise cu Miron faurul, care-și avea casa pe o uliță dosnică și preste mână pentru măestria lui. Deci țise ca în glumă cătră Mihaiu: Mă Mihaiu, hai să facem schimb; dă-mi casa ta că-ți dau pe a mea și-ți mai dau ceva adaos; ție-ți e tot una, în care uliță șezi, dar eu cu măestria mea stau rău, unde stau.

— Ce-mi dai adaos? întrebă Mihaiu voios.

— Ce să-ți dau?

— Să-mi dai două sute bune.

— Ba două nu cred să-ți pot da, fără să-ți dau 150.

— Adă mâna, și noroc să dea D-zeu!

Și dădură mâna și merșeră numai de cât la notarăș de făcură contractele și beură aldămașul și Mihaiu primi 150 fl. Când venî acasă, spuse tot într'un suflet muerei despre tîrgul cel bun și arëtă atâta hăram de ban — pe nimica. Ea se bucură de vederea banilor și prinșeră la traiu bun și-și cumpără haine alese cum nu mai avea nimeni pe apele noastre, și se mutară în casa faurului Miron, ear faurul în casa lor.

E mai bine aci — se mîngăia Mihaiu, — grădina-i mai mare și nu suntem tot în toiul lunei, cum eram, când eram în piață.

Dar altcum sta lucrul. Casa, ce i-o dete faurul, era o casă veche, mai numai varul și curățenia făuriței o ținea

în sus, apoi nici era grajd, nici șură, numai un cotecior pentru porci. Dar lui Mihaiu nici nu-i erau de lipsă grajduri și șuri, chiar și cotetul îi era de prisos, „n'avea noroc la nimic“, așa țicea el. Dar, ce-i drept nu-i minciună, grădina era mai mare și aproape de vale. Casa ce o dădu însă el faurului, era casă găzdăcească, cu odăi mari, cu tindă mare, cu pivniță, cu grajduri, șuri, fântână. cotețe, și era în fruntea piațului; ear grădina, se părea, cei drept, mai mică, dar numai se părea mai mică, fiind plină de olete¹⁾, pre când ceea-i părea mai mare, fiind goală.

Până în primăvară găta banii, ce-i căpătase adaus din schimbul casei, ear loc avea puțin și la lucrul pământului nu punea mâna de loc. Deci, cât biată loc mai avea, îl dete-n parte, cel de cucuruz, ear cel de grâu și fênațele le dădu în arendă pe bani gata, un loc cu 5 fl., altul cu 8 fl. și banii, care cum îi căpăta, îi tocă. Dar acum trebuia să pună la ceva osul. Îi plesni prin minte, că el are cap bun, ar puté învăța bîrdășitul. — „Bîrdășii sunt tot cu banu-n mână“, țicea Mihaiu, deci se puse și cum dădu un fênaț în arendă, își cumpără sêcuri, ferestrau și 2 copcii, cu care prind lemnele de capră, când cioplesc. Ast-fel întrarmat cu unelte de bîrdaș, merșea și cioplea cu meșterii.

Meșterii, veți bine, au lipsă de multe feluri de oameni, că pe cei ce nu știu ciopli bine, îi pun de taie cu spata, cioplesc din întreg și-i folosesc la ridicat. Astfel Mihaiu Pușcașul lăsă pușca-n cuiu lângă ceasul cel cu cuc și merșea cu uneltele-n spate, fălos că e meșter.

¹⁾ olete se țic cu o vorbă toate supraedificatele; are numai numărul plural.

Sciut lucru este, că meșterii noștri mai cu nimic s'aleg din lucrul cu barda, dar trăesc cel puțin bine. Că stăpânul la care lucră, le dă vinars de 3—4 ori pe zi, apoi le dă și de mâncare și bani, ear banii-i beau Dumineca și in sêrbători, și când vine earna se tredesc cu uneltele tocite cu hainele toate sdrențe și cu podul gol; vorba ăluia:

Nici la șură nu-i strânsură
Cât să iee-un puiu în gură,
In cămară-i ca și-afară,
In podlaș-ca-n inimaș,
In pod poți âmbra desculță
Că nu ti-mpunge-n grăunțe;
Poți âmbra fără lumină
Că nu ti-i lovi-n slănină.

Așa fu și la Mihaiu când veni iarna; dar era gras, că-l îngrășase traiul cel bun și-l bugezisê beutura cea multă ce o băgase-n el, cât fu vara de mare. De primăvara până toamna târziu căpăta în fiecare Duminecă câte 2—3 fl., dar cum îi căpăta, așa se duceau, mai pe bucate la femeie și copii, mai mult insê pe tutun și pe vinars în Dumineci și sêrbători când nu era la lucru.

Fiind lucrul așa, mai vindu loc și-și cumpêră haine călduroase și purcel de Crăciun și ceva bucate. Acu-i mai rămase doauă locuri mari și frumoase, cari, dicea el, nu le a da cu nici un preț. Dar nu se ținu de vorbă, că colo pela Anul nou vindu unul și din acelea doauê și trăi zile albe cu banii, cei căpăta și umbla la vênat, iar cucu'i tot cânta: „cucu!“ „cucu!“

Colo după Bobotează-i vine vestea să meargă la Prăbușita, că socru-so trage de moarte. Acum bani avea, haine bune avea, cum își vinduse unul din cele doauê locuri

deci se puse și-și ia un cărauș cu sanie cu cai și-și încarcă copii și femeea pe sanie și hi la Prăbușita!

Intr'adevêr că socru-so era greu bolnav, dar totuși putea încă bine grăi, deci îi dîse, după ce-l vêdu lângă patul lui: dragul meu ginere, eu poate c'oi muri, că-s bêtrân și slab. Dar eată-ți spun, ție ți se cuvine parte din moșia mea, partea Melanii, aceea parte tu sê nu o vindî, ci o ține, că ai copii mulți și mai poți avê dela Ddeu; pe unii-i ve-i aședa acolo, iar pe alții-i vei aduce aci. Aici nu-i rêu pentru omul harnic, că avem pădure sâtească, de nu trebuie să cumpêrăm lemne; avem sâratură și pășunat mult și bun, și omul harnic aci poate ușor ținé vite multe și bune; deci nu vinde zestrea Melaniei, că pământul nu crește, dar oamenii se-nmulțesc.

Nu voiu vinde-o, socrurile.

Ședură ei câteva zile prin Prăbușita, apoi veniră acasă. Dar nu trecură 2—3 săptămâni și le veni scirea, să meargă la-ngropăciunea moșneagului. Și s'a dus atât Mihaiu cât și Melania cu droaia cea de copii cu tot. Și îngropară pe moșneag, apoi împărțiră cele rămase după el, că Melania mai avea trei frați și o soră, toți aședați, dar neimpărțiți. Acum se împărțiră ei. Lui Mihaiu i-se veni din împărțanie doauê locuri, ca de cinci cară de cucuruz amêndoauê, și un fênaț ca de 8 cară de fên, apoi parte din casă și din grădină și o vacă cu vițel. Tot câte atâta — de nu mai bine — căpăta fiecare frate și soră a Melaniei, că fusese gazdă bună moșneagul.

Dar un frate de a Melaniei, un cumnat de al lui Mihaiu ce era cojocar, dîsă cătră Mihaiu așa: „Mê cumnate, aci ai o leacă de moșie, acolo la voi încă ai o leacă, și in

doauă locuri e greu de purtat găzdaşagul. Uite, eu sunt cojocar, aci-i satul mai mărginos nu-i așa în dricul șesului, ca la voi, apoi nici nu avem târguri, ca voi; hai să facem noi un târg: Dă-mi tu casa cu grădina și cu locul ce-l mai ai la voi și eu îți dau toată partea mea de moșie de aici, cu partea din casă și din grădină și cu vacă cu tot; atunci ai aici loc de 10 cară de cucuruz și de 16 cară de fân, și din cele doauă vaci iar te poți face gazdă.

Cojocarul avu dreptate, așa n'ar fi fost nici unul înșelat, dacă ar fi fost Mihaiu om. Dar el tot el a rămas. Că nu mult s'a gândit și a făcut târg cu cumnatu-so cu cojocariul, care se mută la noi în sat și-i om ca oamenii, gazdă de frunte, iar el, adecă Mihaiu Pușcașul s'a mutat în Prăbușita, unde s'a și prăbușit de tot, că vinars și pe acolo este, iar fără muncă nici acolo nu mai cresc bucatele pe garduri și nu se țin vitele cu stele de pe ȕeriu. Când eșia din sat, de s'a mutat la Prăbușita l-a apucat o jale și prinsă a cânta:

„La toți le-a cântat cucul
 Numai mie gangurul
 Să mă duc, să-mi las satul.
 La toți le-a cântat mierla,
 Numai mie pupăza
 Să me duc să-mi las casa“.

Și-a lăsat satul și s'a dus și dus e până în ziua de ađi. Nu se mai arată pe aici. Cine scie pe unde-i mai cântă cucul. Spun oamenii, că-i rău străbătut, n'are nimic, tot a vândut ce numai a avut preț, iar acum trăesce ca *botaș*, adecă mână vitele neguțătorilor dela un târg la altul; ȕi-noapte, iarna vara-i tot pe drum, dela un târg la altul, iar Melania-i găzdoaie nu sciu la cine acolo în Prăbușita,

că copiii toți îi sunt acum mărișori și slujesc pe la cei creștini.

Acum de s'ar scula moș Mihnea și ar vedea cine-i în casa lui și în binele lui, și de ar vedea, ce fecior harnic s'a ales din Mihaiul lui, ar muri de groază și de rușine; noroc pe el, că morții nu mai pot eși din groapă.

SFAT BUN LA TIMP POTRIVIT.

Bietul Pavel al Vlădescilor căduse în mare primejdie. Din ce, din ce nu, destul că se urcase sărăcia preste capul lui și nu avea nici un modru să scape de ea. Cercat'a bietul creștin în tot chipul, dar când nu-i noroc, nu-i, și pace. În zădar este atunci ori-ce încercare. Și bietul Pavel nu avea noroc. Boreasa'i zăcuse câțiva ani de a rândul, copii avea mulți, moșă puțină și slăbuț lucrată, ca a omului ce are mai multe necazuri de cât bucături. Și Pavel așa era. El trebuia să fie la droaia de copii și tată și mamă, el trebuia să fie la casă stăpân și argat, mare și mic. Și nu era bine de capul lui. Că de când dăinuia lucrurile pe la el așa, de atunci tot cumpăra pâne colo de pe la Crăciun, până dă Dđeu alta noauă. Dar când da Dđeu pâne nouă, pe seama lui Pavel da mai puțină, de cât i-ar fi trebuit; ogoarêle lui sloboziau puțin, ca ogoarêle omului sêrac și necăjit. Pentru pâne vindu-se vită după vită până nu-i mai rămase de cât o vacă. Era o vacă bêtrână și numai cu un corn.

— „Pe asta n'o mai dau, că-mi îndulcesce casa cât de cât“. Așa se gândia bietul Pavel. Dar necazul și nevoia te duc unde lor li-i voia. Se gâtă pâinea bietului Pavel. Copii strigau: tată, dă-ne mâncare. Boreasa din pat plângea de mila lor și bietul creștin âmbra ca prin pământ de ru-

șine și de necaz, că n'are ce da copiilor de mâncare. De el nici că se gândia. De mânca o dată în ȓi o leacă de mămăliguță cu o ceapă sărată, îi era destul până-n altă ȓi. Dar i se scurgea inima de mila boresei și a copiilor. Dar numai cu supărarea se alegea, nu putea nici de cât urni rêul din spate. Ce să mai vëndă, să facă bani de pâne? În zădar își sfârâma mintea, că aceea nici un sfat nu-i mai da. Era negru ca pământul de necaz.

În una din ȓile, cum sta eară așa îngândurat, îi veni în minte că preotul e om avut și cu inimă bună, doar de l'a scoate din necaz, te miri în ce chip, ca cel ce scie și poate, dacă vrea. S'a dus deci la preotul, cum merge creștinul ori de ce dă, ori de bine, ori de rêu. Și spuse preotului din fir în pêr tot necazul lui.

— Preotul îl ascultă ca un bun părinte și apoi îi ȓise: cu dumniata e rêu, Pavele, de bună seamă e rêu, dar Dđeu e bun și puternic, și pre cei buni îi scoate din toate necazurile. Drept este că dta ai lipsă numai decât de ajutor; dar oare cum să facem? Câte-va măsuri de secară nu ȓic că nu ȓi-aș putea da și eu, dar numai cu atâta dta nu ești ajutorat. Ai avea lipsă de bani, să poți aduce doctor la biata betegă și să ai pe ce-i aduce leacuri și câte o leacă de mâncare mai bună, după cum cere boala, că numai cu pâne goală nu trăesce omul bolnav. Drept aceea de bani trebuie să veȓi, că fără bani nu poți eși la adevêr, ori ce te-ai face.

— Bine vêd, domnule părinte, că-i așa, dar de unde bani? De merg la jidanul, el îmi dă, nui vorbă, dar atunci sănătate bună casă și moșie! Aș vinde o luncă bună, ce am, da nu mē-ndur, că-i tare bună de fên; face atâta potop

de fân în tot anul, apoi otavă — mai multă ca fân. Aș da-o aceea-n zălog că o cere unul și altul, dar mă îmbie cu-o nimică toată. Să o ingreun tare încă mi-e groază, că de unde să fac apoi bani s'o rescumpăr. Cu bani puțini nu es la iveală. În toată forma mi-am frământat mîntea, dar singur Dheu mă scie ce să aleg.

— Uite Pavele, noi putem face un tîrg bun la olaltă, tîrg bun pentru amîndoi. Dumneata dai lunca în zălog la biserică și biserică-ți dă pînă-n 300 fl. împrumut pentru ea. Apoi biserică nu-i jidan, îți dă carte subscrisă de mine și de epitropi, că în minuta când îi vei da banii, lunca-ți merge ear dtale să faci cu ea ce vei voi, dar pînă atunci s'o folosască biserică. Ce ȕici? Bine o fi?

— Bine, domnule părinte, ar fi tare bine, că din 300 fl. mi-aș putea împlini toate lipsele, mi-aș putea cumpăra și o părechiușă de juncani, să nu 'mi rămână locul nelucrat, aș putea aduce la biata muiere doftor și doftorii. Dar apoi oare de unde și când voi putea eu face banii să-mi rescumpăr lunca? Asta mă coace, domnule părinte.

De unde? Dheu ȕi-a arĕta calea. numai să fi tot cu mîntea și cruțator, cum ai fost pînă acum și să ȕi-se întreme boreasa. Cu doftorii și cu grije mai bunișoară ȕi s'a însănătoșă muerea, vor mai cresce copii, veți munci toți, nu ca acum, când mîncare la toți v'ar trebui, da de lucrat nu puteți mai nici unul, cum s'ar cădea.

După cum le fu întelesul, așa se și întâmplă. Preotul îi dete deocamdată câteva măsuri de secară, să aibă pîne-n casă numai de cât, și la sĕptămăna îl chemă și în fața epitropilor îi numĕră 300 fl. din banii bisericii.

Din minuta aceea lunca lui Pavel o folosi biserică mulți ani de-a rĕndul. Dar Pavel se folosi bine, își cumpăra cele de lipsă, aduse muerii doftor și leacuri și-și cumpăra o părechie de juncani cu care putu lucra omenesce. Incetul i se întremă și muierea și lucrurile-i mergeau din ȕi în ȕi mai bine. Numai un lucru îl supăra: era tare ingreunată lunca cea bună și amu — fiind că n'o folosia el — nici nu mai avea fân mult, cu ce să poată ținea vite multe, din care să poată face apoi bani, ca să și-o poată rescumpăra. După cât locșor avea în folosința lui, numai cu mare greu își putea aduna pîne pentru familiă și nutreț pentru doi boi și o vacă. Așa dară de luncă era sănătate bună să o mai rescumpere dela biserică. Și lunca era mare și bună și cu un capĕt mergea chiar în drumul țerei, la capul din sus al satului, unde-i locul mai frumos. Ar fi și încăput pe ea două gospodării cinstite. Iși făcuse badea Pavel planul așa, că pe lunca aceea să facă două case pentru cei doi feciorași mai mărișori, ce avea, pe fată să o inzestreze cu ceva vite, mai cu o moină-două, ear feciorașul cel mai mic, de va avea ȕile, să rămână în vatra părintească. Planul badii Pavel nu era rĕu, dar rĕu fu necasul care-l făcuse să zălogească lunca cea frumoasă și scumpă.

Trecuse vre-o 4—5 ani de când zălogise lunca la biserică și încă nici un ban nu putuse plăti din cele 300 fl. Vitele încă nu i se înmulțise, că bine că vaca-i da în tot anul câte un vițel, dar abia putea aștepta pînă să-l întarce și-l și vindea să plătească dările și alte nevoi ce vin droaie preste bietul creștin pînă-i om între oameni. Boii erau tot aceia, nici mai mulți, nici mai puțini. O nădejde avea în copii, că amu copii erau eșii din penele

cele rele cum se dice. Cei mai mărișori erau unul de 14 celalalt de 13 ani trecuți, fetița era ca de 10 ani și copilul cel mezin ca de 8 ani. Vom munci acum toți, își dicea badea Pavel, și încet cu-ncetul doară vom putea scutura datoria ceea.

Odată însă, ca din întâmplare, se-ntêlnesce badea Pavel cu preotul în câmp. Din vorbă-n vorbă ajung și la cele 300 fl. O să le plătesc cu-ncetul, dice badea Pavel, că amu prind a-mi fi și copii de muncă; cei doi au gătat cu scoala din sat, pot bine ceti și scrie, amu-i învăț la lucru, la prășit, la secerat, la adunat de fân; preste vreo doi ani i-oiu deprinde și la cosit și la îmblătit, și îndată-mi va fi mai ușor. Până atunci vor mai cresce și ceialalți doi, fetița și copilul cel mezin, și odată vom fi 6 de muncă, nu ca pân'acum numai unul, că până erau copii mici, murea mai numai p'acasă era, să grijească de ei. De acum scap de asupra năcasului și prindem a plăti și din datorie.

— Imi pare bine, Pavele, că ai așa mare nădejde și incredere în copii, că de aceea și dă Ddeu copii la om, ca să-i fie spre mângăiere și ajutorire. Se vede că dta ți-ai crescut și ți crești bine copii, de ai toată nădejdea-n ei. Dar oare n'ar fi bine să faci dta altfel, să nu ții copiii acasă ci să-i dai la învățături, că — precât imi aduc aminte din scoală — ei au cap bun, sunt isteți și de omenie.

— Bucuros i-aș da la învățături, Domnule părinte, ci nu pot, mă strâng curelele. . .

— Hm! Dar de ți-aș spune un lucru bun, de ți-aș da un sfat înțelept, primî l'ai dta?

— Primî, Domnule părinte, și ți-aș fi mulțămitor în toată vieața.

— Bine, Pavele, acum hai să ședem colea jos pe pagisce, să vorbim noi ca oamenii, cari se pot înțelege.

Și s'au aședat amândoi pe pagisce, și preotul a început așa:

Uite Pavele, satul nostru e sat mare, cu oameni cu stare și cu socoteală, dar toți sunt gospodari, lucrători de pământ, și toată agonisita le merge în mâni streine, tot banul fugе la tîrg. Și de ce? Fiindcă stăm tot pe lângă lucrurile rămase din moși strămoși, nu ne mișcăm după cum cer vremile de ađi. Că, veđi dta Pavele, de ai lipsă de un pieptar, de o ciobotă, de o sculă cât de mare ori mică, de un plug, car, ba de ai de potcovit numai un cal cum se cere, trebuie să mergi la tîrg, că la noi, în satul nostru, și în toate satele vecine sunt numai plugari și iar plugari. Oare nu ar fi mai bine să avem aici rotarul nostru, faurul nostru, cojocarul nostru, ciobotarul nostru? Atunci banul ar rămănea în satul nostru, la oamenii noștri; gospodariul n'ar fi silit să alerge tot la tîrg pentru câte toate, n'ar trebui să piearđă atâtea đile de lucru și agonisita lui ar rămănea aci, la fii noștri, la frații noștri. Ce đici, Pavele, la vorbele ce ți le-am spus?

— Ce să đic, domnule părinte, pricep și eu că ar fi bine cum đici dumniata, că đeu multă vreme pierdem noi alergând tot la tîrg pentru câte toate și mult hăram de ban ducem noi acolo.

— Noa veđi Pavele, acum veđ că m'ai priceput. Hai deci să rupem ghiața! Dumniata ai doi copii cum mai buni de dat să-nvețe măestrile. Dă-te dta și pe cel mai mare-l înveață rotăria, să scie el face cară și căruțe, pluguri și grape, juguri și răsboaie și toate uneltele de lemn. Iar pe cel de al doilea-l dă să învețe făurăritul, să scie el lega

cară și căruțe, să scie face pluguri și grape, lanțuri și săcuri, să scie poteovi cai și boi, cu un cuvânt, să scie bine și frumos lucra cu fierul. Cel meșin, când i-a venit vremea colo după ce a eșii din școală, îl dă să învețe cocoritul. Pe asta cale dă dai celor trei copii ai dăle trei averi mari, iar satului dai trei măestri buni. Ei vor lucra pentru sat, iar satul va lucra pentru ei. Banul creștinului tot va merge în punga lor. Iar ei, având fiecare măestrie bună, vor căpăta fetele cele mai cinstite și mai cu avere din sat; pre când rămânând numai pre lângă economie, având dă moșie puțină, mai fiind și aceea îngreunată la biserică cu 300 fl., nu sciu de cum s'or ridica de asupra necazului, nu sciu cum s'or însură — când le-a venit vremea — și cu cine, că fetele cele cu zestre se mărită după feciori avuți, iar ai dăle vor fi sêraci, de nu le dai o măestrie bună.

Pavel sta gânditor și asculta vorbele preotului de gândiai că l'ar sorbi cu ochii. Iar după ce găta preotul de vorbit, suspină una lung și începù:

— Dumneșeu te țină, domnule părinte, mi-ai luminat mintea, dar mi-ai băgat și un ghimpe la inimă.

— Cum așa, fêtul meu!

— D'apoi așa, că n'am răbdare până să vêd învoiș'ă muiera să dăm copiii la măestrie și vrea vor copiii să meargă? Și mă mai tem de un lucru, măestrul va pofti plată pentru învățatură, și va pofti să de copiii merinde de acasă și haine mai alese de cum purtăm noi Românii, și sêrăcuțul de mine — n'o să pot învinge cu cheltuelile și preste vr'un an-doi m'oi treși că-mi vin copiii acasă, nici învățați, nici neînvețați, numai oameni stricați. Că

măestria n'ar învăța-o, iar economia, și câtă biată o sciu, vor uita-o. Astai-i, domnule părinte, ce me roade la inimă, că altcum bucuros m'ași învoi să-i duc, că bine vêd eu că domnul părinte ne voește numai binele.

— Veși, fêtul meu, numai să se învoiască boreasa și copiii, apoi celelalte lasă-le în grija mea.

* * *

Într'aceea și seara era mare sfară în casa badii Pavel. Dumniului spuse muerei și copiilor sfatul avut cu popa. Lelea Nastasia se bucura și nu prea, că-i era jele să-și depărteze copii de ea. Cu necaz — dicea dniaei — i-am scos din penele cele rele, acum ne sunt de folos, de ce oare să-i înștrăinăm? Vor trăi și ei, cum trăim noi și cum au trăit părinții nostri.

Dar badea Pavel îi răspundea așa: cum trăiră părinții nostri, noi nu trăim; iar cum trăim noi, copii nostri nu mai pot trăi, că oamenii se tot înmulțesc, numărul lor tot crește, dar pământul nu crește. Ogoarele se tot împart, care în două care în trei, care în patru, până vor rămâne numai câte de un pas de late. Apoi chiar noi, moșie avem puțină, și, din câtă biată avem, partea cea mai bună-i zălogită. Dumneșeu scie avé-vom șile împărțite să o rescumpărăm, ori ba? Apoi chiar să o putem rescumpăra, noi o ducem cum amarul nostru o ducem, dar ei cum amarul lor vor trăi de pe ea, după ce vor împărți-o în patru-cinci părți? Cât s'a venit la unul? De aceea bine dice popa, la feciorași le dăm câte o măestrie, iar fetița vom crește-o în frica lui Dumneșeu și — ce-i va fi împărțită — vom mai vedé.

— Eu me fac rotar, dişe Teofil, copilul cel mai mare al badii Pavel. Să fac eu cară şi căruţe cât să se ducă vestea şi povestea.

— Eu me fac faur, respunse Vasilică, fecioraşul cel de al doilea al badii Pavel; carăle şi căruţele, ce le-a face Teofil, eu le-oiu lega în fier şi le-oiu vâpsi să fie ca cele dela tirg.

— Ba eu sciu ce m'oiu face.... grăi Ionică, cel mai mic din copii badii Pavel.

— Ce, dragul mării? îl întrebă lelea Nastasia.

— Eu m'oiu face de ceia, ce fac cioboate şi pieptare. Toţi riseră de Ionică. Dar tată-so-i spuse aşa: Tu Ionică deocamdată ai să umbli la şcoală şi să te porţi bine. Când vei fi cât fraţii tăi, vom mai vedé ce gând ţi-a rânduî Dumneşeu. Altcum trebuie să scii că nu tot acela măestru face cioboatele, care face şi pieptarele. Cioboatele le face ciobotarul, iar pieptarele le face cojocariul.

* * *

Duminecă, după eşirea din biserică, preotul chieună tot poporul la şcoală, că are să le împărtăşească o veste bună. Toţi se adunară la şcoală, chiar şi muerile şi copiii se duseră, să vadă ce le va spune domnul părinte. Câţi nu încăpură în şcoală, stătură pe afară pe lângă păreţi, aproape de ferestri. După ce intrară, câţi încăpură, preotul începù astfel:]

Dragii mei poporeni! V'am chemat pentru un lucru mare. Avem să punem la cale un lucru bun, de care noi avem mare trebuinţă şi care ađi lipsesece din satul nostru.

Toţi sătenii ascultau cu cea mai mare luare aminte, că oare ce lucru mare şi bun poate fi acela, de care le-a spune domnul părintele.

— Avem lipsă, dragii mei, de măestri buni în satul nostru, ca să nu alergăm tot la tirg pentru toate trebuinţele noastre. Şi măestri aceştia trebuie să ni-i facem din fiii poporului nostru ca să nu meargă agonisita noastră tot în mâni streine şi noi să nu ne mai pierdem atâtea ăile scumpe de lucru umblând pe la tirg. Iată am şi aflat doi copii buni de aceea treabă, care vreau a învăţa: unul rotăria şi altul făuria, sunt copiii lui Pavel al Vlădescilor. Ūi vom duce la tirg la măestri buni, în 3—4 ani vor învăţa măestria, apoi îi vom aduce acasă aici în satul nostru să ne fie nouă spre ajutor şi lor spre folos. Dar, precum bine scii, Pavel nu e om avut, a avut de a se lupta cu mari greutăţi până şi-a crescut copiii de-s în cât se ved. Drept aceea eu m'am gândit aşa, ca să dăm din lada satului ori din a bisericei, ce s'ar căde, până vor învăţa acei doi copii măestria. S'a veni poate până în 80 coroane pe an pentru unul. Ce ăiceţi dvoastră, invoiţi sunteţi să ne crescem deocamdată pe aceşti măestri?

La aceste vorbe înţelepte ale preotului se ridică primarul şi vorbi aşa:

Domnule părinte şi cinstiţi oameni de omenie!

După a mea părere un sfat mai bun decât acesta numai Dumneşeu ni-ar fi putut da. Mulţămim domnului părinte de sfat şi ve rog să hotărîm ca din averea satului să se dee pe tot anul câte o sută de coroane unui copil bun din satul nostru, care va voi să înveţe vre-o măestrie de care avem lipsă la noi în sat. Dar apoi, acei băiaţi,

dimpreună cu părinții lor, să dea obligațiune la sat, că după ce vor învăța măestria, la noi în sat se vor așeza de măestrii, ca satul nostru să aibă folos de învățătura lor, după ce satul nostru pune cheltuiala pentru învățătura lor. Învoiți sunteți, oameni buni și domnule părinte?

— Învoiți! resună glasul poporului, iar glasul poporului e glasul lui Dumnezeu.

Lucrul era hotărât. Dar oamenii și cu deosebire muerile, știu că aveau amu de ce povesti. Unii diceau că-i bun lucru acesta care l'au pus la cale preotul cu primarul, alții îl aflau lucru de prisos. E bine, diceau unii, să ai tu maestri tîi în sat, că alergii la ei ziua-noapte, cu bani fără bani. Dacă-i de aici, te cunoaște, îți mai lucrează și pe așteptare, dar la tîrg trebuie să mergi tot cu banul în mîna. Că tîrgovețul dice: nu știu cine ești, nu te cunosc, plătesce că apoi fac. — Alții diceau: D'apoi cîm am trăit pîn'amu, și de amu-n colo putem trăi. De nu avem bani, nu mergem la tîrg. Apoi de pomană știu că nici cei ce vor fi dela noi nu ne or lucra. Ba încă ni-or lucra și mai scump, c'or dice așa: de cît să-și peardă sătenii ziua de lucru, mai bine-mi plătesc mie mai mult cu câți-va cruceri de cît se cade! Apoi nici n'or mai ști ei lucra ca orașenii!

D'apoi muerile cum își mai frământau capul și cum le mai âmbლა gura! Una-și da cu părerea, că nu și-ar face copilul țigan, pentru cît bine-i în lume. Alta o călca pe picior: tu, țigan-nețigan, dar faurul dă cu ciocanul și capătă banul.

* * *

Peste patru ani de zile vin dela oraș doi frați îmbrăcați orașenesc și cu fețele rumene și sănătoase de ai

fi jurat că-s ținuți numai cu colac în lapte dulce și că nici un lucru n'au prins în mîna de cînd sunt. Erau feciorii lui Pavel al Vlădescilor, Teofil rotariul și Vasilică faurul, veniau să se așeze ca măestri în satul lor, că trecuse un an de cînd gătase de învățat la măestru și mai stătura un an închiat pe la alți măestri, unde lucra pe plată. Bucuria părinților era mare că au doi drăguți de feciori frumoși și bine învățați, cît și un popă s'ar fi mândrit cu ei. Se și duse badea Pavel cu ei la domnul părintele să-și arete odoarele. Mult se bucură și domnul părintele vădîndu-i așa frumoși și voinici, cu vorbe alese și cu purtări bune.

— Mă bucur, dîse domnul părintele, mă bucur din suflet dragii mei, că v'a ajutat Dîeu de ați învățat măestria cum se cade și ați sosit voinici în satul nostru. Acum să punem lucrurile la cale, ca să facem rînd de încăperi unde să lucrați, apoi vă puneți la lucru cu toată nădejdea. Un lucru e mai greu, că adică nu sunteți scăpați de miliție, dar și preste aceasta vom trece noi cumva la timpul sîu, numai fiți cu frica lui Dîeu, fiți harnici și cruțători, ca să fiți satului nostru spre fală, ear părinților vostri spre bucurie și mîngăiere.

Aceasta era primăvara în săptămîna Pascilor. Și cînd fu Miercuri după Paști, într'un șopru cioplea un voinic lat în spate, cu mînele sufocate, cioplea la osii de car și la obede de roată și la spițe, și cânta frumos:

Taie butani și fă spițe
Mîi rotar cu lungi cosițe
Să se ducă dura-dura
Mișei și sîcătura.

Oamenii se uitau la el cu drag și se minunau de iuteala cu care-ncheie roate și face tot, ce-i aduceau ei de

lucru. — Intr'o făuriște înciripată-n pripă bătea cu ciocanul alt flăcău frumos la fierul scânteitor și nădea fierē de plug, trăgea șine pe roate, făcea potcoave și câte și mai câte.

Satul era fălos că are măestrii lui, feciori dela ei din sat. Și le veniau atâta de lucru în cât fură siliți a trimite carte la oraș pe la ortaci de ai lor să vină la ei în lucru pe plată bună. În scurtă vreme în șoprul rotariului ciopliau câte 2—3 flăcăi, iar în făurisece ciocăneau câte 2—3 fauri tineri. Cine era acum fălos ca badea Pavel? Bani veniau ca ploaia și când fu toamna erau plătite cele 300 fl. la biserică și lunca le rămase slobodă.

Preste iarnă sătenii se sfătuiră și adunară lemne și piatră, cât să-și poată face în primăvară cei doi frați case omenesci și lucrătoare cum se cade, colo-n lunca lor cea frumoasă. Și-și făcură. Că doară la un sat de oameni harnici cât lucru este? Câte cară și căruțe vin făcute din nou; dar apoi câte trebuie tocmit, reparate?

Dar vestea le merse și prin satele vecine. Auđiră oamenii că acești doi frați lucrează bine, și ieftin, și că-n preț de bani primesc păpușoiu și sēcară, grâu, orz și ovēs. Și drept e că și primiau ori ce. Și-i năvăliră oamenii din satele vecine cu lucru, și-și umplură hambarele de gândiai că fiecare din ei mână câte un plug cu patru boi.

Dar se începù acum altă zarvă prin sat. Fiecare fruntaș, care avea fată mare, ar fi voit să iee pe unul din cei doi frați de ginere. Fetele încă se gândiau la ei, că erau tineri și frumoși, lucrători buni și oameni de omenie. Dar necasul era că nu erau scăpați de miliție, alt-cum de loc i-ar fi și insurat, să nu-i scape pe alte sate.

Atunci preotul vorbi cu primariul și cu fruntașii satului și făcură o rugare chiar la înălțatul împērat, unde cerură cumcă pe cei doi frați, pe cari satul pe cheltuiala lui și pentru al lui folos i-a învățat măestria, să-i lase dela miliție, ca să se poată satul folosi de ei și ca să se mai indemne și alți tineri a învăța meseriile, fără care poporul este foarte păgubit. Înălțatul împērat primi rugarea și hotări cumcă acei doi tineri scutiți să fie de miliție, dar apoi ei, în timp de 12 ani să dea scoalei fiecare câte 20 fl. pe an, acei bani să se folosească pentru încălțăminte la scolarii sēraci. Întreg satul se bucură de răspunsul înălțatului împērat,

Nu mult după aceea se făcură două nunți; rotarul Teofil se cunună cu fata primariului, iar faurul Vasilică cu fata dascălului. Părintele fu nanaș mare la amēdoauē părechile. Veselie și bucurie era în satul întreg.

Acum sunt în satul acela vr-o opt măestri de frunte, toți Români, toți fi ai poporului. Toți au casă frumoasă de piatră, toți au ce lucra tot mereu, dar și folos au din lucrul lor. Ađi nu mai merge Românul la tērg după ciobote, că i-le face ciobotarul lor din sat; nu mai merge nici după pieptar ori cojoc, că are doi cojocari mai buni decât cei din oraș; nu merge după hamuri ori după curele, că este la ei un curēlar, care și pe la tēguri umblă cu marfă aleasă. Apoi fauri sunt doi și rotari încă doi. Și toți au de lucru și toți au folos. Dar folosul cel mai mare îl au economii nostri, gospodarii, că au în sat tot ce le trebuie, nu sunt siliți să alerge la oraș pe vreme bună și pe vreme rea, pentru câte toate. Un lucru le mai lipsesce, nu au

dughiană, prăvăliă, dar spune părintele că deschide una un
fiu al dsale, care a învățat nu știu unde, departe, trebile
nogustăriei. Atunci satul lor va fi ca un oraș, atunci banul
săteanului va merge numai la fii și frații lui, atunci strein
nu s'a puté încuiba între ei și vor fi fericiți.

Când se gândesc frunțașii satului la ce era acu-s dece
ani și ce e ađi în sat ăic părintelui: „Bună sēmîntă a-i
sēmănat, sfinția ta!“ Iar el le răspunde: „În bun pămēt
a căđut, dragii mei!“

CUPRINSUL.

	Pag.
Însciințare	3
Băltosul	7
Povestea mărului	14
Mihaiu Pușcașul	23
Sfat bun la timp potrivit	48

ASOCIAȚIUNEA
pentru literatura română și cultura poporului român.

BIBLIOTECA * * * *
* * * * POPORALĂ

POVESTIRI (II)
din viața țăranilor români
de
Ioan Pop Reteganul.

SIBIU, 1901.
Editura Asociațiunii.

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român”

Biblioteca populară


~~~~~  
Editura „Asociațiunii”  
~~~~~

SIBIIU,

Tipariul tipografiei archidiececane.

1901.

NECHITA SASUL.

Naiba a mai vădut Sas, să-l cheme Nechită! Și totuși Ia noi este unul, de-i dîc Nechita Sasul. Numai cît el nu-i Sas ca Sașii, ci-i Român, da-i dîc așa fiind că are multe obiceiuri, ce nu samănă de loc cu ale noastre, cele românesci. Așa, bună oară, de i-se sfîrtică o leacă cojocul cel de purtat, el nu mai aleargă numai de cît la cojocar cu el, se pune colo seara după cină și îndată pune pe el un petec de pînză. Oamenii, cînd îl vîd a doua dî, bufnesc în ris și cotindu-se nu se pot răbda să nu dîcă: uite, mî, ce lună are Nechita Sasul în spate? De i-se rupe o bulfeie la jug, el nu stă mult pe gînduri, își ciocărtesece una cum poate, numai să nu stee cu jugul jos. De-i dîce cineva: Vai, ce mai bulfeie ai la jug! Ce meșter mare ți-a făcut'o, să merg să-mi facă și mie una? El vede că'n batjocură'l întrebă, deci așa-i și răspunde: „Ție-ți fac eu una chiar ca asta, dar tu să te pui în jug“.

E om unic în felul seu, Nechita Sasul. Dar oare de ce-i dîc Sas, după ce el e Român ca toți Românii? Oh! aceasta-i o poveste veche. Vreați să o sciți? Ean ascultați, rogu-vă:

Nechita-i feciorul lui Onul Albului. Tată-so era gazdă bună, avea moșie mare, dar avea și doue rînduri de copii, că avuse doue muieri. Dela muierea cea de întăiu avu pe Nechita și patru fete; dela muierea de-a doua avu alți patru feciori și doue fete. Cînd se însură Onul Albului a

122
doua oară, era Nechita ca de 7 ani, ear surorile lui mai mici. Muerea de a doua a lui Onu Albului era o muieră harnică, ce să dîcă omul, dar foc de pîravă, toată era pară de foc. Așa fiind lucrul, trebile gospodăriei lui Onu Albului mergeau strună de bine, dar copiii lui cei dela muerea din-tăiu umblau dobzați cu vină și fără vină, de-i luaseră frica și se temeau de ea mai tare decît de ciună. Și încă poftia să-i dîcă mamă! Și mamă-i dîceau, ce să facă, de frică bucuros.

Așa fiind lucrul, după ce mai crescú Nechita de era ca de 11 ani, după o bătaie sdravănă ce mîncase dela mama lui cea de plop cu inimă de soc, a luat lumea 'n cap și nime nu i-a mai auđit de nume multă vreme, doară vr'o 10 ani. Și uitase lumea că Onu Albului a avut un copil dela muieră cea de întăiu, ce-i dîceau Nechita. Căutatu-l'a fost Onul, ca un om, că, ori cum, era sînge din sîngele lui, dar pace! Nici de nume nu i-au auđit.

Intr'o primăvară însă, când duc feciorii la asentare, se ivi și Nechita. Dar nu era de a'l cunoasce. Era mare și sdravăn și frumos și îmbrăcat altcum, cam ca Sașii. Toți prinseră a-i dîce Sasul. Tată-so se bucura, că-l vede, dar mașteră-sa ar fi fost mai bucuroasă de nu l'ar fi vęđut în veci, ca să nu-i mai facă și lui parte din moșie. Dar nu mult stătu Nechita acasă. Că în scurtă vreme fu asentarea, și-l luară la vênători. El, după-ce vęđu că-i luat, se însciintă că el ar voi numai decăt să fie chemat înlăuntru. Și dorința i-se implini. Il duseră. Și iar nu se auđi de el trei ani de ڃile. Atunci veni cu dreptăți că și-a implinit cătănia omenesce și are drept să se insoare. Dar acum era alt necaz: de s'a însura, unde să se așeđe? Tată-so bu-

curos l'ar fi avut de ajutor la muncă, dar într'atâta spuză de copii el nu se incumeta să intre; afară de aceea nici mașteră-sa n'a ڃis nici baremi cu jumătate gura, să nu meargă, să șadă cu ei. Deci vorbi el cu tată-so așa: „Tată, am crescut pre unde mi-a ajutat Dumneđu, dacă n'am avut parte de mama mea cea bună. Acum m'am săturat de streini. Vreau să me așez pe fărînă. Dă-mi ce te vei îndura din averea rămasă de mama, să me așez și eu ca oamenii“.

Și Onul i-a spus așa: „Fętul meu, Nechită, din ce ni-a dat Dumneđu, parte-ți fac, fără mult nu ți-se cade, de o parte că sunteți frați mulți, și la toți li se cuvine câte ceva, de altă parte, veđi tu, când prindeai a fi și tu de ceva folos, ai apucat lumea-'n cap și atâta te-am mai vęđut. Fără, uite, eu îți dau două vaci și ți-oiu face căsuță colo pe fęnațul cel din capul satului, și ți-oiu da o mălăină ca de 2 cară bune de cucuruz, și holda cea de sęcără, ce-i sub vii. Mai mult nu-ți pot da, că nu-i de unde“. — „Nici nu poftesc mai mult tată, mulțămesc și de atâta“.

Cu înțelesul acesta erau împăcați amędoi și mășteroaia încă, că ea 'și dîcea așa: Fęnațul cel din capul satului nu-i cel loc bun, numai căt ii mare, dar mai în tot anul iasă valea și-l molesce mai până la jumătate; holda cea de sub vii încă-i nesce loc trândos, numai mălăina-i mai bunășoară; dar nu-mi pasă deie i-o, numai să nu-l sciu în aretul¹⁾ casei mele.

Și se căsători Nechita. Luă pe Ana lui Pavel Prisnel. Voinică fată și harnică, dar erau la tată-so numai opt fete,

¹⁾ în aretul = în preajma, în apropierea...

din care ea cea mai mare. Apoi unde-s opt fete la casă, gazdă să fie tată-so să poată resbi cu cheltuelile și cu zestrea, până să și-le poată mărita. Era, ce-i drept, Pavel Prisnel om cu bună stare, dar de ar fi stat a rupe din moșie când a măritat pe Ana, rămănea în drum când ar fi ajuns să mărite pe cea mai mică. Deci nu-i dădu decât nimica toată: ceva hăinicele, 2—3 oi și ia! ceva nimicuri. Dar să dică că i-o dat ceva lucru de preț mai mare, vr'o vită mare, vr'o holdă, feri Doamne! — „Nu dau“ dicea Pavel Prisnel, „până după moarte nimic; atunci de a fi ce împărți, părți veți face, de unde nu — Dumnezeu face părțile celor mari la toți, cari muncesc dela inimă.“

Așa Nechita se vedu cu muere, și Ana lui Pavel Prisnel cu bărbat. În 2—3 săptămâni le era casa gata, o căsuță. cât un cuib de țarcă, dar era a lor. Și-și făcură o poietică pentru vaci, un stăurel pentru oi, cotecior pentru purcel și erau gazde în rënd.

Dar Nechita era altă fire de om, nu ca oamenii dela noi. El punea altcum lucrurile la cale, nu cum erau deprinși oamenii dela noi. De aceea oamenii dela noi cam suceau din cap când îl vedeau ce face.

Și rogu-te, cum n'ar fi sucit din cap, când el făcea lucrurile pe dos? Indată ce se așeză în căsuță, lucrul cel de întâiu îi fu că sparse țelina.

Ce drăguț de fênaț a stricat Nechita Onului! diceau oamenii. Ear tată-so și socru-so îl chiar mustrară: „Ce ai nebunit de stricași drăguță de luncă ca asta! De pe ea adunai nutreț la vituțe! Amu la véră unde-i cosi?“ — „Unde a vrea Dumnezeu.“

— D'apoi, cum ți-i săra, așa-i mânca!

Mălăina ceea, indată ce-și culese cucuruzul, o ară afund și o sëmănă cu sêcară.

— Da amu ce făcuși? îl întrebă tată-so; fên nu-i avea la véră, că ți-ai spart lunca, mălaiu nu-i avea, că mălăina a-i sëmănat'o cu sêcară. Ce a fi de capul teu?

— Cea vrea Dumnezeu!

— Bine, cum ți-i săra, așa-i mânca!

Era toamna târziu. El ceru dela socru-so doi boi și doi dela tată-so și merse la holda cea mare de sub vii și în vr'o 5 zile o ară afund afund, de scoase deasupra pământ, care de când lumea nu-l vëduse soarele.

Omul acesta-i smintit! își diceau oamenii. Să are el acum toamna târziu, și apoi așa afund! Te miri ce a sëmăna!

Dar Nechita nu sëmăna nimic în ogor, îl lăsă așa până primăvéra. Oamenii n'aveau de ce vorbi, numai de el și de lucrurile lui.

Cât gunoiu făcu preste earnă dela vite, tot îl imprăscia pe arătura din grădină. Despre acest lucru nime nu mai dicea nimic, nici că-i bine, nici că-i rău.

Dar nu era bine desprimăvărat și Nechita mai ară odată lunca pe curmeziș, și făcu straturi, ca la Sași. Și trase atâta potop de cărări, de toată lunca era cărări și pe lângă cărări aduse, de unde aduse, tufe de strugurei, și de agriș, și de smieură; ear straturile le umplu cu ceapă, aiu, morcovi, cărălabă, varză, celer, crastaveți, ardeiu și câte drăcării toate.

Când vëdură oamenii una ca asta, sta să jore că-i smintit Nechita Sasul.

Dar nici nu puteau dice altcum, căci-pricepeau ei că în grădină să aibă omul una alta, dar atâtea drăcării și în

așa mare măsură cine a mai vădut? Ce să facă cu ele? Dóră nu-i chiar Sas să umble pe la tirguri cu ele?

Atâta nu fu de ajuns. Dar colo după Blagoveșteni făcu Nechita altă nefăcută. Cum holda lui cea mare era sub vii, chiar dea lungul gardului viilor, el se puse și o încungiu de spini și măceși cu rădăcină, ear în holdă aduse din gardurile viilor și din tufișuri atât'a haram de pruni și meri și peri pădureți, de-și făcu locul ca o pădure. Printre ei sămână cucuruz amestecat cu fasole și cu bostani.

Omul acesta-i smintit! Diceau oamenii. Ear tată-so și socru-s'o nici nu mai voiau a da față cu el, le era lor rușine, de ceea ce vedeau că face el.

Ba uitați-vă ce le era dat să mai vadă? Când era sęcara cea de toamnă ca de o palmă bună, el luă un sac în spate și merse de a lungul holdei, toată călcându-o, toată dripălindu-o, sămănând ceva din sac, nește sēmăntă ca cea de mac. Atunci nu se mai putu răbda tată-so să nu înceapă la el: Mă Nechită, mă, tu cu marafeturile tale mă faci de nu mai cutez a eși între oameni de rușine! Fēnațul cel scump l'ai stricat și l'ai umplut cu ceapă; locul cel scump de sub vii l'ai umplut de spini, acum te apucași și călcași holda în picioare, ca caii: Nu-i modru, fără ți-a luat Dumneșeu mintea! Ce-a fi de capul tēu?"

— „Ce a vrea Dumneșeu!”

— „Apoi Dumneșeu îți aibă scirea că eu nu mi-oiu mai sfărma capul cu tine, că vorbele mele la tine vęd că's numai mazere aruncată 'n părete.”

Dar ce să vedeți?

Intr'o Joi după ameași tot scoate Nechita cu Ana lui ceva din grădină până umple carul și Vineri de cu noapte

merg la tirg amēndoi. Și era greu pe car de abia pășiau vacile. Nici pomană să meargă careva în car. Și de odată cu ȓiua sunt în oraș și-și desfac marfa. Adecă era ceapă verde, sălată, păstăi de mazere și câte mai câte, de toți se mirau de ce le vedea ochii. Incă nu fusese la oraș nici Sas în acea primăvară cu legume verđi. Și le vindu ca piperul. Căt ai bate în pălmi făcu vr'o doueșeci de coroane. Tocmai își numēra banii pe ruda carului, când nimeri tată-so în tirg cu un vițel de un an și dând cu ochii de el se abātu în acolo. „Da ce faci Nechită?”

— Numēr bani.

— Ce ai vëndut, doară mănzălăul cel dela suraia?

— Ba nu, că la acela vreau sē-i iau soț, dar am adus ceva legume.

— Și căt ai scos?

— Eată, 21 de coroane și 12 grițari.

— Ba 21 de draci pe ceapă ca condeele și pe sălată veștedă!

— Că n'a fost veștedă. Apoi doar am adus și mazere.

— De unde mazere? Că numai o miertă ți-am fost dat ast toamnă când te-ai insurat; doară a-ți și māncat din ea.

Că nu de aceea, ci mazere cu păstăi.

— D'apoi bine-i.

— Tată, bouțul ęsta al D-tale s'ar viji cu cela al meu dela suraia, ce ceri pe el?

— Ce-mi da tu, ean să vęd?

— D'apoi nu-i vrednic mai mult ca 20 de coroane, că-i slab ernat.

— Mē, și să sciu că'n tirg capēt de doue ori p'atata, ȓie ȓi'l dau cu 20 de coroane, că vai greu ai muncit până

ai scos din nimicuri cu grițariu atâta bani; apoi doară ești al meu.

A doua zi era plin satul că Nechita Sasul a făcut pe sălată bani de un vițel întreg într'o singură Vinere. Mulți credeau, mulți nu credeau, diceau că Onul i-a dat de pomană vițelul și numai se laudă că i l'a plătit ca să nu mai ridă satul de bietul Nechita.

Dar la săptămână ear merse Nechita la tirg cu carul încărcat de verdețuri, și iar adună o pungă de grițari, de-i era greu șerparul de ei, că de-ar fi avut rënd să-i schimbe, ar fi fost doară până'n 30 de coroane. Asta o vădu un vecin al lui, care fuse la tirg cu o miertă de fasole și numai câte cu 80 de grițari il îmbia pe ea, iar Nechita și Ana tot mereu băgau grițari în pungă; de ici cinci pe o grămăjoară de sălată, de colo opt pe o grămăjoară de mazere verde; de dincolo 3 cr. pe 5 morcovi ca 5 fuse. Și tot așa până colo pe la prânțul cel bun, când sta să se bată 2 jidovenci dela cea din urmă legăturică de ridichi de lună cât nucile de mari și roșii ca para focului. Nechita sta să prindă vacile să plece acasă și vecinu-so încă nu-și vindu-se fasolea. — Să mi-o pui în car, Nechită, să n'o duc în spate, destul c'am adus'o în coace de-a jaba.

— Las'că ți-o vind eu.

— Ean să te väd.

Indată scoase un blidișel ca de o litră și'l umplu de fasole.

Vine o babă. Ce ai de vëndut, voinice? — Fasole albă ca omëtul, și dulce ca smântâna și eftină, numai 6 grițari litra.

— Dă-o cu 5.

— Adă banii, babă, și știu că mi-i pomeni, ce fasole bună-ți dau.

— Vine alta; cu cât imi dai 5 litre?

— Cu 3 pițule.

— Ba cu 25 de grițari.

— Adă banii.

Și nu trece un cias și scoase pe fasolea vecinu-so 3 coroane, și el ar fi dat-o și cu două.

Acum se umplu satul că Nechita-i cu spirituş, că uite, vecinu-so, Pavelu Chivi, nu căpăta pe o miertă de fasole numai 80 de grițari, și Nechita i-a făcut pe ea cât bați în palme 3 coroane.

— E cu spirituş și pace!

Acum ear vorbiau oamenii de el, spuneau că umblă cu spirituş. Unii spuneau că el cât a fost dus în lume a slugit la un șolomonar, ca să'l învețe meșteșuguri.

Cât fu primăvera și vara de lungă, nu era nici o Vinere să nu facă el baremi 10 coroane. Ear colo în postul Santă Măriei aduse într'o Vinere chiar 40 de coroane, că dusesse la tirg un car de pepeni dulci și — cum nu erau pome în acel an — îi vindu în mama focului de seumpi.

Iar după ce seceră secara, se minunau oamenii că miriștea lui este verde de gândeai că-i un fenaț care-i mai gras. Și așa era. Că el sëmănase în holdă trifoiu, care numai acum il vedeau, după ce a secerat holda. Făcu atâta nutreț bun!

E cu spirituş, diceau oamenii.

Toamna, după ce-și culese cucuruzul din locul de subvii, il ară ear bine și afund și-l sëmăna cu secară. Printre pomi putea umbla bine cu plugul că erau tot de 15 metri

departe unul de altul, și unde nu se putea apropia cu plugul, ca să nu taie vr'un pom, acolo săpa cu sapa. Pomii mai toți erau prinși, ear în locul celor ce nu prinsese, puse alți noi. Primăvéra, altoi pe toți.

E strigoiu! diceau oamenii, strigoiu pe sămănături și strigoiu pe pomi. Nu vedeți că ori pe ce-și pune mâna, toate-i es la fel, după cum și-le gândesce.

Intr'o Vineri, după ce-și vëndu câteva sute de căpățini de varță, se duse prin târgul de vite să vadă cum se plătesc vitele. Și dădu cu ochii de un jidan din satul vecin cu-o bivoliță de funie. — De ce-ai scos bivolița-n târg, Moise?

— Să o vind.

— Și de ce o dai, doară are vr'un nêrav.

— Ba n'are Țeu asta, dar nu-s stăpân de ea. Am 6 copii, la aceia le trebuie lapte și bivolița mi-a stărpit amu de o săptămână și până preste patru luni de Țile nu fată, să-mi Țeie lapte. Deci venii să o vind să-mi cumpêr vaci cu lapte, că eu nu-s în stare a o ține stearpă câte 3—4 luni de Țile.

— Și Ți-i blândă bivolița?

— Blândă ca o oaie.

— Și dă binișor lapte?

— Doară, de n'ar fi dat, nu o țineam eu, om sêrac, eu o gloată de copii! Numai pentru lapte am ținut'o.

— Și ce-ai cere pe ea?

— 80 de fl.

— Ba 65 iți dau, ce-a da târgul și norocul, aceea-a fi.

Din ceea-n ceea se apropiară de preț și seara întră Nechita cu bivolița-n sat. Toți oamenii mergeau la el ca la comedie. Mulți nu voiră a crede că un Român și-a băga în curte o așa bidiganie proastă.

„Esta știe meșteșuguri!“ diceau oamenii, vêdend cât de fără frică âmbă și Nechita și Ana lui pe lângă biata bivoliță, care sta ca mielul la scârpinat și mânca cu lăcomie la trifoiu, după ce fusese mai hămisită la Jidanul.

Nu trecu mult și cumpêră Nechita doi cai și din car făcu căruță.

— Esta-i dracu-n tălpi! diceau acum oamenii, âmbă cu ce n'a âmblat neam de neamul nostru!

Și se apucă Nechita de lucru. De dimineța până seara tot căra la gunoiu, parte dela el, parte de pe la alții, de-și umplu locul cel de sub vii; mergend în colo ducea gunoiu, venind înapoi aducea piatră, mare ori mică, cum putea; când era drumul bun, de putea merge pe părăul cucului, aducea lespeți mari și frumoase; când era drumul mai rău, de nu putea intra pe părăul cucului, aducea piatră de vale, ca năpii de mare și ca ulcelele, și mai mare, și mai mică, cum îi era în cale și o făcea grămadă înaintea casei. Oamenii se mirau și de una ca asta. Că, își diceau ei, să ducă omul gunoiu pe loc este lucru folositor, dar gunoiu ca gunoiul, balegar dela grajd. Ei, dar Nechita duce câte grinzăie rele, câte gunoie puturoase de pe la cei jidani, câte adunături de pe drumuri.

Apoi, își mai diceau ei, că aduce un car — două de prund, treacă ducă-se, că și noi aducem pe dinaintea ușii, că așa se cuvine; dar de ce să infulice el atâta hăram de peatră? Ce să facă cu ea? Casa i-e mai nouă, că numai când s'a însurat i-a făcut'o tatăs'o, grajdul asemenea! Și chiar de ar fi silit să-și facă casă, știu că nu și-a face-o de piatră, că nu i-a dat cele sute multe tată-s'o, nici socru-s'o!

El cam aușia ce ȃic oamenii, dar ridea pe sub mustețe și nu ȃicea nimic.

La câți-va ani pomii cei mulți prinseră a face poame, ear grădina lui era vestită în totă împrejurimea. Dela oraș venia domnii ca la minune, la grădina lui, și toți se minunau, de unde atăta înțelepciune într'un cap de Român prost, fără învățatură?!

Intr'o primăvară, la vr'o 15 ani decând era însurat, numai vȃd oamenii că Nechita aduce într'o Duminecă sara dela oraș o căruță plină de orășeni, toți stropiți cu var pe haine, toți cu unelte de zidărit. Erau zidari. Îi aducea Nechita să-i facă casă de piatră. Acum să fi-ți vȃdut cum veneau oamenii de se înholbau ca la luna nouă, la ceea-ce vedeau.

Și în vre-o două luni de ȃile fu gata o casă mare de piatră, ca o biserică, și acoperită cu țigle și în vȃrf cruce de tinichea, de sclipia în soare ca argintul. Când vȃdură oamenii crucea în vȃrful casei, pricepură că totuși Nechita nu umblă cu puterea diavolului; dar de unde atât bănet, să-și poată face casă de piatră atât de scumpă și de mare și de frumoasă? Că avea doară 6 chilii mari și mici, și pre sub toată casa erau pivnițe, ba și sub streșini erau scocuri de tinichea, ca să nu cadă apa lângă zid. Aceste doară erau pe bani. De unde are el atăta bani, și mai are, că uite cumpără și o moină colo lângă a lui în răstoci și se tocmi cu zidarii să vină să-i facă și grajd de peatră încă în iastvară? Nu-i alt modru fără a aflat bani. — Da, a aflat comori, te miri unde, că numai din ceapa și din legumele dintr'un petec de grădină, nu putea face ce a făcut.

Când fu la sfințirea caselor, că creștinul nu intră în casă nouă până nu o sfințește, atunci fu mare ospet la

casa lui Nechita Sasul. Mai tot satul fu poftit. Și veniră toți cei poftiți, de o parte căci era într'o serbătoare, la ȃiua sântului mucenic Dumitru, ear de altă parte să vaȃă cu ce s'a arȃta Nechita Sasul la un prasnice ca acela? Dar remaseră uimiți de cele ce le era dat să vaȃă la casa lui. Nici la popa în casă nu vȃdură ei lucruri mai alese și mai scumpe decât la Nechita. Mesele, scaunele, lăȃile, ferestrele, ușile, toate erau zugrăvite. Apoi vase, dar apoi mȃncări și beuturi?! Vinars de prune și de vișine, vin de struguri și de mere, carne friptă de berbece și de galiță, pâne ca colacul, — să tot trăiești să nu mai mori! Și mȃncat-au oamenii, și închinat-au și beut-au până se mai coloboteau. Atunci după ce li-se deslegară limbile, șopti un cumȃtru cătră popa: părinte, mult bine are vȃrul Nechita, nu-i modru fără a aflat o comoară. Dar el cu voia șopti cam tărișor, de aușiră mai toți. Nechita încă auși și le și respunse numai de cât, cu un păhar în mână:

Cinstite părinte și cinstiți oameni de omenie!

Se vorbește mult prin sat că eu am aflat comori. Vreau să ve lămuresc. Dar așa să știți, că pre cât de drept este că-i aȃi Si-Medrul, așa de drept este ceea-ce voiu spune.

Eu am fost ȃece ani de ȃile slugă la un Sas. Acolo am învățat ceea ce vedeți că am făcut aici. Dela el am învățat a face bani, dela el și ai păstra. Eată, eu am făcut în anul cel de întâiu din grădină aproape la 200 fl., și de aci 'n colo cel puțin atăta, dacă nu mai mult. De pe prune făcui în al 5-lea an vre-o 40 fl. și de aci în colo tot mai mult și mai mult. Din mere și pere făcui în al 8-lea an după ce i-am pus vre-o 20 fl., ear de aci încolo tot mai mult. Acu-s 15 ani de când m'am legat de lume, chiar

ați se împlinesc 15 ani. Pomii mei sunt de 14 ani puși. Și uitați-ve oameni buni, în săptămâna trecută scoseiu din postă 600 fl. bani uscați cum mi-au venit din țara nemțască pe poame. Trimit 300 mierțe de mere pătule, toată mierța cu 2 fl. Și 'mi mai rămân și mie de mâncare și de dus la oraș, de cele ce nu le putui culege cu mâna. Și am de făcut vinars de prune cel puțin 50 de vedre. Apoi știți că la mine stau banii ca și la Sas, că doară de aceea 'mi diceți Sasul. Pipător nu sunt. Vinarsul nu-l beu în veci, câte o leacă de vin de 'mi trebuie cândva, beu din al meu, ci rar beu, că mai bucuros mănec poame, decât să beu vin. Acum pricepeți de unde avui bani de făcuti ce se vede? Dumnețeu mi-a dat, că m'a învățat a-i face și a-i cruța. Faceți și voi ca mine, bucuros vă învăț și pe voi și pe copii vostri fără nici o plată.

Aușind poporul vorbele lui, stau cu gura căscată și l'ar fi tot ascultat și fie-care-și punea 'n gând să facă ca Nechita. Dar a făcut doară careva? Mergeți și vedeți mai are cineva ce are Nechita Sasul? Nici casă ca el, nici vite ca la el, nici moșie lucrată ca a lui, nici bani în ladă ca la el. Dar de faloși? Oh, cu fala îl întrece mai și cel din urmă flămând. Că el din portul lui nu iasă nici să știe că l'a umplea cineva cu galbini. „Purtând opinci și suman și cioareci mi-am adaus, ce biată ce am, și cu acest port voiu să es din lume. Cine va rămână după mine, umble cum i-a rânduî Dumnețeu“.

Așa răspunde celor ce l'întreabă de ce nu se îmbracă și el mai după cum e lumea de acum.

Știți acum povestea lui Nechita Sasul?

BĂNCILE.

E Vineri dimineața, în Vinerea Floriilor. Afară plouă, dar plouă de Luni de cătră țiuă și acum e Vineri, și ploaia nu mai incetează; parc'ar fi perirea lumii.

Badea Grigore sta îngândurat în șură, rășimat de car. Cine l'ar fi văduț, ar fi gândit că el se uită la oblonul grajdului, în care o vacă și doi boi bătrâni și slabi rod nesce ogrinji. Dar nu se uita acolo; nu se uita nicăiri, sta cu ochii pironiți și se gândia la vremile cele rele, ce l'au ajuns.

Hm! hm! se gândia el, ce vremi rele! Acu-i anul pe asta vreme podul grajdului era plin de fân, podul șurei plin de otavă, afară mai aveam doi pupi de turjeni, în podul casei era o slănină mare ne'nceptută și cărnuri afumate, ear hambarele-mi erau pline de bucate. Și eram toți sănătoși și mila Domnului era cu noi.

Ați? Doamne iartă-mă și nu mă scrie în osendă! Par'că și Dumnețeu și-a uitat de amăritul de mine. Vara trecută fu rea, toamna ni-a adus puțin, iarna s'a pus dela Si-Medru, acu-i Vinerea Floriilor, poimâne's Blagoveșteniile, vremea aratului a sosit, dar poate-se? Afară tot ploauă, pământu-i plin de apă, până să se sbiciască trebuie baremi doue septămâni, dar nu-i nutreț la boi, nu-s bucate'n casă, nu-i grăsimi 'n pod și nu-i sănătate 'n oase. Ce amarul meu m'oi sci face? Baremi pe Pavel de nu l'ar fi dus în

focuita ai de cătunie, el ar fi muncit, că-i tare și îndemnos la lucru, ar fi făcut el și pentru mine, dar așa?... Eu boleac, boreasa boleacă, Susânica — mică cum e — trebuie să grigească de noi și să ne facă câte o leacă de mânărușă, dar ce biata ei să ne facă? Că din o leacă de fasole și din câte-va mierțe de baraboi înainte nimic n'avem. Nici tu curechiu, nici tu lapte, nici brânză, nici porc afumat, ba nici bucate, numai ca de semință. Să ne fie bucatele pe două săptămâni, mai mult nu cred, că doară n'om mânca și sămënța? Tot mă gândesc, ce să mă sciu face? Dar la vite ce se dau? Vai, vai!.. Încă până ține postul mâncăm nu mâncăm, și trece o țî după alta; dar va veni dulcele, sunt aici sfințele Pasci, cu ce amarul ne-om scii îndulci? Că boleci, cum suntem, dar câte o lecuță de mânăcărșă bună de dulce tot am mânca, dar de unde?

Așa se gândia badea Grigore stând rădîmat de car în șură.

De odată-i veni un gând și se insenină o leacă. Apoi își luă furca cea de fier în mână și, purtându-o drept băț, eși încetinel din șură și liocei prin cea tină, încet-încet până la popa.

— „Bună ziua domnule părinte!“

— „Să trăesci, bade Grigore, treci și ședi!“

— „Șadă binele și sănătatea, domnule părinte, dar n'am venit să șed, am venit să me jeluesc, ce amarul m'oiu scii face, că a ajuns necasul deasupra mea și nu-l pot urni, ori cât îmi sfărm ăst cap?“

— „D'apoi cum, bade Grigore, tot bolescii?“

— „Bolesc, domnule părinte, bolesc și eu și boreasa; Pavel, precum scii sfinția sa, e în cătane și noi aci ne

prăpădim de boală și de necasuri. Nutrețul vitelor s'a gătat, amu le hămisesc cu foamea; numai nesce ogrinji rei, ce au remas dela vitele vecinilor, le dau, dar și aceia's pe gătate. Apoi nici noi căsenii nu avem mai nimic de rëndul gurii. Bucate am avut puține, cu focuita ast de boală am mai și vëndut din ele; porcul de Crăciun l'a dus jucuțaul*) pentru dare, că dac'am bolit n'am putut face bani la termin. Mai pe scurt: Suntem inglodați în necaz, mai inglodați decât un car unde-i molul mai mare. Invață-mă ce amarul meu m'oiu scii face? Că țî-a fi și pomană, domnule părinte“.

— „D'apoi cu d-ta 'i rëu, bade Grigore, fără Dumneudeu e bun și pe omul de omenie 'l scoate din necaz. Uite, bade Grigore, dumnitale — după a mea chibzuială — nu-ți stau deocamdată numai două căi, pe care să eși din necaz: ori să vinți ceva, ori să iai bani împrumut, că fără bani d-ta nu poți eși din necaz“.

— „Așa m'am gândit și eu, domnule părinte; dar ce să vënd? Vaca-i slabă, puțin aș căpëta pe ea, nici atăta cu cât să-mi cumpër fën la boi, că și vitele cele bune sunt ieftine, d'apoi ale mele, că-i numai pielea pe os, ca pe vitele ținute cu ogrinji de pomană? A-și vinde-o moină, dar de o vënd nu o mai am, și ce-o țice Pavel, când a veni din cătane și a vedea, că din puțina moșie, ce aveam, am vëndut un loc“.

— „Atunci, bade Grigore, nu-ți rămâne alta, decât să iai bani împrumut. Uite, s'a făcut o bancă de bani în oraș unde pun bani cei ce au și se tem că i-or fura cineva de i-or ține acasă și de unde scot bani cei necăjiți dacă-s

*) jucuțau = esecutor.

oameni de omenie. Cel ce pune banii la bancă, capătă după ei dobândă; ear cel ce ia bani dela bancă, dă el o leacă de camătă, nu prea mare, cam 8—10 fl. pe an după 100 fl. Dumniata încă-i căpeta, de bună samă, ți-oiu face eu scrisoare. De socoți, eu îți fac scrisorile cum că ești om de omenie și ai stăricică neingreunată, apoi, mâne am de mers și eu in oraș și te iau și pe d-ta in căruță cu mine și pe mâne sară ești cu bani“.

— „Dumnețu te țină, domnule părinte, și-ți dee Dumnețu sănătate! M'oiu duce să mă înțeleg cu boreasa și-ciu veni și ți-oiu spune, cum ni-am hotărit“.

Badea Grigore eși dela preotul mai puțin îngândurat, decum intrase. — Voiu lua o sută imprumut, ăcea el, din ea mi-oiu acoperi necasurile, mi-oiu cumpera nutreț la vite și bucate și de dulce 'n casă. Apoi voiu ținé boii bine și colo la Sân-Petru i-oiu vinde cu preț bun și din ei voiu rupe suta băncii și-oiu duce-o 'napoi, ear din ce mi-a rămâné mi-oiu cumpăra o vacă, lângă care o am, să nu rămân cu jugul de tot jos. Apoi din două vaci de-oiu avé parte de noroc, ear pot eu cresce doi boi, că parcă și pe acéștia eu i-am crescut.

Așa se gândia el, mergënd dela popa ată acasă pe mijlocul drumului și nici nu băga de seamă, că pe lângă el trecu repede, ca o porumbiță 'n sbor, fata popii, Anica, cu o merindare mare albă plină de ceva și intră in casă la el inaintea lui, ba până să ajungă el acasă, ea și eșise și-l întelni in drum. Veți că el era bătrân și boleac și necăjit, ear ea era ca o porumbiță de tinerică și de ușurică. Când intră el in casă își află boreasa stând între perini și mănecând la un corn de prescură, ear pe Susănica

o află cu o jumătate de prescură 'n mână. Ele mâncau lăcomoase, ca omul flămânzit, și erau prea fericite, că pot băga in gură o bucăturiță bună, că dela Crăciun nu mai mănecase pâne de grâu, numai pâne de cucuruz și mămăligă.

— „Voi ce mai faceți?“ întrebă badea Grigore, intrând în casă și făcându-și palma puncte deasupra ochilor, ca să poată zări mai bine.

— „Facem bine, tată“, respunse Susana, „că mănecăm prescuri; hai mănecă și dumniata, că ni-a adus domnișoara popii vre-o opt prescuri mândre și mari“.

— „Dumnețu să-i dee bine și sănătate, dragile mele, că și boleac și necăjit, cum sunt, nu mi se mai făcea la mălaiul gol — Doamne iartă-mă, dară o lecută de prescură sfințită nu ăic, că n'oiu îmbuca“. — Și-și rupse badea Grigore un ou de prescură, și îmbucă lacom odată din el, dar numai odată, că venindu-i in minte vitele lui cele hămisite cu foamea, nu-i mai mergea nici prescura cea sfințită pe grumazi la vale.

— „Dar de ce nu mănănci, tătucă?“ întrebă Susănica.

— „Ce te-a apucat ear, de nu mai îmbuci?“ întrebă lelea Todora, din pat, boreasa badii Grigore; „deci lasă-le 'n păcate gânduri“

— „Le-aș lăsa, dar nu mă lasă ele pe mine Nu merge, nu merge, dragile mele, pe grumazi la vale, nici să fie pască dela Pasci; că foame-mi e, și bună-i și sfântă prescura, cât și cu ochii s'o mănănci; dar când mă gândesc la amăritele cele de vite, ce stau legate in grajd de iesle, numai cu ogrinji dinainte, mi se rupe inima. — Joiana, din mică ce-i din firea ei, amu după ce a ramas

numai pielea pe os, par'că-i capră, nu vacă; Suran, mare-cum e cât o cămilă și sur ca ursul, amu de când hămisesce e hid și plin de năcaz, de să nu te uiți la el; Păun din firea lui nu era gras, că-i vită *costrușe*, ear amu-i ca gardul cel ce-i gard, i se vîd, sêracul, coastele, ca la caii cei jidovesci. Mi se rupe inima cînd îi vîd, și io, boleac, nu le pot căștiga hrană! Vai și de vită, cînd cade în mîna unui om boleac și slăbănog!

— „Tată“, îi luă Susănica vorba din gură, — „ia uite cine intră pe poartă cu o legătură de vejii (turgeni) în spate? Uite, după el altul, cu o legătură de fîn; oare ce vreau? merg să vîd“. Și Susana se și repede pe ușă afară, să vadă cine-s, că nu li se vedea fața, fiind cu legăturile de nutreț în cap și fiind că ploaia ca din cofă, și ei pășiau bărbătesce cătră șură.

Intr'o minută fu 'napoi și spuse: „tată, părintele ni-a trimis pentru vite o legătură mare de turjeni prin slugă și o legătură mare de fîn prin crâșnicul“.

— „Du-te, mândră, și le spune că mulțamesc Domnului părinte!“ țise badea Grigore și-și lăsă cotele pe masă și rupse într'un plîns cu suspin ca un copil mic; și plîngea și lelea Todora, și vedîndu-i plîngînd, rupse a plînge și Susănica. Toți plîngeau de bucurie, că s'a aflat un suflet așa de îndurător pentru ei.

După ce-și mai descărcă badea Grigore sufletul, se sculă oblu 'n picioare și țise: „Doamne mulțamescu-ți și dă viață și sănătate părintelui nostru, că-i popă și creștin, ca nime în lume. De nu era el — mă prăpădiam de necaz. Apără-l Doamne de rele și de supărări, precum el mă apără pe mine și casa mea și vituțele mele!“

După un restimp începu lelea Todora din pat: „Oare, mîi bărbate, cum vine părintele de ne trimete așa de-odată hrană și nouă și vituțelor noastre?“ Cine să-i fi spus de necasul, ce a dat preste capul nostru?“

— „Țici că cine? Eată eu! Nu te doare — nu te vaieți! Cînd ești în rîu și 'n necaz, puțini sunt cari să-și aducă aminte de tine; pînă ești în bine, toți îți sunt cumetri și cuscri și prietini buni. M'am dus, muere, îngîndurat de-acasă, să aflu pe cineva să mă scoată din năcaz, că la noi nime nu mai abate, decînd bolim și ne merge rîu. Amu n'avem nici cuscri, nici cumetri, nici prietini, suntem ca Iov din căzanie. Dar unde să dau de oameni? Afară ploauă de cură, suflet de om nu vîdăi p'afară, toți sunt p'acasă ori pe la cea sêcreată de crijmă. Acolo, în putoarea aceea, nu m'am dus, că și afară mă înădușese, d'apoi în putoarea Jidanului?“

Așa m'am gîndit să merg ată la popa, să-i spun năcasul ce ne pasce și să-l rog de un sfat bun, că de aceea ni l'a trimis Dumnețeu părinte. Și m'am dus. Și i-am spus din fir în pîr năcasul nostru, i-am spus că bolim, că ni se gată bucatele, că nutrețul vitelor ni s'a ciuntat de mult și vitele stau să ne moară de foame; i-am spus că nici porc de Crăciun nu am avut, că ni l'a dus jucutăul pentru dare, și l'am rugat de sfat. Și scii ce a țis domnul părintele? ... Dumniului a țis așa, că ori să vindem o moină, ori se luăm dela banca din oraș nesce bani împrumut, să ne scăpăm de năcaz și de lipsuri ...

— „Vai de mine, Grigore, să luăm noi bani împrumut și neam de neamul nostru n'a luat! Ni-ar mânca rușinea

têrgului. D'apoi camêta cea mare? Ce ar țice Pavel, când ne-ar afla inglodați în detorii?“

— Dar dacă ni-ar afla numai cu trei moine, că patru avem de toate, ce ar' țice atunci?

— „Rêu îi, când nu-i bine, în toată forma; că fără loc încă-i rêu, dar cu datoria 'n grumazi încă-i greu“.

— Așa-i de fost, dar de ai noroc, de detorie mai poți și scăpa, dar locul, de-l vinđi odată, vândut e 'n veci, ori că-l rescumperi cu două prețuri, că oamenii se 'nmulțesc, dar pământul nu crește. Fără, eu m'am gândit așa: boii nostri sunt boi mari dar slabi cum sunt, nu putem nici lucra omenesce cu ei, nici nu au mai nici un preț, de-am da ai vinde! vaca încă-i slabă. Apoi acum cu scumpetea ast mare de bucate și de fên nici vitele care-s mai bune nu au mai nici un preț. Dar eu m'oiu pune și oiul lua o sută bună împrumut pe un jumătate de an. Din bani voiul lua bucate și nutreț și de dulce, și de o fi s'avem noroc, la cea toamnă boii vor fi grași, i-oiu vinde și voiul plăti suta împrumutată, și voiul vinde și văcuța asta, și pe banii ei și pe cei remași din boii voiul cumpăra două vaci bune cu doi bouți sub ele, și — când va veni Pavel — va afla moșioara 'ntreagă și două vaci bune cu bouți, din care boii s'or face, de-om avé noroc. Eu gândesc, că așa să facem, tu boreasă; și de ne-a ajuta Dumnezeu se ne *iasă strigă-rile*, atunci noi eșim de-asupra necasului; de unde nu — va fi ce ni-i scrisă și 'mpărțită!“

— „D'apoi“, grăi boreasa, „dacă cređi tu că așa-i bine, fă, că tu esci cap de bărbat; apoi doară nici părintele sciu că nu te-ar îndemna să faci, de ar crede că nu-i bine, că el de acolo n'are nici folos, nici pagubă“.

„Așa gândesc și eu“, adause badea Grigore, și-și luă bâta și se duse iarăși la popa, să-i spună, că s'a socotit să facă Domnul părintele bine și să meargă cu el la bancă să-i scoată o sută fl. pe o jumătate-de-an.

În ziua de Pasci badea Grigore era alt om, mai verde, mai vesel, mai oblu, par'că era și mai 'nalt cu o palmă bună; nici focuitele de junghiuri nu-l mai necăjau așa tare. La boreasă încă parcă'i era mai bine. Drept că și ploaia încetase, cerul se luminase, paserile ciripiau, pomii muguriau, iar iarba — după ploile cele multe — acum în căldura ast bună de primăvară, creștea, de gândiai că o trage cineva cu mâna, colo un firicel, dincolo altul, de ceea parte o floriceică...

Badea Grigore scăpase deocamdată de grijile ce-l muneau și noapte și cari îi făceau țilele și mai posomorite, de cum erau. El luase dela bancă împrumut o sută fl.; din oraș cumpăra numai decât o untură mare, 2 mierțe de grâu curat, să aibă una pe Pasci și una pe Rusale, 10 mierțe de cucuruz, să aibă până se vor coace holdele, ear dela părintele cumpăra cu 40 fl. o clăie bună de trifoiu, după care beau vitele bine apă și se îngrășe vedând cu ochii. Din banii remași mai cumpăra cele trebuincioase: încălții, semințe și plăți darea, să nu-i mai calce jucuțul ograda, și-i mai remaseră bani de cumpărat o scroafă gata de fêtat.

Acum era badea Grigore alt om. Mergea vesel la biserică, venia vesel acasă și da nutreț bun vituțelor, și le țesăla și le grijea cum scia el mai bine. Și se intrămău vitele lui vedând cu ochii, și el era vesel, și încet cu încetul — dacă nu'l mai turburau atâtea gânduri — se făcu

deplin sănătos. Că gândurile grele încă bolnăvesc pe om, ear imputinându-i-se gândurile și boalele îl părăsesc.

Când era pe la Ispas, badea Grigore gătasese de arat, și boii lui gândiai că n'au tras nici o brazdă, atâta erau de frumoși și de voioși. De aci în colo boii merseră'n pășune, iar vaca o ținu la grajd cu lucernă verde amestecată cu nutreț uscat; se temea s'o mâne la pășune, că era tare grea, i se apropia timpul fătaturii. Pe Rusale vaca era cu vițel și casa cu lapte. Acum era și mai mulțăm badea Grigore. Ba veselia lui mai creșu când vădu că lelea Todora prinde a se ridica încet cu încetul, până se făcu sănătoasă cum e data, de putea rămâne singură acasă să-și vadă de gălicioare și de vițeluc și să facă câte o lingură de mâncare, că Susănica mergea în toate țiile la sapă cu badea Grigore.

Intr'o seară, când sosese acasă dela sapă, lelea Todora le iasă voioasă'n poartă și le spune că scrofița lor are șapte purcei, unul mai frumos decât altul. — „Mulțam Doamne!“ țice badea Grigore: „Doamne ține-ni-i“, țice fetița și se repede la coteț să-i vadă, dar lelea Todora o opresce: „Las, că o să-i veți mâne“.

În dricul verei e bălcu mare la oraș, ține dela Probeje până la Sântă-Măria mare. Lume multă se adună, atunci, unii să vëndă alții să cumpere, ca la tirguri. Badea Grigore încă se găta de țerg. țesălă boii, — care acum erau grași ca lutul, — țesălă vaca, care încă era grasă și frumoasă și avea un uger mare și un vițel grăsuț după ea. umplu carul de nutreț, înjugă boii, țise un: „Doamne ajută“, și „cea Păun, ho Suraiu!“ — nu se opresce până'n țirg. Lelea Todora, veți bine încă merse la țirg, ea ședea 'n

carul plin de fân și se uita din când în când să vadă nu se smăncesece vaca, care era legată dindărătul carului, ori nu cumva rămâne vițelul, ori nu se ia după alte carē?

Dela oameni aflase badea Grigore, că vitele-s foc de scumpe, că așa-'s ele când dă Dumnezeu de sunt bucate multe și fân de ajuns. Ear în vara aceea holdele sloboțiră foarte bine și nutreț încă făcură oamenii destul, ear cucuruzele erau date'n coacere și s'arēta roadă multă și bună.

Când ajunse'n țerg, vădu badea Grigore, că un neguțător tocmai plătea o păreche de boi mai bătrâni, dar bine ținuți cu 360 fl. și-i creșu inima de bucurie când vădu că boii, ce i-a cumpărat neguțătorul acela, nu sunt cu nimic mai mari și mai grași decât ai lui; sciū deci numai decât cum umblă țirgul și cât poate cere pe boi. Nici n'apucă a desprinde bine boii dela jug și veni la el un Arman bogat, negustor de boi, cunoscut în tot ținutul nostru.

- „Ce ceri pe boi, bade!“
- „Bani domnule, bani cer“.
- „Bani, bani, sciū, dar câți bani?“
- „D'apoi numai vre-o patru sute bune“.
- „Ba patru sute de draci... să-ți dau trei sute“.
- „I om mai ținē noi domnule“.
- „Apoi cum îi dai?“
- „Am spus“.
- „Dar cu 320 dai-i?“
- „Ba, nu“.
- „Dar cum îi da?“
- „Cu 390!“
- Sciū ce: 330 trebuie-ți?“
- „Nu mă lasă baba“.

- „Dar cum te lasă?”
- „Cu 390“.
- „Ved că nu ți-s de dat boii!”
- „Ba mi-s de dat, numai să vină omul cu banii“.
- „Di o vorbă ca o sută: Cât li-i prețul din urmă?”
- „380!”
- „Ba să-ți dau 350 fl. și să latru ca cănele de dau mai mult“.
- „Ba nu-i lătra, feri Doamne! și tot îi mai pune de-ți trebuesc boi grei“.
- „Spune vorba din urmă“.
- „Am spus'o“.
- „Ce lași de acolo?”
- „Nu cred să mai las“.
- „Lași 20 de zloți?”
- „Ba“.
- „Dece lași?”
- „Noroc să dee Dumnezeu!”
- „Noroc!”

Așa dădu badea Grigore boii cu 370 fl., ear ast'primă-vară, când sta-ngândurat, că n'avea ce le da de mâncare, i-ar fi dat și cu jumătate prețul, dar cine i-ar fi dat și atâta“.

Acum puse badea Grigore o hârtie de o sută dea-n-demână: „Asta om duce-o la bancă, tu boreasă!”

— „Veți bine, că trebue dusă, te și du cu ea numai decât, și mulțămese la domni cum scii tu mai frumos pentru așteptare. Dar pe vacă cât să cer de va întreba-o cine-va?”

— Nu cere nimic. Spune că vaca nu-i de vîndare, din 270 fl. vom cumpăra noi ori boi, ori nesece vaci mari,

fie și sterpe, dar pe Joiana n'o dăm, că-i prea bună de lapte și are bouț frumos.

Preste vr'un ceas de vreme veni badea Grigore dela bancă cu chitanță, că suta-i plătită, și cu doi juncani ca de 5 ani, trăgându-i de fune după el.

— „Da plătit'ai banii la bancă?”

— „Plătit, Doamne mulțam! Și am luat juncanii ăștia, sunt vijiți bine și-s osoși; apoi că-s slabi — s'or umplea ei la noi, de-om avé noroc dela Dumnezeu, că amu nutreț, avem destul și încă mai facem otăvuri“.

— „Cu cât i-ai luat?”

— „Cu 240! E scumpă marha,¹⁾ dar mi-s dragi că-s păreche bună, numai cât au fost pe mână slabă“.

— „Dela cine i-ai luat?”

— „Dela un domn; i-a fost dat pe mâna unui tâlhar de biriş²⁾ și acela numai cât nu-i-a belit. Dar facem noi boi din ei, sunt tineri și inimă prea cred că au bună, numai traiu bun le trebue și odichnă, apoi vin boi mai scumpi decât cei ce i-am vîndut“.

Toamna după culesul viilor sosi Pavel acasă. El, sê-racul, in trei ani cât a cătănit, tot cu frica 'n spate a fost, că tatăl seu, cum e bătrân și betegos, va fi silit a vinde din moșie, ori că l'a afla fără coadă de vită la casă. Dar mare i-a fost mirarea și bucuria, când il află cu doi boi frumoși și tineri, cu vacă cu vițel, cu scroafă cu pureei, cu bucate și cu nutreț de ajuns, și neingreunat in datorii.

— „Cum ai putut învinge cu atâtea greutateți, tată?”

întrebă el pe părintele seu; „cum de te aflu in mai bună

¹⁾ marha = dela ungurescul marha; când țice Românul: e scumpă marha, înțelege = sunt scumpe vitele. —

²⁾ servitor la carul cu boi.

prindere de cum te lăsai, după ce vremile sunt atât de grele și dumniata ești bătrân și bolnăvicios?”

— „O, dragul tatii, numai unul Dumneșeu scie, care mi-a stat într'ajutor, și domnul părintele care mi-a dat sfatul și m'a miluit când eram mai necăjit. Că, uite dragul tatii, astă primăvară prin postul Pascilor era cât p'aci să-mi pierd ori ce nedejde, atâta eram de străbătut și de necăjit; eu eram boleac, mâta zăcea pe pat, bucatele erau pe gă-tate, nutreț la vite n'aveam nici de leac, țineam boii cei bătrâni și văcuța asta numai cu ogrinji căpătați de pomană, dar se și cunoscea, că numai de mas mai vinea sufletu 'n ei. Dar când era necazul și lipsa mai mare, imi dă Dumneșeu gândul să merg la popa să mă tânguesc, să mă 'nvețe ce amarul m'oiu scie face? Dumniului m'a ajutat cu vorba și cu fapta, dee-i Dumneșeu bine și sănătate, că ni-a trimis prescuri nouă și fân vituțelor noastre și mi-a mijlocit dela banca din oraș o sută bună. Cu suta aceea mă cârpii, că cumpăraiu hrană casei și vitelor și plății dărilor și cumpăraiu scrofița asta, care ne dăruî mai târziu cu 7 purcelași. Apoi având cu ce ține boii bine, am putut lucra cu ei locul omenesce și pământul mi-a dat roadă multă și bună, ear după ce au scăpat la pășune, într'atâta s'au îngrășat boii aceia, de i-am dat cu 370 fl., de unde am rupt numai decât suta și-am dat-o la bancă, ear pe banii remași am cumpărat boii ceștia, ce-i vești. Și încă mi-au mai rămas bani, de am cumpărat plug de fier, că — ăică cine ce-o vrea — umblă mai bine decât cele de lemn și poți lucra pământul mai omenesce. Drept și mai drept, că boulenii eștia când i-am cumpărat, nu erau ca acum, că erau slabi și tot erau rane pe la grumazi, de

juguiți ce erau; dar i-a intrămat Dumneșeu, după ce au ajuns la noi, la hrană multă și la lucru puțin. Acum scii, dragul tatii, cine mi-a stat într'ajutor, până-ai cătănit tu?

— Dumneșeu să dee bine și sănătate domnului părinte și celor ce au făcut băncile, de se ajutoră și se cârlesc cei necăjiți“, — ăise lelea Todora. Ear Pavel adause:

— „Am văduț și am auđit și pe unde am cătănit, că băncile sunt foarte bune pentru omul harnic și cumpătat, dar sunt și foc de rele pentru cei nesocotiți“.

— „Așa-i“, ăise bătrănu; „băncile după a mea chib-zueală sunt ca apa: că apa stinge focul, apa domolesce setea omului și a dobitoacelor și răcoresce câmpurile, apa ne spală de uriciune, dar de n'om băga de seamă, apa ne și inecă. Așa-s și băncile: mulți se fericesc cu ajutorul lor, mulți se cârlesc cât de cât, mulți se mântuesc de ne-casuri, mulți se fac chiar avuți cu ajutorul lor, dar mulți — ba cei mai mulți sunt care se prăpădesc, de rămân pe uliță, că iau bani împrumut orbesce, și nu se mai gânde-sc, că aceia trebuie și plătiți; ear băncile de pagubă nu pot rămâne, nici nu se cade să rămână, c'atunci ar fi... cum ăice ăla: „Fă bine, asceaptă rău!“

— „Apoi, tată, bine că pe d-ta te-a scăpat banca de năcaz, de-ar da Dșeu ca toți căți sunt nevoiți a lua bani împrumut de pe la bance, să aibă folos de bani, cum ai avut d-ta, și să-i poată plăti la termin, să nu fie de val cu ele“.

— „Să dee Dumneșeu... dragul tatii, să fie după cum spui“.

MUSTRAREA PĂCATULUI.

În ziua de Probeje vor fi trei-deci de ani, de când a fost la noi în sat o grozăvenie de foc, cum n'a mai fost din 48, când cu răsmerița arsese satul mai bine de jumătate. Acum, în ziua de Probeje, când se probozesce frunța și earba, a ars o uliță întreagă, ulița bogaților¹⁾. N'oiu uita pân'oiu pune mâna pe piept, ce grozăvenie a fost atunci. Era chiar cruce-amiadădi, când a isbucnit focul, și pe la ojină, când a prins o ploaie mare și deasă, — întreagă ulița bogaților era un câmp gol, acoperit cu cenușe, numai ici-colea mai fumega câte o talpă de șură ori câte o cunună de casă. Oamenii umblau zăpăciți, copiii țipotiau, mulierile-și frângeau mâinile și umblau ca buigate de cap de ici până colo. Nu se mai cunosea bine nici locul caselor, că și gardurile și stâlpii porților arseseră. Cât e din piață, dela grajdurile armăsarilor împărătesci, și până la grădina cea pustie a lui Bota Alexă, nu era de cât un câmp gol de amândouă părțile drumului, împistritat cu căpițe de cenușă formate din casele, șurile, grajdurile, clăile, stogurile arse. Preste 40 de familii rămăseră fără adăpost, fără o bucătură de pâine, fără ceva dedulce; cei mai mulți scăpară numai cu ce era pe ei. Mai mult de 400 vite cornute nu sciau unde să tragă, când veniră seara din câmp; nici un par, de care să se lege, nu rămăsese, nici un semn — unde să se scie opri. Multe vaci nu mai auziră nici răgetul vițeilor

¹⁾ bogat găzduc = avut.

lor, că și aceia cădură pradă focului acelu groaznic. Apoi, minunea minunilor, gândiai că-i făcătura, că chiar când s'a încins focul, oamenii erau toți împrăsciați; unii pe la vii — să vadă ce-i p'acolo; muerile — cele mai multe erau la câmp, să vadă coaptă-i fasolea, de cules e cânepa, ca să meargă mâne să o culégă; baremi tineretul de ar fi fost în sat la joc! Dar și el era împrăștiat pe câmp și pe la vii, că cine să joace chiar în ziua de Probeje, când se probozesce frunța și earba! Așa, când isbucni focul erau p'acasă mai numai babele și copiii cei mici. Și stând lucrul așa, n'a fost cine să iee repede măsurile de stingere, ear fiind că sufla un vânt de cătră răsărit, focul se încinse în dreapta și-n stânga și merse pârjol, ca-ntr'un câmp gol, unde nimenia nu-i stă-n cale. După ce se încinse focul în drépta și în stânga, de erau vre-o 15 case în flacări, putură oamenii veni, că nimic nu isprăviră; nici nu putură scoate câte ceva din case, nici nu putură pune stavilă focului, să nu se lătească. S'a tot dus focul ca un căne turbat, spre miadă-și până în grădina cea goală a lui Bota Alexă, ear spre miadă-noapte până în grajdurile unde se țineau armăsarii împărăției. Nici acolo poate că nu se opria de nu trimetea Dumneșeu o plóie repede și mare, care-l stinse, cât ai bate-n palme! Soldații dela armăsari încă nu putură da ajutor la stingere, ei erau învăluiți cu armăsarii, cari — scoși din grajduri de frica focului — cum simțiră mirosul fumului, ciuliră urechile și-o tuliră la fugă; nu era modru să-i pótă cineva ține locului. Umplut'au mândrii armăsari 7 hotară, cu frânele și căpestrele după ei, fără stăpân, fără călăraș! Numai a doua și, ba pe unii numai a treia și îi putură aduce la grajduri de prin satele vecine.

Par'că vëd și acum — după ce a mai încetat ploaia și după ce s'a mai potolit și focul, — ce vedenie tristă se arăta ochiului. Colo un porc gras, crepat, zăcea într'o baltă de unsoare, cum a ars cotețul pe el; dincolo doi viței arși, numai câteva oase mai remasese din ei, au ars cu colniță cu tot, nefiind cine-i scoate; colo o groapă ca de var, un om scotea c'o sapă din ea ceva alb ca varul cel stins: sunt berbințe cu brânză, au ars doagele și brânza s'a topit acolo și sta grămadă răspândind miros plăcut. N'au rămas chiar cu nimic o uliță de oameni, cea mai bogată uliță din sat „ulița găzdacilor“.

Deodată cu seara satul era plin de jele; cei scăpați de năpastia focului alergară întru ajutorul celor nenorociți, îi duseră pe la casele lor cu vite cu tot, le dădură adăpost și împărțiră cu ei bucăturile și hainele ce aveau. La vatra focului au rămas străji puse de primărie, parte ca să nu mai erumpă cumva focul, parte ca unii din cei desnădăjduiți să nu-și facă sama într'o bobotă ¹⁾. Paguba cine s'o poată socoti? Că grânele și secările, oarzele și oveșele erau toate pe la șuri, stoguri-stoguri, cele mai multe neimblătite, numai puține erau imblătite; dar imblătite ori neimblătite, se făcură scrum și fum ca jertfa lui Cain; fânul încă tot era adus și aședat în jerezi, ori în clăi; pe câmp erau numai cucuruzele, otăvile și strugurii. Cu atâta s'au și ales din agonisita unui an, ba a unei vieți, celelalte erau fum și cenușă!

¹⁾ A-și face sama — a se sinucide în ori ce mod: prin înecare, prin spânzurare ori în altă formă; este și un cântec: Decât se iau, ce nu-mi place, mai bine sama mi-oiu face. —

Dar am spus, că aceasta era ulița bogaților; mai la toată casa erau 4—8 boi, 20—60 oi, apoi vaci, porci. Deci oamenii vindură din vite și-i mai ajutorară și creștinii cei neatinși de foc, și în scurt timp își ridicară case și șuri și grajduri nouë, își cumpărară grâu de semință și de mâncare și fân pentru iarnă la vite și la oi, și ear se vëzură aședați în lăcașurile lor.

Dar nu mult se bucurară de noiele lor aședăminte, că în săptămâna întâiu a postului de Crăciun, în puterea nopții, se auziră ear clopotele 'ntro dungă și strigări pe uliță: *săriți! foc, foc!* Lumea săria din ascernuturi spăriată: ce-i? unde-i foc?

— „In ulița cea nouă“, că așa-i diceau acum la ulița bogaților.

Ear luase foc ulița, care arsese și astă vară, dar acum era în cap de noapte, și era un vânt, de nu te puteai apropia.

Arse de nou ulița bogaților, focul sbură în piață și arsără și acolo două case. Frica era mare, îngălmășala și mai mare. Cei păgubiți la Probeje ¹⁾, remasără ear fără adăposturi, fără pâne, fără nutreț la vite și fără haine. Focul acest din urmă i-a rupt de tot.

Nici nu mai cercară acum în cap de iarnă a-și face alte locuințe, ci se aședară, care pe unde putură, pe la cei creștini, ear vitele le ținură cu paie căpătate de pomană. Primăvara, după ce-și făcură ear căsuțe și garduri, erau

¹⁾ Probeje = Serbătoarea „Schimbarei la față“ a dlui Christos.

atât de scăpătați, cum numai cei remași din două focuri pot fi; nici haine, nici bucate, ear vitele — câte biată le mai aveau — erau slabe ca gardul, ca cele iernate numai cu paie de pomană. Vai de cel ce-i silit a trăi numai cu bucate și cu nutreț de pomană!

Oamenii se mirau, că de unde au putut veni într'un an două plăgi așa cumplite pe una și aceeași uliță?

Diceau, că focul dela Probeje s'a iscat din pipa unui nesocotit. Lucrul nu se adevăra, dar acum de unde s'a iscat al doilea foc? Da, de unde, din ce? Nime nu-și putea da seama, că la vre-o patru case se începu focul de odată.

Trecură doispredece ani. Satul uită încet cu 'necetul pagubele cu cele două focuri crâncene, deși cei păgubiți până 'n ziua de azi le tot simțesc și le vor simți și copiii de copiii lor, că-și stirbiră moșiile și se înglodară și 'n detorii. Destul că după 12 ani se întemplă, că un câne turbat mușcă pe Ioji teglariului, bărdaș de profesiune, un om altcum pe care lumea-l ținea gata de ori ce faptă rea. In scurt timp după mușcătură începu a-l jitrui¹⁾ și pe el turbarea. Alerga de a lungul satului sbierând: „feriți-vă de mine, că-s turbat, m'a bătut Dumnezeu, că eu am aprins ulița bogaților in amândouă rândurile, dar nu din mintea mea, ci m'a îndemnat un om, pe care nu-l pot spune, că m'am jurat, că nu l'oiu spune“.

¹⁾ a-l jitrui = a-l apuca morbul cu vechemență; jitruesc morburile turbarea, nebunia, strocșala; alte morburi ca frigurile, lungoarea, tusa, ș. a. ~~minuesc~~ pe om, dar nu-l jitruesc, nu-l fac tot țiră, nu-l sdrobesc, nu-l alungă. —

muncesc

Lumea se încrucea, când îl aușia; mulți credeau, cei mai mulți însă diceau că aiurează, vorbește 'n nescire, cum îl jitruesce boala turbării.

Primariul îl prinse, îl legă și'l trimise la spitalul comitatului; satul remase pe gânduri: de-i drept, că el a aprins ulița bogaților, oare cine l'a îndemnat și de ce?

Era lângă drumul cel mare o casă frumoasă acoperită cu șindile, lângă ea șură și grajduri asemenea acoperite cu șindile, lângă ele multă adunătură, fân, paie, otavă, și lângă grajd o grămadă mare de gunoiu, semn că grajdul e plin de vite, stăpânul casei e om cu stare. Acela era Ionu Stiopuțului, om frumos, om de omenie, gazdă bună, curator la biserică, și avea numai un copil. Nu avusese cu suflet de om vorbă legănată, decât odată cu cumnatu-so, cu Ion Oloierul, se certase pentru partea de moșie, ce Oloierul nu voia să o dea surorii sale, care era măritată după Ionu Stiopuțului.

Dar doară dintr'o ceartă de așa fel, cine-și gândește că s'a nasce un lucru așa mare? Neamurile se mai ceartă și ear se împacă, că oamenii doară nu-s sfinți din icoană să nu mai aibă și câte o pricină, câte o neînțelegere.

Dela întemplarea cu focul cel groaznic, care băntuî ulița bogaților a doua oară, Ionu Stiopuțului era tot posomorit, tot îngândurat. Oamenii credeau că-i bolnav, că nu era Duminecă și sərbătoare să nu ducă la biserică prescuri și să nu stee „la daruri“. Făcea milostenii cu sêracii, ajută cu carul și cu plugul pe cei lipsiți, ducea din pădure lemne cu carul lui și cu vitele lui la cei ce nu aveau vite și car și nu lua dela nime nici o plată pentru facerile de bine.

Când auđi Ionu Stiopuđului că Ioji teglariului a turbat și că strigă dealungul drumului, că el a aprins ulița bogăților în amëndouă rândurile, ci nu din mintea lui, ci amăgit de un om, pe care s'a jurat că nu l'a spune-n veci, când auđi că l'au legat și l'au dus în spitalul comitatului, atunci Ionu Stiopuđului se înveseli ca din senin, prinse a jucă singur și a hori, dar horea lui era tare jalnică :

Vai de mine, ce-am lucrat,
Trebuimi-ar capul spart
Și sdrobit ca la gândac¹⁾,
Ce-am făcut să nu mai fac.

Era nebun! Tot juca câte-un scopot, apoi dacă se obosia, se punea pe un scaun și cu cotele pe masă și cu capul în pumni începea a cânta; dar numai cântarea asta o cânta, și dacă se obosia cu cântatul, se lovia cu pumnii preste cap până tot se vineția și se urla²⁾ morțesce.

Muerea lui plângea, copilul — care tocmai atunci se apuca holteiaș — plângea și plângeau și vecinii și neamurile și streinii de mila lui. El însă-i mângăia cu vorbe blânde și înțelepte să nu plângă, nimerui nici un reu nu făcea, ci apoi prindea iar a cânta și a juca. Se aduna satul ca la comedie la el; prietiniil il luau cu buna, muerea aduse pe popa să-i cetescă, ba aduse odată 7 popi să-i facă maslu, și aduse și un fâlcer să-i slobodă sânge. Dar tôte fură înzadar. La nime nici un reu nu făcea, asculta tot ce-i spuneau

¹⁾ Pe la Reteag ție la șerpe *gândac*, știu ei însă și ce e șerpele, dar această vorbă o folosesc rar și mai numai în sensul de șiret, d. e. Ce șerpe de muere-i aceea! I. P. R.

²⁾ a se urla morțesce = a se bocî.

prietinii, neamurile și popa și doftorul, dar nu țieea nimic, numai plângea înădușit și-și da cu pumnii preste cap. A venit la el și cumnatu-so, Ion Oloierul, și a încercat și el să-l iee cu buna, să nu se sdrobescă . . . dar el, cum vėđu pe cumnatu-so, prinse a plânge și mai tare, îi curgeau lacrămile ca bobul și numai atăta țiee: Iartă-mė cumnate, iartă-mė, și prinde vitele la sanie — că era iarna — și mă du în oraș în spitalul nebunilor, că eu sunt nebun, mi-am pierdut mințile, du-mė, dar tu cumnate sė vii cu mine, să mă duci în ișpitaiul¹⁾ nebunilor, că de mai stau aci, mă tem că fac moarte de om și-mi îngreun sufletul și mai tare.

Toți plângeau de mila lui, nimenea nu cuteza sė țiea nimic. Toți se mirau, că din ce se fi nebunit el așa de odată, amu în cap de iarnă, că încă de ar fi vară, ai țiee că i-a dat cineva mătrăgună de a mâncat, dar amu iarna . . . el, omul cel cucernic și milostiv, din ce sė fi nebunit!

Cumnatu-so cu fecioru-so prinseră vitele la jug, el luă bunda cea mare de berbece în spate și se puse în sanie și până la oraș nimic n'a gremujdat.²⁾ Acolo după ce l-au băgat în spital, cel dintăiu cuvėnt ce l-a seos din gură a fost: Domnule doftor, ce face Joji teglariului dela noi din sat, care a venit aci mai eri alaltă eri, ca turbat?

¹⁾ Ișpitaiu = spital d. e. :

Dee-ți bade, Dumneđeu,
O căruță cu trei cai,
Se te ducă 'n ișpitaiu.

²⁾ A gremujda = a țiee ceva, fie chiar încet, dacă nu tare, fie barem în mod abea auđibil. —

Doftorul se uită lung la el și-i răspunde: să află bine; dar și pe dta te-a mușcat dóră cănele cel turbat?

— „Hei! = respunde Ionu Stiopuțului suspinând, de gândea că i s'or rupe baierile inimei, „hei, domnule doftor, m'a mușcat și pe mine un căne turbat și mă roade și amu iată'aci — arătând inima — iată'aci me roade tot mereu de 12 ani, amu trebuie să crep! —

Și prinse a fluera, apoi a cânta:

Vai de mine, ce-am lucrat,
Trebuimi-ar capul spart
Și zdrobit, ca la gândac,
Ce am făcut să nu mai fac!

— Dar ce-ai făcut? întrebă doftorul.

— „Ce-am făcut? Ce-am făcut eu să nu mai facă nime nici la dușmanul cel de moarte; eu am plătit 4 mierțe de grâu curat la Ioji teglariului și l'am îmbătat, și m'am îmbătat și eu, și l'am jurat la nime să nu spună.“

— „Ce să nu spună? Să nu spună, că v'ați îmbătat împreună?“ întrebă doftorul, lângă care era și judecătorul.

— „Ba nu, să nu spună la nime, că eu l'am cum-pēnit de a aprins pe cumnatul în două rēnduri dup'olaltă și cu el a ars o uliță de oameni nevinovați. De atunci mă tot roade cănele cel turbat aci (arată la inimă) și mă rōde domnule doftor, și n'am ce-i face. Scōte-l deacolo, domnule doftor, că-ți dau dumitale tot ce am pe mine, și cureaua — în care am 7 zloți buni — și pieptariul, și sumanul, și bunda, și cioarecii ții-i dau, domnule doftor... merg acasă numa-n cămașă și-n ismene și descult, numai scōte cănele cel turbat dela inima mea.“

A doua zi veni vestea în sat că Ioji teglariului și-a zdrobit preste noapte capul de muchea cuptorului celui de fier din chilia lui unde era închis; ear pe Ionu Stiopuțului l'au găsit în patul lui mort pe spate, cu ochii înholbați, cu limba scoasă și cu degetele dela amēndouē mânăle inceleș-tate în jurul grumazului, se — sugrumase.

Oamenii își făceau cruce și diceau: Feri doamne pe toată lumea, de ce nu i-ai ferit pe ei; unii din cei păgubiți de foc diceau: „Dumnețeu să-i ierte, că și-au ispășit pē-catele pe asta lume!“ Singur Ion Oloierul, când a auțit de moartea cea crāncenă a lor, a încruntat din sprāncene și a țis: „Dumnețeu nu bate cu băta pe nime!“

UNDE SEDE ANTICHRIST?

Cam cu o săptămână înainte de sfântul proroc Ilie, cându-i pe valea Someșului din Ardeal timpul secerișului, era o vreme ploioasă de — mama focului. Ploua ca din găleată tot într'una, încât bieții oameni nu se mai puteau apuca de seceriș.

Ei, de îngrijați ce erau, numai cât îi da: vai de noi și de țările noastre! Ce amarul nostru ni-om sci face? Dumnezeu ni-a dat holde frumoase, spicoase, și acum ar fi de tăiat, eară ploaia nu ne lasă, că ea în loc să mai incete, parcă tot mai tare o dă. Va incolți grăunțele în paiu, va putrezi grăul și sęcara și orzul și — pace bună — foametea-i gata gătuță... păcatele noastre! Eacă vine par'că vremea de apoi, țările lui Antichrist, duces'ar în pustii locuri să se ducă!

Dar într'o dup'amiadăși cam de cătră séră, ploaia nu-mai vedem că incheată de odată, și sórele, doritul de soare prinde a luci roș-galbin de colo de cătră apus, ear la răsărit se arată un curcubeu frumos, semn că astă dată n'are să piară lumea de apă.

Vedënd eu vremea cea frumoasă, nu mai pot sta locului în sat, es la câmp, în țarină, să-mi vęd holdele; trec pe lângă o holdă de orz ce o aveam chiar în capul satului. că-mi spuneau vecinii că mi-o strică rău paserile.

Cum es din sat, mă întâlneșe la poarta țarinii cu Ion Pădurariul, unul dintre fruntașii satului nostru, om cu avere și cu chibșuială, apoi cu inimă bună și bisericos, ca puținii alții în sat la noi.

Cum ni-am apropiat unul de altul, badea Ion își iea pălăria de pe cap și dându-mi bună ziua, se dă-n vorbă cu mine. Vorbirăm ca oamenii, mai de una mai de alta, despre umblarea vremilor, despre sęcănături, despre prețel vitelor și despre nerodirea viilor.

Când mai să ne despărțim, vęd că badea Ion ar mai avé ceva de đis, și se cam codea, nu scia cum să înceapă. În urmă-și ia inima-n dinți și tușind odată, începe:

— Să mă erți, domnule, dar aș mai avé să te întreb un lucru, că sciu că cetesci *gazete*. Mai ales după atâtea vremuri rele ce au âmblat, tot voiam să ne întâlnim să te întreb. O dată mă bătea gândul să te caut chiar acasă pentru acest lucru, și amu mi te scóte Dumnezeu chiar în cale.

— Oare ce-ar fi lucrul acela, așa mare, bade Ioane?

— Eacă cei, domnule: oare drept e că s'a ivit Antichrist între oameni? Dumnezeu cu noi...

— Cum de-ți mai vine, bade Ioane, și gândul acest ciudat?

— Apoi dă, domnule, un om din Prostesci venind delamoară mi-a spus că la dênșii pe päretele dela primărie este pus chipul lui „*Antichrist*” și đice că-i om tare chipeș roș la față ca para focului, și îmbrăcat tot în haine roșii ca sângele, apoi cu pěr lung de aur și subsuoară cu un coș, din care curge una cu una tot galbini de aur curat.

Ci că notariul li-a spus, că acela-i chipul lui „*Antichrist*“, care trăește și-i în lume, amăgind cele suflete să le ducă la iad cât mai degrabă.

Acum înțelegeam că pe părietele dela primăria din Prostesci e pusă o scire de loteriă de stat cu un chip de om ori alt fel de scire. Dar trebuia să dau lui badea Ion un răspuns oare-care și încă răspuns hotărît, din care să se poată alege cu ceva învățătură sănătoasă. Căci, de ȳiceam că nu-i adevărat, el ar fi cređut poate că me codesc a-i spune adevărul; de-i ȳiceam că-i așa, precum i-a spus omul din Prostesci, pe dinsul, de îngrijat ce era, il puteau apuca te miri ce gânduri, chiar și boala cea, rea, doamne apără și feresce.

Deci, după ce mi-am mai luat pe seamă, i-am spus așa:

— Bade Ioane, ceea ce-mi spui dta, se poate să fie și drept și nedrept, adevăr și neadevăr.

— D'apoi cum se poate domnule, să fie și drept și nedrept?

Iac'asa, bade Ioane; „*Antichrist*“ bată-l crucea, e de mult în lume; dar veđi dta, încă nime nu i-a vėđut fața, ca să-l poată zugrăvi. Locul lui e ascuns. El șede mai cu drag în buțile și în poloboacele de rachiu ale ȳidanilor. Și oamenii, bėnd rachiu, sorb intr'una din *duhul* cel spurcat al lui „*Antichrist*“, *duhul* cel ce ametește și ori le leagă limba-n gură de nu mai pot nici bălbăi, ori li-o desleagă, dar cum scii, numai la ceartă și sudalme, adecă tot la lucruri, ce-s plăcute diavolului dar neplăcute lui Dumnezeu sfântul; pe o seamă-i indeamnă chiar și la bătaie și la omor, și „*Antichrist*“ ride din poloboacele ȳidanului, ride

cu hohot, de stă să se prăpădească de bucurie, că-și pune mâna pe sufletele creștinilor atât de ușor. Că ei, nepricepuții și ticăloșii de ei, își dau banii din pungă pe rachiu cel clocit de Antichrist, își dau averea, își dau fărîmătura de pâne din gura copiilor, ba încă în beția lor își vînd chiar și moșiile moștenite dela părinți, de-și lasă în urmă copiii-n drum ca pe nisce copii ai nimėrui și cari ajung și ei în urmă în ghiarele lui Antichrist. Acum sci bade Ioane, cine este Antichrist? Scii unde șede el?

— Dumneđeu să te țină, domnule, că m'ai luminat. Acum sciu, iacă m'am desbătut la cap și cunosc, că de bună seamă așa este. Vai de sufletele bieților pėcătoși, ce-ncap pe mânilor lui „*Antichrist*!“

CUM S'A ÎMBOGĂȚIT BURĂLA.

Vedeți, oameni de omenie, cât de avut e jidanul Burăla? E baron, ca baronii! Are cai cu hamuri scumpe, căruță pe arcuri, care te hintiță,¹⁾ ca-n leagăn, are casă și moșie... ce să spun? Sunt chiar baronesci, că dela baronul și sunt cumpărate. Ați nime nu-i mai dice jupâne, ci domnule Burăla. Că domn și este. Uite la el: cu inele de aur în degete, cu ceas de aur în busunar, cu haine scumpe de barșon²⁾ pe el, cu pipă de spumă-n gură, d'apoi traiul lui! că groful, că-i grof, dar nu cred că are traiul lui! În toată ziua găină grasă de prânz, găscă grasă de ameați, rață grasă de cină! D'apoi cafei cu lapte de bivoliță? D'apoi vin de cel scump? D'apoi vinarsuri? Cum dice, baronii-s umbră pe lângă Burăla.

Și, vai, sêrac mai era când a venit din . . . de unde păcate a venit? Doară nici el nu scie! Par că și acum îl vîd. Venise cu o cărucioară cu două roate. Era plină de copii mici și goli și flămânți și trasă de o mărtoagă de cal rău. Și el era desculț și desmățat, gol nap, iar Ruhăla lui era mai goală de cât o corturăreasă și mai hămisită de cât o cerșitoare. Auđiți, atăta era Burăla de sêrac, de n'avea . . . n'avea preț de 2 fl., că calul — nu-i vorbă, era

¹⁾ a hintița = a legăna, dar nu în leagăn ci în serincioa, la care-i dice și hintiț.

²⁾ barșon = catifea.

cal și era al lui — poate — dar nici han-tătar n'ar fi dat pe el doi fl., că de spinare era deșelat, de un picior schiop și de amândoi ochii era orb. Iar afară de calul acela n'avea nimic de preț, dar chiar nimic, nici haine, nici de ale mîncării, nici bani.

Venise, par'că amu-l vîd, pe la Stul George. Calul lui nimeri în raiu, că pe la Săn-Georg doară-i primăvară, toate șanțurile și toate răzoarele-s pline de iarbă, putea pasce în dragă voia lui. Dar Burăla n'avea ce pasce, că lui nu-i e dată să pască pe șanțuri. Slab eșise din iarnă și cal și stăpân, dar calul scăpă la bine, cum sosî la noi, iar Burăla tot pus pe gânduri sta și postea, Doamne, postul lipsitului. Numai unul Dumneđu il scie cu ce-și ținea sufletu-n cele oase-pécătoase. Se uitau oamenii ca la minune la el; tuturor le era milă de el și de sêrăcia lui. O ți și o noapte a stat Burăla cu muierea și cu droaia lui de copii în șura unui creștin, până ispiți satul, să vadă, nu cumva este țara făgăduinții pentru el? Într'o ți și o noapte numai o mămăligă a făcut Ruhăla, din care a mîncat odată ea cu Burăla, și au mai rămas nesce sfărimături pentru droaia de copii, la care le da din când în când, ca la puii cei de găină.

După ce ispiți Burăla satul și vîđu, că în adevăr acesta poate fi Canaan pentru el, căută dacă nu se află cumva o casă goală la cineva, fie cât de calică, să o iee el în *tapșă* — și a aflat una, chiar lângă drumul țerii, o casă mare părăsită, cu trei odăi și cu grajd și cu șopru și cu o grădină cât o livade. Stăpânul ei era un motoflete, holteiu bătrân, care trăia pe la cele neamuri; acele-i lucrau și moșia și lui îi dau, cât se îndurau, mai mult pumni decăt

imbucături. Casa aceea o luă cu 12 fl. pe an. „De i-a da, i-a da, de nu i-a da — ni-o fi și pomană“ — așa țise un unchiu al motofletului. Preste drum dela casă era o costiță, și din costiță țîșnea un isvor limpede ca lacrăma. De aci ducea mai tot satul apă de beut.

Aci se aședă Burăla și-și desfăcu *bulendrele*; aci scoase el la iveală toată sērăcia lui: câteva bricege de cele de 2 bani una, câteva țevi de pipă, câteva pipe, nesce tocuri de „lemnuse“ și ca o jumătate font de zăhar. Dar cum își desfăcu negoțul, prinse lumea a-i căuta casa; o muiere venia cu un ou după „lemnuse“, un copil venia cu o legătură de grăunțe după un briceag, un bărbat venia cu bani gata de-și cumpăra o pipă cu țeve cu tot.

Burăla prinse curagiu; se ruga mereu la Iehova al lui se nu-l părăsească norocul. Și nu l'a părăsit. La sēptă-mâna merse la oraș cu căruța lui cea hîrbuită și în ea erau doi saci plini de bucate și o corfă mare plină de ouă. Orașul este cale de un ceas dela noi, de mergi pe jos, dar Burăla cu calul lui tot merse de când se omidia de diuă până la ameați, și seara, pe la cina cea bună, iar fu îndērēt cu cărucioara plină de lucruri minunate: tăbac, țigări, lemnuse, pipe, țevi de pipă, coade de biciu, biciuri, oglindute, mărgelile, inele, luminări de sēu și de cele subțirele de ceară, numai ca vergeaua pipei de groase, fotogen și un ol ca de patru cupe plin de spirt curat. Aduse Burăla din oraș preț ca de 6 fl. de argint. Asta era într'o Joi, parcă amu vęd. Vineri își încărcă o odaie de scumpături; toți păreții erau plini de bunătăți. Sămbătă ținu un „șabes“ cum n'a ținut doară de când era holteiu. Dar Duminecă dimineața satul era plin că Burăla a deschis *boltă*. Acum

mergeau lucrurile altfel. Intra o femeia: da ce aveți de vinđare; jupâne? Iar Burăla respundea cu gura 'ntreagă, ca omul plin de încredere 'n puterile lui: — Ce vrei, tot avem, lele dragă, și ce nu avem, aducem, numai poruncesce, că doară de aceea-s *boltaș*.

- Da ai mărgeluțe roșii pentru o copilă?
- Cum sē nu am? Incă ce mărgelile?
- D'apoi cum dai *șirul*?
- D'apoi . . . cum ni-om putē ajunge cu tēgul; vrei sē le plătesci cu bani ori cu bucate?
- Cu bani gata.
- Atunci nu-ți cer mult, numai o *pițulă* pe șir.
- O pițulă e prea mult, dă-le cu 6 grițari.
- Ba fie cu 8 pentru d-ta sē vęd ce *pocinog*¹⁾ îmi faci, cum ești la mână!
- Îs bună la mână, jupâne, îi vedē d-ta, ci dă-le cu sease grițari, că ȕeu îs plătite.
- Nu se poate, draga mea, nu se poate; se pot — cum nu le-aș da, dar pe mine mē țin mai mult; fără scii ce, Dumnitale treacă-ducă-se, ți-le dau cu 7 grițari, dar să-mi aduci un ou la copilu ȕsta.
- D'apoi un ou nu-i cel lucru mare.
- Vinea altă muiere:
- Jupâne, ai cercei?
- Cum să nu? Și-apoi să veđi numai ce cercei? îs suflați cu argint!
- En dă-i în coace! Cu cât dai părechia?

¹⁾ pocinog = prima vinđare dintr'o marfă, ori dintr'o ȕi, dela care depind celelalte vinđări; cam egal cu *augur*.

- Vrei pe bani, ori pe bucate?
 — Pe bucate, ți-oiu aduce sĕcară.
 — D'apoi numai trei cupe de sĕcară.
 — Că-i prea mult, fără ți-oiu aduce două cupe.
 — Ba două cupe și o „fele“.¹⁾
 — Apoi merg dară și-ți aduc sĕcara.
 — Și io-ți dau să-ți alegi în plăcerea ochilor.

Intră un copil:

- Ce vrei, drăguțule?
 — Ai zăhar?
 — Am, de cât să-ți dau?
 — De un ou.
 — Bine, adă oul. —

Vin doi juni și se inhoalbă la lucrurile jidanului.

- Da ce să vĕ dau, feciori frumoși?
 — Că n'ai, ce ne trebuie nouĕ.
 — Ce?
 — Ni-am cumpĕra câte un fluer bun.
 — Aduc Joi de bună samă, am scris la Ţeligrad să-mi vină fluere din țara Murgului. Nu ve trebuie tăbac, țigări, pipă?

- Ba io cumpĕr o pipă. Cât îi asta?
 — Viclean fecior! Nu inzădar ești dta așa frumos, că și bine scii alege! Asta-i pipă scumpă! Dar dumitale de pocinog ți-o dau cu 6 grițari.

- Ba cu 6 draci beți! 4 grițari e plătită!
 — Cum și poți pofți? Am eu și de 4 grițari! Dar ce ar dice fetele să te vadă cu pipă de 4 grițari.

— Așa! dă-mi-o dar cu 5 grițari.

— Fie, să nu ȓici că nu te cunosc.

Înră o babă și stă-n prag și-și face palma punte de asupra ochilor. Jidanul cum o zăresce îi iese înainte:

— Treci mai aproape, mătușă; veți ce am adus, doară mi-i face ceva pocinog.

— Faceți-oiu pe păcatele, că¹⁾ nu sciu cum, dela inimă așa mi-i de rĕu; n'ai ce-va leacuri de durere de inimă?

— Cum să nu? Am picuri din țara Angliușului, trei picuri într'un păhar de vinars și trece ori ce durere de inimă.

— Cătu-i păhărelul?

— Numai 4 creițari.

— Dă-l cu 3, că-i mic.

— Fie, pentru dta, că eu sciu ce-i durerea de inimă.

Să mai pun unul?

— D'apoi mai pune unuțul, doară mi-a mai îngăduf sĕrceata de boală.

— Mătușă, să-ți mai pun unul, și de un creițar să-ți dau zăhar, ăla așa alină durerile din lontru. Atunci rămăne pițula-ntreagă¹⁾.

— D'apoi fie!

Înră un moșneag: Ai tăbac, jupăne.

— Și încă ce tăbac. Am de cel cu 3 și de cel cu 4.

Să-mi dai de cel cu 4.

— Și ce să-ți mai dau, moșule?

— Dacă — ȓi mi-ar mai trebui și un păhărel de vinars că așa-s de *lihod* la inimă, dar nu-mi se vijesc grițari.

¹⁾ o fele = 1/2 de cupă.

¹⁾ pițula = monetă de 10 bani.

— Nu-i silă, moșule, eu dau și pe bucate, și pe ouă, și pe găini, și-n urmă pe ori-ce. Că doară știu eu că gazele nu mai pot sta tot cu banii-n mână, apoi eu tot trebuie să dau bani, pe câte-mi trebuie de rëndul gurii. Cât vinars să-ți pun.

— Să-mi dai o porție.

— De cea cu trei ori de cea cu patru?

— D'apoi dă-mi de care mi-i da, apoi colo mai de cătră seară îți aduc o cupă de grăunțe.

— Bine, moșule, bine!

Și tot așa și iar așa; de când se zăria de ziua până noaptea târziu, dela el nu se mai ciunta lumea, copii, fete, feciori, muieri, bărbați, babe, moșneji, toți cercau pe Burăla, că Burăla aducea dela oraș tot ce poftește inima sătenilor, și e om cu vorbă dulce, și apoi știți vorba ăluia: „Vorbă dulce, multe aduce.“ Și avea fire bună, nu sfădia pe nime și da marfa lui pe ori ce i se aducea, nu mai cerea tot ban și iar ban. Apoi mai căuta și la omenia sătenilor, le mai da și în credință, până vor pute plăți bieții oameni. Și dicea oamenii, în scurtă vreme după ce s'a aședat Burăla la ei: „Dumnețu ni-a trimis pe omul ăst de omenie între noi“ — și se mirau, cum putură trăi în satul lor atâtea veacuri de oameni fără Burăla? Că, de când el este-n sat, ei au tot ce le cere inima. De dragul lor, numai ca nu cumva să ducă ei lipsă de ceva, mergea în fie-care săptămână odată în oraș, și venia cu cărucioara încărcată de ceea ce scia, că au oameni lipsă.

Amu i se înciripase și calul, ba mai cumpără o deroagă dela un om să i-o plătească pe rënd, și la cărucioară mai înciripă două roate, de putea duce și câte 10—15 mē-

suri de bucate la oraș. Că de ce i se înmulția marfa, de aceea i se adunau mai multe bucate, și de aceea putea aduce și marfă mai multă și mai aleasă. În fiecare Duminecă era *bolțița* — că așa-i dicea la odaia, în care-și întindea *particurile* — dic în fiecare Duminecă era bolțița mai plină de marfă, și din ți în ți era Burăla și muierea și copiii lui mai binișor îmbrăcați, mai spălați, mai hrăniți.

Când fu colo după secere, când prind oamenii a căra grăul la șuri, eși Burăla în capetul din sus al satului, pre unde trebuia să vină tot satul cu carțele încercate. Acolo duse o măsuță și pe ea multe glăji mari și mici, ear sub măsuță avea un buglanaș ca de 5 ferii plin de vinars. Lângă măsuță avea două corfe mari pline de covrigi, jemle, chifli (coarne) și turtițe; bunătați de care nu mai fusese în sat nici când. Care om cum sosia cu carul încărcat în capul satului, era ademenit a sta o leacă în loc să răsufle boii, și Burăla, om bun, numai decât prindea vorbă cu el: Ești ostenit, bade Gavrilă, hai bea o porțiuică de vinars, îmbucă un covrig doi, prinde inimă, că vai din greu *zolesci*. Și badea Gavrilă se scârpina 'n ceafă:

— Dacă-ți n'ar strica țe-u-abela un păhăruț de vinars, dar ori rușine, ori ba, n'am nici un ban la mine.

— N'ai grije, bade Gavrilă, dau eu la dumniata. Eu nu sunt ca alții, numai pe bani gata să dau negoțul; mi-i arunca și mie un snop — doi, să știu c'a fost seceriș.

— Bucuros!

Și badea Gavrilă bea o porție de vinars de 3 cruceri și îmbuca un covrig de 2 cr. și da lui Burăla 2 snopi de grău. Și Burăla om cu minte și cu judecată, nu lăsa pe badea Gavrilă numai cu atâta, il mai imbia și cu un pachet

de tãbac, de cel de 3, și-i mai aducea aminte și de bo-reasa și de copiii lui badea Gavrilã, și badea Gavrilã om bun, lua la fiecare câte un covrig și câte o turtiță și de fiecare covrig și de fiecare turtiță arunca lui biet Burãla câte un snopșor de grãu, cã-i om bun sermanul și n'are sãmãnãturã și are mulți copii și aceia încã ar trãi cu ceva, cã doarã așa a lãsat Dumneșeu, ca cei bogãți sã ajute pe cei mișei și prisosiți. —

În urma urmelor, cãnd da sã plece badea Gavrilã cu carul, Burãla îl mai oprește pe-o minutã: „Ean stai, bade Gavrilã, ești omul lui Dumneșeu, trage d-ta odatã de aici, vești d-ta ce-i în glaja asta!“ Și-i dã în mãnã o glajã cu vinars galbin ca ceara și dulce ca mierea. Și trage odatã badea Gavrilã, și vede cã-i bun și-și șterge gura cu mâneca cãmeșii și dã sã plece mulțãmînd lui Burãla de omenie. Dar Burãla om bun: — Mai bea odatã, bade Gavrilã, cã lucrul mult și ești vrednic sã bei ce-i mai bun în lume. Apoi nu-ți cer nimic pentru o dușcã de „*allas*“. Și mai trage badea Gavrilã din glajã o dușcã și poruncesce sã dea și la servitor o porțiuțã de vinars și-i mai aruncã doi snopi de grãu, apoi pleacã luãndu-și dela Burãla „sãnãtate bunã“ și mulțãmîndu-i de omenie.

Și dupã badea Gavrilã nimeresce cu caru 'ncãrcat Petru, apoi Ion, dup'aceea Toader, Niculae . . . și tot satul și fiecare lãsa lui Burãla baremi un snop doi, cãt de silã, cãt de milã, mai mult de rușine sã nu le iasã numele „hirsiti“¹⁾, cã-și trag dela inimã un pãhãruț de *rosol*, o porțiuțã de vinars, un covrig, o turtiță, un tãbac ș. a.

¹⁾ hirsit = scump, avar.

Și cãnd era seara, avea Burãla un stog de grãu mai mare decãt ori care gazdã.

Dupã ce se gãtã cãratul grãului își imblãti și el stogul și duse la oraș și vindu pe bani buni grãu de 200 fl. și el acel grãu îl cãpãtase pe marfã de 15—20 fl.

Dar Burãla-i om bun și cuminte, nu aduse toți banii acasã, ci cei mai mulți îi bãgã în marfã proaspëtã: opinci, curele de opinci, nãfrãmi, bricege, amnare, pipe, fluere, cercei, mãrgele, inele, covrigi, turtițe, bertite și alte nimeri. Cu deosebire inse aduse vinars și zãhar alb și colorat în toate fețele și fãcut în deosebite figuri de om, cal, cãne, pasere ș. a. Și cãnd fu acasã, de-și întinse marfa, toți se minunau de înțelepciunea lui Burãla.

— Uite — uite! și opinci a adus Burãla! țise un om, cãnd a dat intãiu cu ochii de ele.

— Da, raspundea Burãla, și ce opinci, tot alese!

Cã uite bade, eu mi-am țis așa: m'a adus Dumneșeu în satul D-voastrã, trebuie sã trãim la olaltã, sã vã aduc ceva folos. D-voastrã sunteți invãluiti cu lucrul, nu vi se plãtesce sã bateți calea pe la oraș pentru o pãreche de opinci, cã vremea-i scumpã; mai bine aduc eu în boltã și vi le dau cum pot. De am cinci cr. într'o pãreche de opinci, eu sunt mulțãmîtit; ear țiuã omului, c'ar merge la oraș pentru o pãreche de opinci, face doarã mai mult decãt cei 5 cr. ce-i dați aci mai mult decãt la oraș! Apoi mai este un lucru: Acolo trebuie sã meargã omul tot cu banu 'n mãnã; dar la mine, precum vedeți, veniți cu ce v'a dat Dumneșeu și mai dau și pe asceptare, cã așa a lãsat Dumneșeu sã trãim unii cu alții.

— Bine țici, jupãne Burãlã, Dumneșeu te ținã!

Acum să fi văduț invêrtitură pe la Burăla! O muiere vinea: dă-mi o năframă roșiă la copilă.

— Dau lele, cam de ce preț?

D'apoi cam de 3 pițule.

— Pofitim năframă roșiă de 3 pițule; place-ți?

— Place, dar n'am bani; câte cupe de grâu să-ți aduc pentru ea?

— Numai 7 cupe, lele.

— N'a fi destul 6?

— Fie șase și o fele! —

Intră un bărbat: — Să vîd ce opinci ai.

— Bucuros! Opinci de Brașov, de care n'a mai purtat nime pe apele aceste.

— Cât li-i prețul la aceste?

— Aieste-s scumpe, că-s din cele mai bune; uite-s groase ca scândura. Un fl. și 30 cr. li-i prețul.

— Atâta nu-ți pot da, că nufac, în oraș le iau cu 1 fl.

— De le iai cu 1 fl. îți dau de cinste 5 părechi.

— Apoi cum le dai dară?

— Am spus, cu 1 fl. 30.

— Ba să fie cu 1 fl. 20 cr. și să me ascepi de bani până merg la tîrg să vînd o piele de berbece.

— Adă pielea-n coace, c'o iau eu, de ne putem tîrgui; ce să mai bați drumul pentr'o nimică?

Și aduce pielea de berbece, care era vrednică 1 fl. 60 cr. și o dă pe opinci în preț de 1 fl. 20 cr.

Apoi tot așa și iar așa; aduna bucate, piei, lână, ouă, pui, găini și în schimb da marfa de a lui, socotindu-și marfa tot în 2—3 prețuri și luând marfa oamenilor tot cu

prețul jumătate, ba și cu a treia parte din preț! D'apoi pe cei copii nepricepuți cum îi frigea!

Veni timpul culesului de cucuruz.

Atunci se duse Burăla cu masa la capătul din jos al satului, că din jos de sat erau cucuruzele, și pe lângă măsuța lui trebuiau să treacă toate carțile. Și dela care car, cum trecea căpăta o corfă-doauă de ciucalăi, pe vinars, turtițe, covrigi, poame, tăbac ș. a. Deabia-și duse cucuruzul adunat pe câte-va cară până acasă. Își umplu podul casei de cucuruz adunat mai pe nimica.

După culesul cucuruzului începură șa-i umbla și mai bine trebile negoțului. Și ținea mai multe nimicuri ieftine, pe care scotea ciucalăi dela copii nepricepuți și de pe la muieri și bărbați ușori de minte. De dimineța, până seara târziu tot aduna ciucalăi de cucuruz.

Un copil venea cu 2—3 ascunși sub cămașă: dă-mi pe ei mere jupâne. Și da 2—3 mere cât nucile. Alt copil venea cu alți 2—3 ciucalăi: să-mi dai, jupâne, zăhar pe ei. Și-i întindea o bucată mică de zăhar și copilul eșa lîngându-și degetele. — Venia o fată cu traista plină de cucuruz: Să-mi dai, jupâne, mărgele pe cucuruzii ăștia.

Dau, draguță!

Și pe cucuruzi, ce erau vrednici 10—12 cr. îi da un fir de mărgele de 2—3 cruceri.

Un moșneag aducea altă traistă de ciucalăi: să-mi dai pe ei o paclă de tăbac și o porție de vinars.

— Nu pot, decât numai o paclă de tăbac și un păhar de vinars, că nu fac mai mult.

— Apoi adă dară, cât trăsnet îi aduce.

Și tot așa și iar așa, până nu mai scia unde pune cucuruzul, se temea că s'a surpa casa de greutatea lui.

Veni timpul cel ploios și friguros, când trebuie încălțăminte bune. Tot satul alerga la Burăla a opinci.¹⁾ Și le da Burăla pe bani, pe bucate și în credință tot cu 2 prețuri.

— E drept, că le plătim ceva mai scumpe decât la oraș, dicea ei, dar e omul nostru, e la noi în sat, nu mai trebuie să alergăm la oraș.

Cățu omătul. Oamenii prinseră a căra lemne dela pădure. Care cum trecea pe lângă Burăla, toți se opriau în loc, ori de vreau să tot treacă îi opria el: stai Petre o leacă.

— Da ce-i, jupâne?

— D'apoi dumniata aduci lemne, și eu le duc dorul. Aruncă-mi o creangă-doauă, că-ți dau o porție de vinars să te mai desmorțesci o leacă, că ești plin de frig.

— Fie!

— Și aruncă lemne de erau vrednice 10—15 cr. și bea o porție de vinars, care nu-l ținea pe Burăla mai mult de 2 cr. Pe asta cale avea Burăla grămadă de lemne cât casa de mare.

— D'apoi și nouă ne trebuie căldură, diceau oamenii, că mai stăm în povesti la Burăla, și el, om de omenie, nu ne ține în casa rece!

În postul Crăciunului aduse Burăla butoiase de heringi și toți îi da pe bucate, ouă, fasole și în credință. Numai scria pe o hârtie nesce semne ca labelle cele de găscă.

¹⁾ a opinci = după opinci. Mai mult se aude în giurul Năsăudului dicându-se: „Merg a sare, a brânză, a lemne“ ... în loc de merg după ...

Veni Crăciunul. Burăla se găta de cu bună vreme pentru aceste sfinte sărbători. Aduse nuci, mere, turte, covrigi, vinars, zăhar, opinci, curele, năfrâmi, căciule, bri-cege, amnare, pene de tîrg, mărgelile, cercei, inele, petele și alte nimicuri. Și alergau oamenii la bolta lui, cât cu bani, mai mult cu bucate și 'n credință. Și nime nu eșia nemângăiat dela Burăla, că era om de omenie.

Veni Anul nou și Boboteaza. Tot așa urmă ca și la Crăciun.

Se începură ospetele. Acum prinse Jidanul a vinde vinars și mai cu grosul. Unul vinea:

— Jupâne Burăla, îmi insor feciorul.

— Așa? Imi pare bine! Noroc să deee Dumneșeu! E voinic fecior și din oameni, sciu că nu-l insori cu fie cine?

— De! mulțam Doamne! Luăm fată din oameni! Ne aduce zestre ca la un popă. Dar uite, jupâne, nu ne prea ajung unele-altele, și am vrea să facem scii d-ta — nuntă, nu comandare. Mi-ar trebui vre-o 4 ferii de vinars. Cum mi le dai pe așteptare până la cea primăvară, ce vindem mieii?

— Lesne. Uite, bade și om de omenie; feria-i pe bani în mână 3 fl., pe așteptare fie 3 fl. 50 cr., pe 4 ferii vin 14 fl.; mi-i da la Ispas 14 mieii, care mi-i-oiu alege eu din boteiul d-tale. Bine a fi?

— Ba ți-oiu da 12 mieii.

— Ba mi-i da 14, mai lesne nu pot, că poate fi că mielul — unul cu altul — nu l-oiu puté da nici cu 1 fl. Atunci cum rămân eu?

— D'apoi fie!

— Aşa dară capeți 4 ferii de vinars și pe la Ispas ai să mă lași să-mi aleg din boteiul d-tale 14 miei!

— Așa, jupâne, așa.

Vine alt creștin: Jupâne, imi mărit fata, pe Măriuța.

— Așa de tinără o măriți? Trebuie că i-ai aflat un loc bun, că altcum nu te grăbiai.

D'apoi fetele-s bune date, când le cer! Ni-se 'mpare de băiat, că-i din oameni cu stare, veți d-ta, sunt fruntea satului între frunțași.

— Apoi atunci bine faci, noroc să deo Dumnețeu!

— Da-i altul *baiul*,¹⁾ jupâne.

— Noa?

— D'apoi c'avem cheltuială, că veți d-ta, ni-a venit când nici nu gândiam. N'avem bani de beutură, apoi fără beutură — scii d-ta — nu se poate face ospet. De aia am venit, nu m'ai putea folosi pân la o țî?

— Cam cât țî-ar trebui?

— E... că mi-ar trebui 3 ferii.

— D'apoi, bade, da-ți-oiu, că doară omul nu 'n toate țilele face ospete, d'apoi când le face, să le facă cum se cadé. Dar oare pe câteva săptămâni.

— *La mieze părese* (jumătatea postului mare) e țerg în oraș, atunci vind doi juncani și plătesc omenesce.

— Bine, bade; atunci mi-i da pentru 3 ferii de vinars numai 11 fl. Că, veți d-ta, cu 9 fl. ar' fi de bani gata.

— Dar oare nu s'ar puté să mi-l lași cu 10 fl. pân' atunci?

¹⁾ baiul = năcazul.

— Nu se poate, bade, că veți d-ta, de nu duc și eu banii la termin, arêndașul mă trage cametă după ei. Alta ar fi dacă aș fi eu arêndaș? Dar așa, veți d-ta, fac și eu numai cum pot, nu cum aș vrea. Ba arêndașul nici nu-i prea voios, că vè dau beutura pe acceptare. El e un om sucit, țice că cine n'are bani, să bee apă rece!

— De ar da Dumnețeu să fi d-ta arêndaș!

— Cred și eu!

— Apoi fie dară și cu 11 fl. Măsură-mi trei ferii, dar rogute pune și o leacă de spirt în el să fie mai aspruț o leacă.

— Pun, de-mi aduci o sarcină de fên la cai.

Că-ți aduc.

Și măsură Jidanul 3 ferii de vinars și pune pe deasupra un *pleuț* (un vas de ținichea de 3 dl.) plin plinuț de apă clocită, în care-și spăla vasele, și țise: uite, bade, ăsta-i pe de asupra, spirt ca para focului, de 18 grade!

— Dumnețeu te țină; lasă că și eu îți aduc minteni o sarcină de fên, de-i vrednică două pițule!

Și omul pleacă mulțămit și îndată-i aduce o legătură de fên, de gândiai că s'a speti bietul creștin, pentru un pleuț de apă spurcată. Ba încă se ținea măreț, că ce țirg bun a făcut.

Cât ținu timpul ospetelor, tot țirguri de acestea făcu Burăla; tot da vinars și zăhar și insemna la protocol.

Primăvara începură a se impuțina bucatele pe la oameni. Dar Burăla avea podul plin de cucuruz. Și veniau oamenii cu *droaia* la el: jupâne, nu m'ai puté folosi de o măsură doue de cucuruz?

— Cum să nu? Oare cu cât a fost joi în oraș?

— D'apoi nici nu știu bine, ciică a fost cu 1 fl. 20 cr. Dar uite, doară mi l'ai puté da în credință, până la secere.

— În credință nu pot, fără împrumut. Câte măsurii de cucuruz îți dau acum, atâtea măsurii de grâu să-mi dai la împlătit, când iai grăul de pe șură.

— D'apoi fie și așa; pot veni după zece măsurii?

— Vină, dar iată-ți spun, grâu curat să-mi dai, nu săcărăș.

— Nici n'am sămănat numai firul grăului.

— Bine atunci hai să-ți măsur.

Vinea alt creștin: Jupâne, am aușit că dai cucuruz împrumut.

— Dau și nu prea, că nici eu nu prea am mai numai pe sama casei, că doară atâtea guri trebuiesc ținute cu ceva.

— Fie, că mie-mi poți da cinci măsurii, până la cea toamnă, c'atunci îți dau altu-n loc.

— D'apoi să mă înțeleg și cu jupâneasa.

În urmă, după ce ștroncănesce cu jidovoaița în limba lor, răspunde creștinului: Știi ce, la alt om mai că n'aș nici da, dar dtale, treacă-ducă-se; îți dau 5 măsurii de cucuruz ca aluna, dar la toamnă să-mi dai 10 pentru ele.

— Oare n'a fi prea mult, jupâne?

— O Doamne, cum să fie prea mult? Nu vești d-ta că nu-ți iau mai numai cât îți dau? ași e măsură de cucuruz pe bani în mână cu 1 fl. 50 cr., cinci măsurii vin 7 fl. 50 cr. Nu-i așa?

— Ba așa!

— Noa uite ici: cu 7 fl. 50 cr. câte măsurii de cucuruz pot lua, când e măsură cu 70—75. Nu pot lua 10 măsurii? Vești dar că e tot atâta, ori ași 5, ori la toamnă 10.

— Apoi fie dară cum ții d-ta!

Pe astă cale, mai dând, după ce a scăpat de asupra năcăzului, și bani împrumut cu dobânzi mari, se vedu Burăla în vre-o zece ani arêndaș, ear după alți vre-o zece ani stăpân peste moșia baronului și preste toți oamenii din sat.

Ași nime nu-i ție jupâne Burăla, ași toți îi ție domnule și stau cu pălăria-n mână, când vorbesc cu el. Satul întreg îi lucră ziua-noaptea. Tot omul, care vrea să pășuneze pe locul lui, trebuie să-i dea de oaie câte 75 cr., de vacă câte 6 fl., de un vițel câte 3 fl., câte 8 fl. de o păreche de boi și o ție de plug. D'apoi țiile cu palma și clăci? E și putred de bogat. Umblă în trăsura pe arcuiri care te hintiță ca un leagăn, are cai ca cei grofesci, hamuri la ei ca prinții, amblă îmbrăcat ca ori ce domn de cei mari. Fetele și le-a făcut doamne, feciorii domni; toți is împrăsciați în lume, numai el cu Ruhăla și cu o copilă ca de 14 ani mai sunt acasă. Se ție, că i se imbie de ginere un fecior de baron, dar stă jidanul pe gânduri, să-l iee ori ba?

Vedeți, cum s'a îmbogățit Burăla? Așa se îmbogățesc Jidanii!

Ei au noroc și minte, când ajung într'un sat cu oameni fără noroc și fără minte!

CUPRINSUL.

	Pag.
Nechita Sasul	3—16
Băncile	17—31
Mustrarea păcatului	32—41
Unde sede Antichrist?	42—45
Cum s'a îmbogățit Burăla	46—63

